ETICA ÎN AFACERI
O PERSPECTIVĂ TEOLOGICĂ

NELU BURCEA

II 78.142

EDITURA UNIVERSITARĂ

BCU "LUCIAN BLAGA" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BIBL. CENTR. UNIV.
„M. EMINESCU" IAȘI
II 78. 142

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Etica în afaceri

O perspectivă teologică

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

NELU BURCEA

643164

Etica în afaceri

O perspectivă teologică

495913
BCU IASI

EDITURA UNIVERSITARĂ
București

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Coperta: Angelica Mălăescu

Copyright © 2010
Editura Universitară
Director: Vasile Muscalu
B-dul Nicolae Bălcescu 27-33,
sect. 1, București.
Tel./Fax. (021) 315.32.47 / 319.67.27
www.edituraunivesitara.ro.
e-mail: redactia@edituraunivesitara.ro

EDITURĂ RECUNOSCUTĂ DE CONSILIUL NAȚIONAL AL CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR (C.N.C.S.I.S.)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BURCEA, NELU

Etica în afaceri : o perspectivă teologică / Burcea Nelu. - București : Editura Universitară, 2010

Bibliogr.

ISBN 978-973-749-975-2

174.4

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate autorului

Distribuție: tel/fax: (021) 315.32.47
(021) 319.67.27
comenzi@edituraunivesitara.ro

ISBN 978-973-749-975-2

28 SEP 2012

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Cuprins:

Introducere 7
1. Etica în afaceri. O perspectivă etică a celor 10 porunci..... 9
2. Aspecte etice ale bogăţiei şi sărăciei în teologia biblică. Prima parte 13
2.1. Pericolele bogăţiei 17
2.2. Aspecte pozitive ale bogăţiei 20
3. Aspecte etice privind sărăcia şi bogăţia în teologia biblică. Partea a doua 22
4. O privire etică a bogăţiei şi sărăciei în învăţătura lui Iisus Cristos. 27
5. Principii ale eticii în afaceri oglindite în Biblie 32
5.1. Principiul corectitudinii 34
5.2. Principiul etic al respectului faţă de autoritate 38
5.3. Principiul planificării 41
6. Concluzie 45
7. Rolul instituţiilor religioase în promovarea eticii în afaceri. 46
8. Percepţii etice ale mediului de afaceri românesc. Studiu de caz 48
8.1. Aspecte etice reflectate în comportamentul religios 54
8.2. Aspecte etice şi adevăruri specifice în manifestarea Bisericii. 56
8.3. Interviu cu liderii bisericiilor privind implicarea în etica afacerilor 58
8.4. Concluzie 100
9. Propuneri de dezvoltare a eticii afacerilor din România... 103
10. Principii etice. Clasificare 105
11. Rezultatele aplicării principiilor etice văzute prin declaraţiile ascultătorilor 115
11.1. Concluzii 122
12. Rolul Universităţii şi al Bisericii în promovarea eticii în afaceri 125
Concluzie 129
Bibliografie 134

BCU IAŞI - BIBLIOTECA UNIVERSITARĂ LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Introducere

Există mai multe domenii care se pot intersecta cu etica în afaceri. Unul dintre ele ar putea fi domeniul teologic, un domeniu apropiat ca gândire, ţinând cont de interesul reciproc pentru valorile morale. Bineînţeles, o confruntare pe acest subiect ar evidenţia foarte multe aspecte contradictorii. Deseori se pun întrebări de tipul: Putem vorbi despre o relaţie a teologiei cu afacerile? Ce are de-a face Dumnezeu cu mamona, binele cu răul sau egoismul cu preocupările spirituale? Ce are de-a face sutana cu avariţia sau cu argintul? Este teologia un inamic al progresului? Se poate vorbi despre o intersectare a religiei cu afacerile? Răspunsul la aceste întrebări devine unul dificil fie din cauza cunoaşterii insuficiente a intereselor celor două, fie pur şi simplu datorită istoriei de mii de ani în care cele două s-au aflat în antiteză.

Cu toate că subiectul nu este uşor de dezbătut şi de înţeles, cred că o privire atentă a termenilor este importantă. Dacă vom clasifica termenii ca fiind în antiteză, concluziile vor fi uşor de luat. Dacă însă vom aprofunda cât de puţin termenii, vom ajunge la concluzii diferite. A fost vreodată teologia interesată de afaceri? Răspunsul este, categoric, da. Spre exemplu, dacă vom cerceta chiar şi la nivel superficial Biblia, vom rămâne surprinşi de miile de referinţe cu privire la bani, la felurite tranzacţii comerciale, la diferite sfaturi şi porunci cu privire la politica de împrumut şi administrare financiară.

Istoria biblică confirmă ceea ce Henri Bergson spune: „Atât în negurile veacurilor, cât şi astăzi chiar, există societăţi umane ce nu au nici ştiinţă, nici artă, nici filosofie. Niciodată însă n-a existat vreo societate fără religie."[1] Primele referinţe biblice cu privire la istoria vieţii unor personaje ale Bibliei, cum ar fi Avraam[2] de exemplu, conţin elemente importante din politica comercială a timpului. Exemplul este detaliat în privinţa tipului de negociere, a formei de plată şi a perfectării documentelor de proprietate.

[1] Henti Bergson, *Cele două surori ale moralei şi religiei*, Institutul European, Iaşi, 1998, pg. 123

[2] Genesis 23, 30, The Bible, revised standard version, American Bible Society, New York, 1952

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

1. Etica în afaceri.
O perspectivă etică a celor 10 porunci.

Etica în afaceri poate fi regăsită în Biblie prin prezentarea unor principii morale în celebra lege numită „Legea morală" sau „Legea celor Zece Porunci". Este interesant de descoperit că Biblia nu se rezumă doar la a prezenta istorii ale unor persoane implicate economic, sau la prezentarea unor evenimente comerciale, ci are o iniţiativă educativă printr-o abordare legislativă. Doar în cele Zece Porunci[3], denumite şi Legea Morală sunt cel puţin patru referiri la aspecte economice sau de proprietate, văzute printr-o prismă etică:

- Prima referire, şi poate cea mai apropiată de subiectul nostru, se poate observa foarte uşor în imperativul „Să nu furi!"[4], din porunca a opta, care reglementează şi protejează tranzacţiile comerciale şi dreptul de proprietate.
- Cea de-a doua referinţă este reflectată în porunca a zecea: „Să nu doreşti casa aproapelui tău; să nu doreşti femeia aproapelui tău, nici ogorul lui, nici sluga lui, nici slujnica lui, nici boul lui, nici asinul lui şi niciunul din dobitoacele lui şi nimic din câte are aproapele tău!"[5]Această poruncă se referă la a

[3] Exodus 20, 2-17, *The Holy Bible*, Zondervan Publishing House, Grand Rapids, Michigan, 1984
[4] Exodus 20, 15, *The Holy Bible*, Bible Publishing House, Switzerland, 2002
[5] Ieşirea cap. 20, 17, *Biblia sau Sfânta Scriptură, tipărită sub îndrumarea şi purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 1997

B.C.U "M. EMINESCU" IASI

nu pofti nimic din ce este al aproapelui tău, limitând astfel nu doar fapta, ci şi tendinţa imorală, care în mod normal nu este reglementată de un for legislativ uman, cu toate că este primul pas spre a fura. Mesajul transmis de porunca a zecea este că Dumnezeu consideră că omul trebuie să fie esenţialmente o fiinţă morală liberă.

- Cea de-a treia referinţă se poate observa în preocuparea lui Dumnezeu pentru odihna fizică: „Adu-ţi aminte de ziua de odihnă, ca s-o sfinţeşti. Să lucrezi şase zile şi să-ţi faci lucrul tău. Dar ziua a şaptea este ziua de odihnă închinată Domnului, Dumnezeului tău: să nu faci nicio lucrare în ea, nici tu, nici fiul tău, nici fiica ta, nici robul tău, nici roaba ta, nici vita ta, nici străinul care este în casa ta. Căci în şase zile a făcut Domnul cerurile, pământul şi marea, şi tot ce este în ele, iar în ziua a şaptea S-a odihnit: de aceea a binecuvântat Domnul ziua de odihnă şi a sfinţit-o."[6] Ideea pe care o transmite Dumnezeu aici, pe cât de amplă pe atât de directă, este referirea la odihnă prin folosirea unui imperativ. Această idee era un concept nou pentru timpul acela, ţinând cont că această prevedere a fost dată cu peste 3400 de ani în urmă. Prevederea legislativă de aici se referă atât la comerciant, care trebuia să fie preocupat de perioada lui de refacere, cât şi la obligaţia pe care angajatorul o avea pentru perioada de refacere fizică şi spirituală a angajatului. Dacă nu pare prea îndrăzneţ aş dori să spun, că aici întâlnim

[6] Exodus 20, 8-11, The Holy Bible, Zondervan Publishing House, Grand Rapids, Michigan, 1984

BCU IAŞI

prima referinţă scrisă cu privire la reglementarea unui cod al muncii. Accentuând nevoia de structurare a timpului de lucru în zile, şase, porunca a patra transmite şi ideea de obligativitate a muncii. Nu se rezumă doar la imperativul „Odihniţi-vă!" ci echilibrează situaţia prin imperativul „Munciţi!". Această perspectivă oferă un cadru real în care se poate vorbi despre eficienţă, echilibru, incluzând ideea de drepturi şi obligaţii, de planificare a muncii, de acţiune, dar şi de timpul necesar evaluării şi satisfacţiei realizării.

- O altă referire este în porunca a noua: „Să nu mărturiseşti strâmb împotriva aproapelui tău."[7] Această poruncă sprijinea, împreună cu aceea „Să nu furi!", nu doar dreptul la proprietate, ci şi crearea unei imagine de integritate omului de afaceri. Dacă evreii s-au ţinut sau nu de această poruncă, depinde în principiu de individ, nu ştiu, ceea ce pot afirma este faptul că valabilitatea poruncii rămâne pe termen nedeterminat, chiar şi în societatea românească.

Interesul lui Dumnezeu cu privire la moralitatea afacerilor reiese clar din cele Zece Porunci, însă felul în care este pusă în discuţie problema este interesant. În primul rând, este accentuarea abordarii morale a celor Zece Porunci, apoi abordarea este extinsă şi aplicată la nivel individual, punând accent pe bunăstarea şi fericirea individului şi, într-un fel,

[7] Exodul 20, 16, *The Holy Bible*, Zondervan Publishing House, Grand Rapids, Michigan, 1984

condiţionându-le. Această abordare stabileşte un raport între Dumnezeu şi om şi, de asemenea, între oameni. Acest raport, la rândul lui, dezvoltă o relaţie bazată pe iubire şi respect faţă de cealaltă persoană. Din această perspectivă, greşeala nu mai este o simplă greşeală, ea numindu-se păcat, iar păcatul înseamnă că păcătuieşti împotriva cuiva, pricinuindu-i un neajuns.[8]

Marea parte a legislaţiei biblice se bazează pe aceste legi. Cu alte cuvinte, la baza moralei stă voinţa lui Dumnezeu. Dumnezeu nu poate fi mai puţin relevant pentru morală, decât este pentru religie.[9]

Plecând de la ideea că omul este o fiinţă creată de Dumnezeu, atunci omul are posibilitatea de a atinge perfecţiunea. A atinge perfecţiunea implică existenţa absolută a moralităţii, iar a fi moral înseamnă" să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi"[10]. Aceasta însă, nu este doar o normă morală sau o poruncă divină, ea este şi o reglementare juridică.

---

[8] Hubert Greiner, *Marile doctrine morale*, Editura Humanitas, 1995, pp. 55-56
[9] Peter Singer-editor, *Tratat de etică*, Editura Polirom, 2006, pg. 114
[10] Matei 19, 19, Biblia, Editura Universităţii Emanuel, Oradea, 2002

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2. Aspecte etice ale bogăţiei şi sărăciei în teologia biblică.

- Prima parte -

O privire amplă asupra scrierilor biblice ne descoperă două aspecte ce pot părea antagonice la prima vedere. Ideea de bogăţie a Vechiului Testament şi ideea de sărăcie care transpare din scrierile Noului Testament.

Cele două idei reprezintă două concepte actuale importante. Primul concept, dezvoltat mai mult în Europa de Vest şi Statele Unite ale Americii este conceptul de belşug, concept promovat mai mult de protestantism. Religia înseamnă belşug, Dumnezeu este un Dumnezeu al bunăstării şi urmaşii Lui nu trebuie să ducă lipsă. În acest concept se concretizează de fapt ideile centrale ale capitalismului.

Al doilea concept, promovat mai mult în Europa de Est, în special de bisericile istorice, de ortodoxie şi catolicism, este ideea că bogăţia şi spiritualitatea nu sunt compatibile, ci se exclud reciproc. Este un aspect concret al tensiunii dintre Vest şi Est, regăsit în discursul religios.

De ce apare această tensiune între cele două concepte religioase, dacă ambele categorii vin cu argumente biblice, deci citează aceeaşi sursă? Pentru a înţelege această tensiune avem nevoie să aprofundăm câtuşi de puţin sursa de plecare, Biblia.

Vechiul Testament, prima parte a Bibliei, de la Moise şi până la Iisus Cristos, tratează bogăţia ca fiind o binecuvântare de la Dumnezeu. Dacă o persoană era credincioasă lui Dumnezeu, bogăţia venea ca o răsplată. Este o ideea ce pleacă din viziunea că oamenii credincioşi lui Dumnezeu trăiesc într-o singură naţiune, au aceleaşi legi, aceeaşi credinţă. Intră în discuţie ideea de unitate nu doar doctrinară, ci şi socială. Se creează o interdependenţă între idivid şi popor, între om şi Dumnezeu, între a asculta şi a primi bogăţia ca binecuvântare.

A fi bogat în Vechiul Testament aduce cu sine şi responsabilitatea faţă de ceilalţi, care trăiesc în jurul tău, dar care se confruntă cu lipsuri şi cu boli. Această responsabilitate condiţionează bogaţia limitând-o sau dezvoltând-o, în funcţie de împlinirea ei. Personajele proieminente ale Vechiului Testament sunt oameni puternici, care posedă bogăţii materiale şi au o imagine bună în societate. Putem spune „oameni de succes". I-am putea enumera pe Avraam, Iacov, Iov. Toţi aceşti trei oameni sunt descrişi în Biblia ca posesorii unor mari proprietăţi. Mai târziu promisiunile lui Dumnezeu pentru poporul evreu sunt aspiraţii către proprietăţi sigure, către o ţară în care „curge lapte şi miere"[11]. Acest concept este accentuat de Dumnezeu, prin ceea ce El oferă sau retrage, prin ceea ce accentuează ca fiind important sau mai puţin important.

Promotorul acestei idei, în secolul XIX în special, devine Max Weber, care rămâne celebru prin

[11] Ieşirea 3, 8, Biblia,

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

studiul său despre originile capitalismului. În celebra carte Etica protestantă şi spiritul capitalismului, Max Weber lansează şi susţine ideea că bogăţia este un har de la Dumnezeu[12], spulberând argumentele religiilor creştine tradiţionale ce încă mai susţineau contrariul.

O altă grupare creştină, promotoare a aceloraşi idei, a fost Calvinismul. Concepţia calvinistă este favorabilă ideii de bogăţie, neconsiderând-o păcat, cu toate că accentuează asceza în învăţăturile lor. În opinia calviniştilor, Dumnezeu nu-i iubeşte însă doar pe asceţi, ci şi pe cei care rămân în mijlocul oamenilor şi produc bogăţii, care să slujească comunităţii în care trăiesc.[13]

Este interesant acest grup religios care reuşeşte să pună în echilibru problema ascezei şi a bogăţiei. Rolul bogăţiei devine unul funcţional, acela de a sluji comunităţii. Această manieră de lucru poate funcţiona cu succes într-o societate compactă, cu aceleaşi interese şi ideologii. Atâta vreme cât tonul comunităţii este dat de o singură voce, sistemul este funcţionabil. De remarcat, de asemenea, este şi satisfacţia altruismului care este descrisă în comportamentul calvinismului. Ca în orice grupare idealistă, şi aici există dorinţa de perfecţiune şi de dragoste intercomunitară. Acest spirit este prezent în primele comunităţi creştine ale secolului I, când toate le „erau deobşte". Este de remarcat cum primii creştini, datorită acceptării unei noi credinţe, a unei

[12] Max Weber, *Etica protestantă şi spiritul capitalismului,* Humanitas, 2007
[13] Eduard Recordon, Philippe Tapernoux, *Biserica sau Adunarea*, Editura Gute Botschaft Verlag, Dillenburg, 1993, pg. 147

noi ideologii, reuşesc să trăiască în acest sistem al „comunităţii bunurilor”[14].

Mult mai târziu însă, acest sistem se subordonează indubitabil celui de lux şi bogăţie proprie. În cartea sa Despre lux, Virgil I. Ionescu vorbeşte despre concepţia capitalismului faţă de lux, de bogăţie. El îl citează pe Werner Sombart, un economist şi sociolog german, care susţine „naşterea capitalismului din lux[15]”. Acest argument are la bază ideea că luxul a contribuit, în numeroase situaţii, la transformarea formei sociale a avuţiei. Chiar dacă asociază bogăţia cu capitalismul şi nu cu protestantismul, rămâne destul de evidentă ideea prin care capitalismul, născut şi accentuat vizibil de protestantism, accentuează bogăţia şi o legitimizează.

Un alt autor care are un aport la promovarea bogăţiei este Gaetano Filangieri (1753-1788), un jurist şi psiholog italian, care se ocupă de ideea de lux privită prin prisma politicii economice. El discută despre lux, despre „lux util” şi „lux pernicios”, dându-i o tentă morală. Filangieri ţine să descopere rolul moravurilor în conturatea formei de lux. În concluzie, dacă moravurile sunt bune, şi luxul este bun; dacă moravurile sunt rele, şi luxul este rău[16].

Cred că abordarea lui Filangieri este foarte interesantă. El aprofundează idea potrivit căreia caracterul poate influenţa percepţia luxului, a

---

[14] Ioan Rămureanu, *Istoria Bisericească*, Universală, Editura Institutului Biblic şi de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1992, pg. 24

[15] Ionescu Virgil, *Despre lux*, Editura Omega Press '93, Bucureşti, 1995, pg. 88

[16] Ibidem, pg. 125

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

bogăţiei. Însă, surprind în această abordare o abordare pasivă a influenţei luxului asupra caracterului şi moravurilor. Contrar acestei concepţii, cred că luxul, bogăţia nu sunt inactive, inofensive. Nu doar moravurile influenţează luxul, ci şi invers. Ele au ceva activ, ceva care transformă atitudinea, comportamentul. În puţine situaţii omul sărac devenit bogat într-un timp scurt mai rămâne acelaşi. De cele mai multe ori îmbogăţirea, mai ales într-un mod brusc, transformă individul. Nu puţine cazuri au fost când indivizi care ating niveluri ale bogăţiei sau ale celebrităţii renunţă la familie, nu-şi mai recunosc prietenii etc. Aceste cazuri surprind, din punct de vedere etic, rolul pe care îl are bogăţia în degradarea morală şi socială a individului.

2.1. Pericolele bogăţiei

Putem vorbi despre pericole ale bogăţiei? Nu cred că există un individ care gândeşte echilibrat, raţional, şi care a trecut prin momente de sărăcie, să nu-şi dorească să aibă mai mult, sau să fie bogat. Dorinţa de a fi bogat rămâne în mod exclusiv dorinţa săracilor? Sau putem vorbi de o dorinţa în continuă dezvoltare indiferent de cât de multe bogăţii ar avea cineva?

Unul dintre pericolele bogăţiei este şi acela de a nu recunoaşte că Dumnezeu este sursa bine-cuvântărilor materiale.[17] Abordarea biblică a bogăţiei insistă pe acest concept. Omul care nu recunoaşte sursa lucrurilor materiale este considerat neînţelept. A

[17] *Dicţionar biblic*, Editura „Cartea creştină", Oradea, 1995, pg. 164

nu recunoaşte este egal cu a nega. A nega implică actul de necredinţă, de împotrivire.

Dar de ce este atât de important să recunoască cineva că Dumnezeu este sursa veniturilor lui? Aici pot aminti importanţa rolurilor. În concepţia biblică, Dumnezeu are rolul de stăpân, de creator. „Al Domnului este pământul cu tot ce este pe el, lumea şi cei ce o locuiesc."[18] Acest concept stabileşte primul rol, rolul lui Dumnezeu. El este creatorul şi stăpânul Universului. Animalele, plantele, oamenii sunt ai Lui. Omului îi revine rolul de administrator. El nu este patronul, proprietarul, ci doar un manager căruia i-a fost încredinţaţă administrarea societăţii care se numeşte Terra.

Plecând de la schema rolurilor în Univers, putem spune că ne confruntăm, chiar dacă într-o formă incipientă, cu conceptul modern de responsabilitate socială şi economică. Însă între filosofia responsabilităţii sociale şi ideea biblică de administrare a bunurilor lui Dumnezeu, există diferenţe esenţiale. Dacă primul concept, al responsabilităţii sociale, pune accent pe aspectul intrinsec al problemei, discutând despre protejarea unor bunuri comune şi pe folosirea lor prin prisma gândirii responsabilităţii faţă de societate, în cel de-al doilea concept omul este obligat să respecte şi să conserve natura raportându-se în primul rând la Dumnezeu, care este proprietarul.

---

[18] Psalms 24, 1, The Holy Bible, Zondervan Publishing House, Grand Rapids, Michigan, 1984

BCU IAŞI - FONDUL UNIVERSITAR

Un al doilea pericol din perspectivă etică pe care bogăţia îl prezintă este insensibilitatea sau incorectitudinea faţă de cei care muncesc pentru tine. Această insensibilitate este foarte bine exemplificată în următoarea citare: „Iată că plata lucrătorilor care v-au secerat câmpiile şi pe care le-aţi oprit-o prin înşelăciune strigă! Şi strigătele secerătorilor au ajuns la urechile Domnului oştirilor."[19] Din textul citat reies cel puţin patru idei etice:

- Prima, ideea de plată, aşază acest text într-un context economic, mai bine zis într-unul al discursului etic în afaceri. Această idee implică, dacă nu direct atunci într-un mod indirect, faptul că trebuie să fi fost o negociere, un tabel de preţuri, de referinţă, pentru că altfel nu ar fi existat discuţia de corect şi incorect. A te raporta la rezultatul negocierii într-un mod pozitiv, aceasta este corectitudinea ce poate fi definită aici.

- A doua idee o putem distinge în dreptul la exprimare. Cei înşelaţi realizează că sunt înşelaţi, fac manifestaţii pentru acest abuz, deci au sensibilitatea corectitudinii. Ei ştiu ce este bine, ce este rău, iar nemulţumirea lor pleacă de la acest lucru. Această nemulţumire poate pleca de la existenţa unui cod de etică al timpului sau al angajatorului, pe care acesta nu îl respectă.

- A treia idee este cea menţionată la început. Bogăţia creează insensibilitate faţă de corecti-

[19] Iacov 5:4, Biblia, Bible Publishing House, Switzerland, 2002

tudine, faţă de ceilalţi. Această insensibilitate etică izvorăşte fie din lipsa valorilor, a educaţiei, fie din dorinţa de a câştiga mai mult, sau simplul sentiment, dar barbar de altfel, de a înşela pe oricine, oricând.

- A patra idee este aceea în care Dumnezeu este singurul care poate face dreptate, care vede totul, ştie totul şi care poate interveni. Acest profil, dezvoltat aici, al lui Dumnezeu demonstrează că El este norma. Acea normă de conduită, de gândire, de acţiune.

Un alt pericol poate fi lăcomia. Sfântul Ioan Gură de Aur, arhiepiscop al Constantinopolului în secolul IV spunea: „Cu cât cel lacom câştigă, cu atât e mai sărac, căci cu atât e mai sărac cineva, cu cât doreşte mai mult."[20] Este un mare adevăr în aceste spuse. Dorinţa de nelimitarea este evidentă în spiritul uman. De aceea cred că nimic nu creează mai multă compătimire ca lăcomia. Deciziile ilogice ale lăcomiei pot fi văzute în fiecare zi, nu doar în luarea unor decizii eronate, ci în special în persistarea atingerii unui vis, unul aparent real, dar de cele mai multe ori iluzoriu.

2.2. Aspecte pozitive ale bogăţiei

Pot exista totuşi şi aspecte pozitive ale bogăţiei? Incriminarea bogaţilor atrage injurii şi asupra bogăţiei înseşi? Pentru a ajunge la un punct de vedere echilibrat şi corect, despre influenţa bogăţiei,

[20] Citatul a fost preluat de pe site-ul : www.ioanguradeaur.ro

BCU "LUCIAN BLAGA" UNIVERSITY LIBRARY

ar trebui să avem o abordare echidistantă a ambelor faţete ale problemei. Are Biblia o abordare pozitivă a bogăţiei? Cu siguranţă că da. Pentru că termenul bogăţie este o formă relativă a expresiei „a avea" şi că bogăţie mare într-un anume timp sau într-o anumită comunitate ar putea fi nesemnificativă în alta, în continuare voi defini termenul bogăţie ca „a avea mult mai mult decât necesar".

Dacă privim în istoria evreilor, putem observa o gândire destul de proeminentă în privinţa perceperii bogăţiei. Ei considerau că bogăţiile erau un indiciu al binecuvântării şi acceptării lor de către Dumnezeu.[21]

Cred că posesiunile materiale pot oferi un cadru în care poate exista siguranţă, prin reducerea factorilor stresori, cel puţin la nivel mental. De asemenea posesiunile materiale reglează şi încrederea în sine a individului. Rămâne totuşi o întrebare : Cât de pozitivă este perspectiva teologică asupra bogăţiei?

[21] William MacDonald, *Comentariul biblic al credinciosului*, Editura Lampadarul de Aur, Oradea, 2004, pg. 98

3. Aspecte etice privind sărăcia şi bogăţia în teologia biblică.

- Partea a doua -

A doua concepţie despre sărăcie şi bogăţie o găsim în special în Europa de Est. Ea este însă destul de răspândită şi în Vest, în special de Biserica Ortodoxă şi Biserica Catolică. Fiind o idee promovată de Bisericile tradiţionale, în special, ea este contrară celei propovăduite de Protestantism. Termenul bogăţie, interpretat din Biblie, este de cele mai multe ori spiritualizat. Bogăţia şi prisosirea sunt de trebuinţă doar n cele spirituale.[22] Chiar şi ideea de propietate privată pleacă de la alte realităţi. Citatul de mai jos este destul de revelator în această privinţă: „În concepţia ortodoxă, proprietatea privată este o manifestare aparută din lăcomie. Cei ce sunt stăpâniţi de patima aceasta nu sunt în realitate stăpâni asupra proprietăţii lor, ci robi si paznici ai acesteia. Chiar dacă dau ceva din cele ce au sau toate cele ce au acelora care au nevoie, nu pot fi consideraţi demni de laudă, ci tot sunt datori cu pocăinţa pe durata întregii vieţi pentru toate cele câte le ţin de atâta vreme în mâna lor, lipsindu-i pe fraţii lor de folosirea acestora."[23] Această concepţie chiar dacă pare puţin exagerată într-o lume centrată pe egoism, prezintă foarte multe realităţi spirituale şi etice. Dacă lumea ar putea fi într-adevăr cea descrisă aici, situaţia umană ar fi cu mult îmbunătăţită. Personal cred că această

[22] www.creştinortodox.ro
[23] www.creştinortodox.ro

concepţie, destul de greu de realizat într-o lume ca cea actuală, rămâne totuşi un etalon etic susţinut de Biblie de care ar trebui să ţinem cont.

Chiar dacă Biserica a fost în numeroase cazuri echilibrată în privinţa filosofiei sărăciei şi bogăţiei, această poziţie nu a implicat şi abordarea favorabilă a bogăţiei sau acceptarea strângerii de bunuri materiale, care de obicei a fost considerată în strânsă legătură cu nedreptatea si lacomia.

Un punct de vedere apropiat este exprimat de autorii Oliver F. Williams, C.S.C. şi John W. Houck în cartea The Judeo-Christian Vision and the Modern Corporation. Ei spun că Biserica i-a învăţat pe oameni, de-a lungul timpului, că trebuie să dispună de mijloace suficiente pentru starea lor materială în lume, însă acumularea de averi, dincolo de acest nivel al suficienţei, devine păcat prin avariţie[24].

Interpretarea catolică a sărăciei este evidentă în privinţa abordării pozitive. Sfântul Francisc de Assisi consideră că săracii sunt categoria privilegiată care poate beneficia de răsplata divină, concepţie susţinută şi de episcopul Gore[25].

Michael Novak este o personalitate a lumii catolice şi autor al mai multor cărţi de referinţă în privinţa abordării religioase a afacerilor. Cu toate că în anumite scrieri ale sale asociază capitalismul cu lăcomia, totuşi în ultimele lui scrieri îndeamnă

---

[24] Oliver F. Williams, C.S.C., John W. Houck, *The Judeo-Christian Vision and the Modern Corporation,* University of Notre Dame Press, Indiana, USA, 1982

[25] D. Martyn Lloyd-Jones, *Studii asupra predicii de pe munte*, Editura Cartea Creştină, Oradea, 2003, pg. 47

cititorii să adopte un sistem tripartit al capitalismului democratic, inclusiv o economie de piaţă, o formă de guvernare democratică şi un sistem moral-cultural care să hrănească virtuţile de care depind societăţile libere[26]. Să fie această tendinţă o trecere subtilă a catolicismului de la ideea de sărăcie binecuvântată la cea de binecuvântare a abundenţei?

De unde vine totuşi ideea de renegare a bogăţiilor? Abordarea renegării bogăţiilor îşi are originea în spusele şi atitudinea lui Iisus Cristos faţă de bogăţii. Este posibil ca Iisus Cristos să fi detestat atât de mult bogăţiile materiale? În următoarele paragrafe voi încerca să analizez declaraţiile lui Isus Hristos despre sărăcie.

„Nu vă strângeţi comori pe pământ, unde le mănâncă moliile şi rugina şi unde le sapă şi le fură hoţii; ci strângeţivă comori în cer, unde nu le mănâncă moliile şi rugina şi unde hoţii nu le sapă, nici nu le fură. Pentru că acolo unde este comoara voastră, este şi inima voastră."[27] Iisus Cristos vorbeşte aici despre mai multe realităţi. Este vizibilă preocuparea omului de a investi profitabil, pe termen lung. Însă, este important să investeşti valorile financiare într-un loc sigur. Siguranţa este şi preocuparea cea mai mare a zilelor noastre. Este foarte evidentă şi temporalitatea investiţională de care putem să beneficiem aici. Ce vrea să transmită aici Iisus Cristos? Ar trebui creştinii să fie atât de

---

[26] Michael Novak, *Toward a theology of the corporation*, American Enterprise Institute, Washington, D.C, USA, 1981, pg. 26

[27] Matei 6, 19.20, *Biblia*, traducerea Dumitru Cornilescu, Societatea Biblică Interconfesională din Republica Moldova, 2005

BCU "ALECU RUSSO" BĂLȚI UNIVERSITY LIBRARY

indiferenţi de valorile financiare? Cred că aici Iisus Cristos Se adresează în special creştinilor, spunându-le că trebuie să folosească posesiunile, darurile, talentele lor, în aşa fel încât contabilizarea lor să fie făcută în cer[28]. Această manieră de interpretare detensionează, câtuşi de puţin, aparenta tensiune creată aici. Nu cred că Iisus Cristos îi învaţă pe creştini să fie neimplicaţi, neinteresaţi, neîntinaţi faţă de lucrurile materiale, ci mai degrabă cred că Iisus Cristos îi atenţionează pe creştini să facă distincţia între cele două lumi, cea materială şi cea spirituală, şi să le distingă, alegând-o pe cea spirituală.

O altă declaraţie a lui Iisus este făcută în acelaşi context prin cuvintele: „Nu vă îngrijoraţi dar zicând: «Ce vom mânca?» sau «Ce vom bea?» sau «Cu ce ne vom îmbrăca?» Findcă toate aceste lucruri Neamurile le caută. Tatăl vostru cel ceresc ştie că aveţi trebuinţă de ele. Căutaţi mai întâi Împărăţia lui Dumnezeu şi neprihănirea Lui, şi toate aceste lucruri aceste lucruri vi se vor da pe deasupra.[29]" Lansează Iisus Cristos aici o filosofia a indiferenţei faţă de viaţă? Ar trebui să fie cititorii Bibliei neglijenţi faţă de lucrurile esenţiale ale vieţii? Cu siguranţă că nu. Iisus nu vorbeşte despre „a nu te îngriji", ci despre „a nu te îngrijora". Este cu totul altceva. Un creştin cu un puternic simţ etic nu se va îngriji doar de sine, ci şi de ceilalţi. În acelaşi timp el nu va fi disperat cu privire

---

[28] D. Martyn Lloyd-Jones, *Studii asupra predicii de pe munte*, Editura Cartea Creştină, Oradea, 2003, pg. 441

[29] Evanghelia după Matei 6, 31.32.33, *Biblia,* traducerea Dumitru Cornilescu, Societatea Biblică Interconfesională din Republica Moldova, 2005

la viitor lui, pentru că acestea ţin de Dumnezeu[30]. În acelaşi timp Iisus Cristos îi reaminteşte ascultătorului despre realitatea celor două lumi, culminând cu beneficiul cert al celui care alege lumea spirituală, dar care va primi şi realităţile lumii fizice. Din această expresie se poate observa că Iisus nu exclude beneficiile valorilor materiale, ci le aşază în ordinea cuvenită.

O altă declaraţie a lui Iisus Cristos, care poate fi folosită în a accentua o categorie socială, în cazul de faţă a săracilor, este declaraţia prin care El spune că a fost împuternicit să le vestească săracilor Evanghelia.[31] Exclude Iisus Cristos categoria oamenilor bogaţi? Este Evanghelia adusă exclusiv săracilor? Cu siguranţă că nu. Atunci ce a vrut Iisus Cristos să spună? Trebuie remarcat, încă de la început, că Iisus Cristos a fost interesat deopotrivă şi de săraci, şi de bogaţi. Printre apostolii Lui erau şi oameni bogaţi. Apoi era cazul cu Zacheu care era un om bogat şi al lui Iosif din Arimateea[32] care era bogat, de asemenea. Este clar că mesajul lui Iisus Cristos nu este unul exclusivist, ci inclusivist. El a venit să vestească Evanghelia chiar şi săracilor. Dacă însă spiritualizăm termenul „săraci", îi vom putea defini mai bine pe cei cu referire la modestie, deschidere faţă de Dumnezeu, decenţă etc.

---

[30] Gerhard Maier, *Matthaus-Evangelium*, Hanssler, Korntal, Germany, 1995, pg. 222

[31] Evanghelia după Luca 4, 18, The Holy Bible, 1984, Zondervan Publishing House, Grand Rapids, Michigan

[32] Evanghelia lui Matei 27, 57, *Biblia sau Sfânta Scriptură, tipărită sub îndrumarea şi purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe, cu aprobarea Sfântului Sinod*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 1997

BCU "SIMION BĂRNUŢIU" LIBRARY

4. O privire etică a bogăţiei şi sărăciei în învăţătura lui Iisus Cristos.

Pentru a înţelege mai bine perspectiva etică a Noului Testament asupra bogăţiei şi sărăciei, voi reda mai jos afirmaţiile cele mai importante în care aceste subiecte sunt discutate. Cred că analiza, din perspectiva etică, a afirmaţiilor lui Iisus Cristos va detensiona interpretările existente cu privire la aspectele etic, moral şi spiritual, între Est şi Vest şi între Bisericile tradiţionale şi cele protestante:

- Prima afirmaţie cu privire la bogăţie este: „Adevărat vă spun că greu va intra un bogat în Împărăţia cerurilor."[33] Aceasta este făcută în contextul în care Iisus Cristos poartă o discuţie cu un tânăr bogat. Tânărul este de acord cu Iisus până în momentul când intră în discuţie subiectul caităţii. Din acel moment, discuţia se încheie brusc, tânărul bogat fiind foarte ataşat de bogăţiile pe care le deţinea. În urma acestei atitudini, Iisus Cristos face celebra afirmaţie citată mai sus.
- Într-o exprimare plastică Iisus Cristos condiţionează răsplătirea divină când subiectul în discuţie sunt bogaţii: „Vă mai spun iarăşi că este mai uşor să treacă o cămilă prin urechea acului, decât să intre un bogat în împărăţia lui Dumnezeu."[34] Această expresie vine să completeze concluzia făcută cu ocazia discuţiei cu

[33] Matei 29, 23, *Biblia,* traducerea Dumitru Cornilescu, Societatea Biblică Interconfesională din Republica Moldova, 2005
[34] Matei 19, 24, Biblia

tânărul bogat. Iisus Cristos reia discuţia când rămâne singur cu ucenicii Lui, iar repetarea expresiei, devine dovada certă a seriozităţii subiectului. Dramatismul care transpare din expresia folosită duce cu gândul la greu accesibil, la imposibil, excluzând chiar posibilitatea existenţei unor abilităţi extraordinare de trecere de la o lume la cealaltă.

- Iisus Cristos reia discuţia despre bogăţii prin expresia: „Dar vai de voi, bogaţilor, pentru că voi v-aţi primit aici mângâierea!”[35] Expresia este folosită în timpul celebrei prezentări ale lui Iisus Cristos numită: Predica de pe munte”. În această prezentare, după ce mai întâi vorbeşte printr-o abordare pozitivă, despre fericire şi despre lucruri mântuitoare, Iisus Cristos, schimbând maniera de prezentare, vorbeşte despre vaiuri asupra celor bogaţi. De ce Se adresează Iisus Cristos atât de direct, de dramatic? Fie bogaţii acelor vremuri erau personaje dezagreabile, fie subiectul tratat trebuie luat în seamă foarte serios. Adevărul surprins aici este lesne de înţeles. Iisus Cristos tratează problema încrederii, a afecţiunii. El vorbeşte din nou despre cele două lumi. Una fizică, palpabilă, prezentă, şi una spirituală, viitoare. Prin prisma acestei concepţii, bogaţii şi-au găsit satisfacţia în lumea fizică şi consideră că este suficient. Intervenţia lui Iisus Cristos reprezintă mai degrabă o compătimire decât o clasificare.

---

[35] Luca 6, 24

BCU IAŞI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

- Într-o pildă pe care a folosit-o, „pilda semănătorului”[36], Iisus Cristos vorbeşte despre efectul distructiv al bogăţiilor, care pot deveni un impediment în calea dezvoltării spirituale, morale şi etice. Aici chiar şi aspectele spirituale sunt ilustrate cu realităţi din lumea afacerilor. Probabil că pentru gândirea unui evreu, interesat într-un mod exagerat de bani şi valori materiale, aceste exemplări erau foarte naturale şi perceptibile. Faptul că Iisus Îşi adaptează discursul spiritual cu astfel de exemple creează o imagine favorabilă aspectelor materiale. În pildă, eşecul spiritual şi moral este cauzat de efectul negativ pe care îl au bogăţiile. Aici putem surprinde sensibilitatea etică a pildei şi, de asemenea, legătura indispensabilă dintre spiritual, etic şi moral. Totodată interesul lui Iisus pentru cei mai puţin favorizaţi, pentru săraci, arată destul de mult despre simpatia pe care El o are pentru această categorie.
- O abordare cu aspect pozitiv faţă de bogăţii o găsim în următoarea expresie: „Deci, dacă n-aţi fost credincioşi în bogăţiile (greceşte: mamona) nedrepte, cine vă va încredinţa adevăratele bogăţii?[37]” Aspectul surprins aici, aparent negativ, are totuşi o aplicaţie pozitivă. Iisus Cristos vorbeşte despre bogăţiile nedrepte ca fiind date pentru un test, un test de corectitudine. Rezultatul pozitiv va fi în funcţie de percepţia şi realizarea aspectului etic al problemei luate în discuţie

---

[36] John F. Walvoord, Roy B. Zuck, editori, *Comentariu al Noului Testament*, Editura Fundaţiei E.B.E., Cluj-Napoca, 2005, pg. 49

[37] Luca 16,11, The Holy Bible, Bible Publishing House, Switzerland, 2002

- Prin pilda „Bogatul şi săracul Lazar", Iisus Cristos realizează o adevărată capodoperă literară cu multe aspecte care nu pot fi înţelese la prima vedere. Spre exemplu, El pune în discuţie aspecte spirituale, caritabile, dogmatice şi sociale. Bogatul din pildă este un personaj fără sensibilitate faţă de cei din jur, care nu conştientizează responsabilitatea ce decurge din administrarea unor bogăţii materiale. Când situaţia este transpusă într-o lume spirituală a viitorului i se impută lipsa de sensibilitate faţă de Lazăr, un sărac de care el nu a avut niciodată milă. Această situaţie în discuţie arată interesul lui Iisus pentru dezvoltarea unor relaţii interumane bazate pe caritate, fără a condiţiona o categorie socială în privinţa primirii binecuvântărilor spirituale sau materiale.
- Una dintre cele mai frumoase abordări ale bogaţilor şi bogăţiilor o putem observa în istoria cu Zacheu. Acesta, un personaj destul de controversat pentru societatea evreiască, era vameş. Un vameş nu avea prea multe şanse de a fi iubit de compatrioţii lui, atâta vreme cât el colecta sume de la ai lui pentru cei care-i cotropiseră neamul, poporul roman. În casa acestui vameş, Iisus Cristos vrea să poposească, ceea ce îi nemulţumeşte pe foarte mulţi evrei, afectaţi de colectarea sumelor de către vameşi; de cele mai multe ori înşelaţi de aceştia. Atitudinea lui Zacheu ne poate uimi şi pe noi, astăzi. Declaraţia lui a fost următoarea: „Iată, Doamne, jumătate din avuţia mea o dau săracilor; şi, dacă am năpăstuit pe cineva cu ceva, îi dau înapoi împătrit." Este

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

şocantă această afirmaţie. Dacă însă cercetăm mai bine istoria sau Biblia, vom descoperi că exista o lege a evreilor prin care Dumnezeu încerca să descurajeze furtul. Această lege suna în felul următor: „Dacă un om fură un bou sau o oaie şi-l taie sau îl vinde, să dea cinci boi pentru boul furat şi patru oi pentru oaia furată”[38]. Acest regulament, pe cât de straniu, pe atât de util, cred că ar fi soluţia pentru multe popoare din balcani care se confruntă cu problema integrităţii proprietăţii private.

- O altă remarcă pe care Iisus a făcut-o cu privire la bani este legată de problema valorii. El ilustrează prin două exemple această lecţie – îi clasează pe cei care făceau donaţii la Templu în două grupe: bogaţii, cei care ofereau donaţii substanţiale din dorinţa de a-şi face publicitate, deci pentru că aveau din belşug, şi o văduvă săracă, ce a donat ultimii doi bănuţi. „Adevărat vă spun că această văduvă săracă a aruncat mai mult decât toţi ceilalţi; căci toţi aceştia au aruncat la daruri din prisosul lor; dar ea a aruncat din sărăcia ei, tot ce avea ca să trăiască.” Afirmaţia lui Iisus a şocat şi încă mai şochează prin lecţia inedită despre valoare. Personal cred că valoarea este valoare indiferent de motivaţie, însă în acelaşi timp cred că afirmaţia este corectă în privinţa aspectului etic. Motivaţia etică sporeşte valoarea, o face incomparabilă.

---

[38] Ieşirea 22, 1, *Biblia sau Sfânta Scriptură, tipărită sub îndrumarea şi purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe, cu aprobarea Sfântului Sinod*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 1997

5. Principii ale eticii în afaceri oglindite în Biblie

Cât de posibilă este o discuţie etică plecând de la aplicarea unor principii etice şi asociind aceste principii cu posibilitatea de a avea succes? Ce importanţă mai au principiile etice în lumea afacerilor? Cât de posibil este să realizăm un profil al omului de afaceri modern plecând de la principiile pe care Biblia le prezintă a fi etice? Poate să prezinte Biblia un set complex de principii etice de administrare a afacerilor?

Este sugestiv un studiu făcut de Barna Research Group[39], având în centru etica morală. Studiul a fost făcut în Statele Unite ale Americii, în anul 2001. Este sugestivă specificarea faptului că studiul a fost făcut în SUA deoarece este în discuţie o ţară cu un puternic sentiment religios şi cu o manifestare religioasă puternică. Studiul a descoperit că doar unul din patru adulţi se bazează pe principiile şi învăţăturile religioase, sau pe învăţătura Bibliei, atunci când ia decizii morale. Aproape 50% dintre adulţii anchetaţi au spus că baza deciziilor morale este un lucru care le aduce cea mai mare plăcere sau rezultate satisfăcătoare. Un alt rezultat al studiului au fost şi răspunsurile rezervate ale celor chestionaţi în privinţa ideii de adevăr absolut.

Cu toate că americanii se remarcă printr-o implicare masivă în practicarea religie, totuşi rezul-

[39] Studiul a fost realizat de The Barna Group, o firmă americană de studiu de piaţă, specializată în studierea credinţelor religioase şi în domeniul comportamentului uman. Studiul a fost citat de pe: www.allabouttruth.org

BCU "ION CREANGĂ" LIBRARY

tatul studiului arată direcţia de schimbare pe care americanii o urmează. Procentul de doar 50% şi rezerva răspunsului cu privire la adevărul absolut demonstrează, probabil, nu doar începerea unei perioade de lipsă de interes, ci şi formalismul religios într-o măsură destul de mare. Din nefericire, studiul nu a fost realizat pe vârste, ceea ce ne împiedică să avem o imagine completă a situaţiei. Totuşi, comparativ cu est-europenii, procentele sunt destul de mari.

Ce ar putea prezenta Biblia despre etica în afaceri încât să o facă actuală şi interesantă? Există o abordare complexă a Bibliei cu privire la principiile eticii în afaceri. Cu toate că este o carte preponderent spirituală, ea pătrunde, de multe ori destul de profund, în subiecte multiple. Spre exemplu, în multe dintre principiile din afaceri oferă o perspectivă morală într-un mod inedit. Aceste principii sunt revelatoare pentru comercianţi, meşteşugari, directori, şi în multe alte domenii ale afacerilor. Principiile Bibliei în afaceri insistă în privinţa sârguinţei, cumpătării, planificării înţelepte, curăţeniei, credinţei, valori care pot crea un profil autentic, al omului de afaceri de succes. Acestea sunt principii de care ţine bunăstarea societăţii, atât a asociaţiilor laice, cât şi a celor religioase, păstrând în siguranţă proprietatea şi viaţa.

Chiar dacă pasiunea pentru a câştiga bani, competiţia acerbă şi multe metode folosite fără scrupule sunt atât de larg acceptate în afaceri, încă lumea mai este sensibilizată la apariţia unui profil uman caracterizat de integritate, sârguinţă, cumpătare, puritate şi-l consideră a fi o investiţie cu efecte

pozitive foarte mari pe termen lung. Acest profil uman poate constitui pentru unii un model, pentru alţii o metodă bazată pe slăbiciune, totuşi, dacă valorile promovate sunt mai mult decât comerciale, el poate avea succes în special pe termen mediu şi lung. Acest profil uman poate exista dacă individul a depăşit nivelul de a trăi după reguli bune şi morale şi a reuşit să atingă nivelul de a-şi asuma aceste principii. Pentru a asculta de o regulă, este necesar să faci ce-ţi cere regula, dar pentru a aplica un principiu, sunt necesare „curaj mintal şi moral"[40] şi asimilarea principiului. Realizarea acestui aspect este proporţională cu efortul depus pentru asumarea principiilor, dincolo de reguli. O abordare subiectivă a acestor principii poate aduce după sine un succes pe termen scurt, dar şi o mare dezamăgire pe termen lung.

5.1. Principiul corectitudinii

Plecând de la definiţia pe care Dicţionarul explicativ al limbii române (DEX) o recomandă, corectitudinea reprezintă calitatea de a fi corect, lipsit de greşeli, printr-o purtare cinstită. Este o însuşire a gândirii care respectă legile logicii.[41] A fi corect necesită un complex de factori care transmite informaţia plecând de la o idee, ajungând la un set de reguli de comportament. Mi se pare însă mult mai completă definiţia pe care o dă Noul dicţionar

[40] Mel Ress, *Principii biblice pentru călătorie şi viaţă*, Editura Card, Bucureşti, 1997, pg. 13

[41] DEX, *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998

explicativ al limbii române, care oferă explicaţie în trei trepte, mai întâi implicând caracterul, apoi o ţinută corectă şi apoi finalizează definiţia prin importanţa unui comportament corect.[42] Apreciez mai mult ultima definiţie luată în discuţie, nu atât pentru faptul că este mai practică, ci în special că pleacă de la ideea de caracter. Consider că o trasătură de caracter este superioară unui regulament pe care cineva şi-l impune, dar pe care este posibil să nu-l asimileze. Ideea de a fi corect ca urmare a unei trăsături de caracter este una foarte profundă. Pentru că a fi corect, implică a fi etic, a fi moral. Pentru a fi moral înseamnă ceva cu mult mai mult decât mulţumirea de a acţiona prin adaptarea unui comportament exterior la cerinţele unei legi morale, doar pentru a nu-i dezamăgii pe ceilalţi.[43]

A fi corect implică factori care au de-a face atât cu decizii la nivel raţional, cât şi emoţional, determinând realizarea acestora ca urmare a unei trăsături de caracter.

În Pildele lui Solomon găsim o referire directă despre cum Se raportează Dumnezeu la aspectul eticii în afaceri: „Cântarul şi cumpăna dreaptă sunt de la Domnul; toate greutăţile de cântărit sunt lucrarea Lui."[44]

---

[42] NODEX, *Noul dicţionar explicativ al limbii române*, Editura Litera Internaţional, 2002

[43] Christine Le Bihan, *Marile probleme ale eticii*, Institutul European Iaşi, 1999

[44] Proverbe 16, 11, *Biblia sau Sfânta Scriptură, tipărită sub îndrumarea şi purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe, cu aprobarea Sfântului Sinod*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 1997

În această traducere se poate observa interesul lui Dumnezeu pentru etica în afaceri. Nu este subliniat doar faptul prin care ideea de corectitudine, transmisă aici prin cântarul şi cumpăna dreaptă, este pusă în aplicaţie în mod practic, ci şi sursa corectitudinii. Expresia „de la Domnul" sugerează mai mult decât o simplă iniţiativă, fixează faptul că Dumnezeu este standardul, oferind siguranţă, seriozitate, corectitudine absolută.

Ideea de corectitudine transmisă în Biblie poate fi exemplificată foarte bine şi printr-un experiment, care a rămas în istorie. Solomon, împărat şi filosof, o personalitate care a influenţat, de-a lungul timpului, societatea iudaică, şi nu numai, s-a confruntat la începutul domniei sale cu o problemă, ce poate fi interpretată ca fiind de natură etică. Două femei, care trăiau în aceeaşi casă şi care aveau doi copii nounăscuţi, se confruntă cu o mare problemă. Copilul uneia moare subit. Fiecare îşi revendică copilul rămas în viaţă, cu toate că ele sunt singurele care ştiu adevărul. Situaţia devine complicată şi, potrivit timpului, se decid să meargă la împărat, care era şi judecător, pentru a se face o judecată dreaptă. Dar această problemă este destul de greu de rezolvat. Cum poţi să fii corect într-o problemă ale cărei date nu le stăpâneşti? În realitate a fi corect nu este simplu. Implică cercetarea problemei, introducerea sau excluderea anumitor factori, răbdare etc. Solomon însă avea un avantaj faţă de alţi judecători ce în mod formal pot jura pe Biblie că vor căuta dreptatea, iar apoi îşi văd de ale lor. Solomon făcuse o preocupare din a fi corect. Situaţia prinde contur în sala de

judecată, când Solomon exclamă destul de curajos: „Tăiaţi în două copilul cel viu şi daţi o jumătate uneia şi o jumătate celeilalte."[45] După exprimarea destul de violentă a lui Solomon, reacţiile nu au întârziat să apară. Una dintre cele două femei spune răspicat că aşa e drept, „să nu fie nici al meu, nici al ei". Este o transcrierea a ideii conform căreia corectitudinea înseamnă „jumătate tu, jumătate eu". Cealaltă femeie se grăbeşte să afirme: „Dă-i mai bine ei copilul cel viu şi nu-l omorî!"[46] Este uşor de înţeles cine era mama advărată. Este uşor de înţeles şi de ce acţionează Solomon în acest fel. Mai greu de înţeles este spiritul uman care este gată să sacrifice vieţi pentru „dreptate". Corectitudinea poate deveni uşor subiectivă atâta vreme cât baza ei sunt sentimentele umane, care pot fi foarte schimbătoare şi care consideră propriul eu măsura tuturor lucrurilor.

Corectitudinea nu poate fi deplină dacă lipsesc valorile morale care să o coordoneze. A fi corect înseamnă să depăşeşti interesul de moment şi să te concentrezi la cel pe termen foarte lung. A fi corect înseamnă să nu te limitezi la sfera ta de influenţă, la interesele tale. Este un fel de a gândi universal sau, mai bine zis, să te ghidezi după nişte legi universale. A fi corect înseamnă nu doar coordonarea vieţii după nişte standarde, ci să dezvolţi trăsături de caracter care să fie motivate de corectitudine. A fi corect

[45] 1 Împăraţi 3, 25, Biblia, *The Holy Bible*, Zondervan Publishing House, Grand Rapids, Michigan, 1984
[46] 1 Împăraţi 3, 26, Biblia, *The Holy Bible*, Bible Publishing House, Switzerland, 2002

înseamnă să te coordonezi după standardul moral absolut, care este Dumnezeu.

5.2. Principiul etic al respectului faţă de autoritate

Poate cel mai contestat principiu dintre cele care vor fi prezentate este considerat principiul autorităţii. De ce am avea nevoie de structuri şi suprastructuri, de concepţii atât de ierarhizate şi în acelaşi timp atât de nefuncţionale? De ce ar trebuie ca cea mai mare parte dintre cheltuielile unei instituţii să fie făcută pentru a plăti un număr aşa de mare de indivizi „cu mapa"? Cum pot fi justificate zecile de ore de întârziere ale unui proiect pe motiv că nu a ieşit din şedinţă sau că nu a putut intra pe ordinea de zi? Pe de altă parte, putem vorbi despre obligativitatea faţă de autoritatea statului, în timp ce politicienii ar putea să fie consideraţi corupţi, iar prim-ministrul şi şeful statului pot fi acuzaţi de lipsă de interes faţă de proprii cetăţeni? Cine ar putea să ofere un răspuns competent la asemenea frământări considerate deja naţionale? Ar putea Biblia să ofere direcţie în privinţa percepţiei etice pe care individul să o poată urma în confruntarea cu negarea autorităţii?

De cele mai multe ori, o înţelegere eronată a ideii de libertate alterează destul de vizibil înţelegerea corectă a autorităţii. Advanced Learner's Dictionary defineşte autoritatea ca fiind puterea de a lua decizii sau de acţiona cu responsabilitate într-o anumită zonă sau regiune[47]. Dicţionarul explicativ al limbii române

[47] *Advanced Learner's Dictionary*, Sixth edition, Oxford University Press, 2000

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

defineşte autoritatea ca fiind dreptul, puterea sau împuternicirea de a comanda, de a da dispoziţii sau de a impune cuiva ascultare[48]. Ambele dicţionare iau în considerare două ideii: puterea şi sfera de acţiune. În contextul studiului nostru este important acest echilibru de forţe ce oferă o imagine completă terminologiei.

„Daţi dar Cezarului ce este al Cezarului şi lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu"[49] sunt celebrele cuvinte adresate de Iisus Cristos. El tratează autoritatea plecând de la aspectul ei imperativ. Cu o adresare clară, în primul rând, Iisus Cristos elimină aspectul discutabil, negociabil al autorităţii. Întrebări de tipul: „Merită Cezarul?", „Merită Dumnezeu?" nu-şi mai găsesc loc în această poruncă. Deoarece Iisus Cristos nu lasă loc pentru aceste întrebări. Lucrurile par atât de clare încât ele nu trebuie să fie discutate, ci respectate.

Dacă definim autoritatea plecând de la spusele lui Iisus Cristos, principiul autorităţii se împarte în două părţi. Prima parte, cea a dimensiunilor materiale obligatorii, impozite, taxe etc. A doua parte, cea care transcende aspectele materiale cu aplicaţie mai mult spre spiritual, la Dumnezeu. Aceste două părţi ale autorităţii au fost destul de confuze în anumite timpuri istorice. Şi de o parte, şi de alta au fost exagerări. Unii regi, preşedinţi etc. au dorit să fie dumnezei, iar pe de altă parte unii conducători

---

[48] DEX, Dicţionarul explicativ al limbii române, 1998, Editura Univers Enciclopedic, 1998

[49] Luca 20, 25, *Biblia,* traducerea Dumitru Cornilescu, Societatea Biblică Interconfesională din Republica Moldova, 2005

religioşi şi-au dorit să aibă şi autoritatea politică şi financiară. Consider că ambele metode au încălcat principiul autorităţii promovat de Iisus. Aspectul etic, discutat aici privind corectitudinea în privinţa plăţii impozitelor, este completat de aspectul spiritual, raportarea faţă de Dumnezeu, care înnobilează. Potrivit acestui principiu, plata impozitelor nu mai rămâne o simplă obligaţie, disputată de altfel, ci implică respectarea autorităţii, respectare privită prin aspectul etic şi moral.

Între cele două tipuri de autoritate există însă şi alte diferenţe esenţiale. Primul tip de autoritate implică comportamente autoritariste, folosind forţa coercitivă pentru a avea controlul absolut asupra celorlalţi, prin inspirarea fricii. La acest tip de autoritate, individul se raportează într-un mod reactiv, plin de nemulţumire, sau pasiv, plin de teamă, rezervat să se implice pentru a nu greşi. De la vechii cezari şi până astăzi, politica statelor a demonstrat, mai mult sau mai puţin, că este mult mai simplu să conduci având controlul absolul decât, într-o manieră democratică, să asculţi părerea celuilalt şi chiar să ţii cont de ea.

Al doilea tip de autoritate prezentat în discursul lui Iisus Cristos este cel în care este implicat Dumnezeu: „Daţi lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu."[50] Principiul de conducere al lui Dumnezeu este diferit. Chiar dacă are puterea absolută, Dumnezeu manifestă un tip de autoritate bazat pe respect

[50] Luca 20, 25, *The Holy Bible*, Zondervan Publishing House, Grand Rapids, Michigan, 1984

faţă de individ, urmărindu-i binele. În tipul de autoritate a lui Dumnezeu, egoismul nu există, mai degrabă discutăm de un altruism supradimensionat. Dacă discutăm de capacitatea managerială a lui Dumnezeu, atunci putem include toate acţiunile manageriale de la începutul creaţiei, şi lista ar putea continua. Este etic să respectăm autoritatea. Chiar dacă spunem că avem dreptate în multe situaţii şi de multe ori nemulţumirile noastre faţă de autorităţi sunt îndreptăţite, ne rămâne obligaţia de a plăti datoriile către stat.

5.3. Principiul planificării

Putem vorbi despre un principiu al planificării plecând de la o bază etică? Cum ar putea fi implicată etica în planificarea biblică? De cât din planificarea vieţii noastre suntem în realitate responsabili? Cum putem măsura valoarea etică a unei planificări?

Cred că valoare etică a unei planificări nu o putem stabili doar subiectiv, evaluând planificarea. Valoarea etică a planificării poate fi stabilită în mod obiectiv, când planificarea este materializată. Este deosebit de sugestiv un exemplu biblic în acest sens. Afirmaţia Îi aparţine tot lui Iisus Cristos şi poate fi găsită în Luca 14, 28: „Căci cine dintre voi, dacă vrea să-şi zidească un turn, nu stă mai întâi să-şi facă socoteala cheltuielilor, ca să vadă dacă are cu ce să-l sfârşească?" Principiul planificării este aplicat aici atât din punctul de vedere al eficienţei, cât, în special, din cel al eticii. Cum ar suna acest principiu într-un consiliu pe planificare a banilor publici? Personal

cred că ar trebui să le mărească responsabilitatea persoanelor de decizie. Un lucru neterminat se degradează în cel mai scurt timp, iar banii investiţi sunt pierduţi.

Pentru un român „autentic", planificarea poate fi o pierdere de timp. Dacă un proiect rămâne mai mult timp în discuţie, poate însemna pierdere de vreme, ineficienţa departamentului de dezvoltare etc. Probabil că de puţine ori se ia în discuţie aspectul etic al planificării. Însă din ce în ce mai mult este important să se ţină cont de acest aspect. O acţiune etică trebuie să aibă o planificare etică, iar o planificare etică, o gândire etică.

Este interesant de remarcat activitatea Institutului American de Certificare Etică a planificatorilor[51], un organism competent în a oferi consiliere companiilor şi managerilor în privinţa dezvoltării şi aplicării eticii în domeniile de interes şi a conduitei profesionale. Prin acest Institut, americanii reuşesc anual să ţină contactul cu zeci de mii de manageri şi să transmită valori etice acestor companii. Cred că această iniţiativă este posibilă şi în România, şi cu cât începe mai repede, cu atât imaginea României va fi îmbunătăţită.

Planificarea, în opinia biblică, prezintă şi un alt aspect, pe care îl putem observa în următorul text: „Planurile Tale făcute mai dinainte s-au împlinit cu credincioşie."[52] Acest paragraf cu referire la Dum-

[51] www.planning.org/ethics/ethicscode.htm

[52] Isaia 25, 1, Biblia, traducere Dumitru Cornilescu, ediţia de studiu Thompson, Editura Universităţii Emanuel, Oradea, 2003

BCU IAŞI CENTRUL UNIVERSITAR LIBRARY

nezeu poate fi un exemplu remarcabil pentru companiile şi managerii de astăzi. A face „planuri mai dinainte" presupune cercetare suficientă încât să intuieşti mersul lucrurilor. Dacă planificarea se opreşte la nivelul prevederilor într-un mod simplist, doar al profitului, probabil că planificarea este făcută pe termen scurt. Când însă este accentuată planificarea etică, atunci durata şi impactul planificării sunt altfel realizate. Este interesant că planificarea lui Dumnezeu se împlineşte şi după mult timp. Chiar dacă intervalul de timp nu este definit aici, cred că este vorba de mii de ani. Să faci planificări cu atât timp înainte implică „credincioşia". Termenul „credincioşie" este unul mai mult teologic, însă dacă vom consulta Dicţionarul explicativ al limbii române (DEX), vom putea observa diversitatea de sensuri. Cuvântul „credincioşie" este definit ca fiind: „credinţă, devotament, fidelitate, cinste"[53]. Cu toate că este greu să-L definim pe Dumnezeu, putem să-I definim prerogativele[54], observând faptul că El acţionează cu fidelitate faţă de planurile pe care le face, cu devotament şi cinste. Este interesant, dar şi sugestiv faptul că DEX-ul introduce şi ideea de cinste în această definiţie. Cred că Dumnezeu ţine cont de legile morale pentru că El Se autodefineşte prin moralitate. Acest atribut Îi aparţine în mod absolut lui Dumnezeu. El este capabil să realizeze un plan perfect şi să-l aducă la îndeplinire în mod perfect, perfect moral.

---

[53] *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998

[54] Larry Julian, *God is my Ceo: following God's principles in a bottom-line world*, Adams Media, an F+W Publications Company, Avon, USA, 2002, pg.15

Concluzionând, a face planuri corecte din punct de vedere etic, rămâne nu doar o provocare, ci şi o planificare a viitorului. Dacă a face planuri într-o companie este indispensabil, a face planuri etice devine imperativ într-un prezent şi viitor din ce în ce mai preocupate de aspectul etic.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

6. Concluzie

Studiul perspectivei teologice asupra eticii în afaceri vine nu să substituie importanţa eticii în afaceri, ci mai degrabă să aprecieze demersul etic şi să-l sprijinească. Preocuparea pentru aspectul moral al celor două domenii este unul dintre argumentele pe care specialiştii ar putea să-l susţină în vederea unirii efortului comun pentru promovarea moralităţii. Dacă plecăm de la o altă premisă, aceea a familiarităţii poporului român cu gândirea creştinismului, ne este uşor să revenim cu alt argument la acest deziderat. Confirmarea teologică a eticii în afaceri probabil că nu îi dă un plus de valoare, ea concentrându-şi valoarea în însăşi demersul ei, dar consider că îi poate mări aria de aplicabilitate într-un popor receptiv, din punctul de vedere al credinţei. Referinţele timpurii, încă din vremea exodului evreilor, vin să arate câte ceva din marile preocupări ale umanităţi faţă de principiile şi valorile etice. Influenţa lui Iisus Cristos devine evidentă în acest domeniu, al moralităţii, iar preocupările ulterioare ale creştinismului urmează aceeaşi direcţie. În concluzie, etica în afaceri, confirmată şi de teologie, rămâne un studiu captivant al valorilor morale, valori care sunt actuale şi care condiţionează demersul economic în ţările civilizate oferindu-i o perspectivă a succesului.

BCU IASI

7. Rolul instituţiilor religioase în promovarea eticii în afaceri

De-a lungul istoriei, religia şi etica în afaceri au fost în conflict, sau cel puţin aşa au dat impresia. Chiar dacă nu sunt în relaţie de similaritate, personal cred că pot fi interdependenţe şi în mod special se pot sprijini reciproc. Pe de o parte, religia, ţinând cond de aria de extindere şi de interesul pentru moralitate, poate ajuta persoanele cu care intră în contact să înţeleagă etica în afaceri ca pe o problemă importantă, chiar stringentă, şi să o promoveze, plecând de la interesul pentru moralitate şi culminând cu aplicabilitatea ei în sfera de influenţă. Pe de altă parte, etica poate influenţa în mod pozitiv religia. Dacă vom ţine cont de conflictele de-a lungul istoriei, începând cu războaiele dinainte de Hristos şi culminând cu cruciadele vom observa elementul religios prezent pentru motivarea conflictului. Lăsând în urmă conflictele religioase ale secolului XVI, şi dacă facem referiri la vremuri mult mai apropiate, spre exemplu, dacă evaluăm începutului secolului XXI, putem observa că se evidenţiază prin substratul războiului său politico-religios. În asemenea situaţii, aceste conflicte au nevoie de o reevaluare a valorilor morale şi o redirecţionare, sau mai bine zis o reinterpretare, sau regăsirea sensurilor lor profunde, ţinând cont de aria de manifestare, de înţelegerea contextului internaţional şi, de ce nu, de o înţelegere obiectivă a lor.

Acestea sunt câteva dintre motivele pentru care religia şi etica ar trebui să-şi de-a mâna în demersul

lor pentru studiul moralităţii şi în efortul aplicabilităţii ei. Cele două domenii ar trebui să depăşească o istorie destul de tumultoasă şi să-şi continue activităţile fără a fi create confuzii la nivelul identităţilor, ci prin reciprocitatea susţinerii.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

8. Percepţii etice ale mediului de afaceri românesc. Studiu de caz

Pentru a înţelege mai bine rolul Bisericii în promovarea eticii, în perioada iulie-august 2010 am efectuat un studiu pe un eşantion de 100 de respondenţi. Studiul şi-a propus atât verificarea cunoştinţelor pe care populaţia le are în privinţa conceptelor „afaceri", „moralitate", „Dumnezeu şi afacerile", „Biserica şi afacerile", cât şi alte subiecte mai profunde cum ar fi, în funcţie de confesiune, ce adevăruri specifice, referitoare la bani şi moralitate, sunt cunoscute. Studiul a vizat enoriaşi din aproape toate bisericile recunoscute legal în România.

Prima întrebare a fost: Ce relaţie credeţi că există între Dumnezeu şi afaceri. 40% dintre cei întrebaţi au răspuns că nu poţi să reuşeşti în afaceri fără Dumnezeu, iar alţi 40%, că Dumnezeu este cel mai bun profesor. În ambele răspunsuri există în mod indirect un răspuns pozitiv în privinţa relaţiei dintre Dumnezeu şi afaceri.

Ideea relaţionării între cele două aspecte amintite mai sus pleacă de la concepţia că afacerile, în sine, ar fi ceva greşit. Adevărul este că şi această interpretare poate fi interpretată în acest fel plecând de la ideea denaturării morale. De ce totuşi răspunsurile au fost favorabile în cadrul studiului? Trebuie ţinut cont de un aspect foarte important al studiului. Sondajul a fost realizat la ieşirea de la slujbă, respective duminică dimineaţa şi sâmbătă

dimineaţa, atât preoţilor şi pastorilor, cât şi laicilor. Dacă vom ţine cont de acest aspect, foarte uşor realizăm că persoanele intervievate erau persoane preponderent familiarizate cu Biserica. Nu doresc să spun că nu erau familiarizate şi cu mediul de afaceri, deoarece o parte dintre cei chestionaţi fac parte din bisericile protestante, ceea ce înseamnă ţinând cont de frecvenţa mai mare la slujbă a tuturor enoriaşilor, respective a membrilor, că erau prezenţi şi oameni care erau implicaţi în afaceri.

Ţinând cont de acest aspect, al familiarităţii cu Biserica, cred că se poate ajunge mult mai uşor la înţelegerea optimismului şi pozitivismului cu privire la unitatea celor două concepte: Dumnezeu şi afacerile.

15% dintre respondenţi au limitat cumva legătura dintre Dumnezeu şi afaceri răspunzând că munca, ca un concept antitetic cu afacerile, reprezintă elemental-cheie în privinţa câştigului decent, accentuând elementul asiduu al ei. Totuşi acest procent dintre cei intervievaţi au amintit şi elementul „afacerilor curate", ca fiind o condiţie esenţială a desfăşurării lor. Rezerva se poate justifica începând de la o anumită înţelegere a relaţiei dintre Dumnezeu şi afaceri. Această înţelegere porneşte de la interpretarea unor filosofii creştine cu privire la reticenţa faţă de bani şi influenţa negativă a acestora. Această reticenţă, care de fapt nu este un element nou, unii interpretând-o prin gândirea teologică, alţii analizând-o prin prisma experienţei negative, venite în contact cu realităţile mediului de afaceri.

Este dificil de realizat dacă persoanele intervievate au răspuns plecând în răspunsul lor de la aspectul teoretic către cel practic, demonstrabil în viaţa de zi cu zi. Dacă privesc dintr-un anume punct de vedere, care ar putea fi considerat subiectiv, consider că cei intervievaţi pleacă de la ideea de ideal. De ce? Mă bazez pe această afirmaţie observând abordarea pozitivă a răspunsurilor, şi mai puţin critică. Consider că imfluenţa bunului simţ românesc ne obligă să oferim o imagine favorabilă pentru tot ceea ce ne aparţine, pentru a da bine şi a lăsa o impresie bună. Există totuşi şi cea de-a doua variantă, a abordării politice, negative, a televiziunilor. Cred că această variantă nu o întâlnim aici, fie pe de o parte datorită publicului, un public religios centrat pe modestie, bun simţ, moralitate, spiritualitate, fie datorită studiului în care întrebările sunt pozitive influenţând răspunsurile. Cert este că a existat interes din partea celor intervievaţi de a răspunde la întrebările puse.

5% dintre respondenţi au fost categorici în privinţa răspunsului, negând existenţa unei relaţii între afaceri şi Dumnezeu. De ce există atâta siguranţă într-un răspuns negativ cu privire la cele două concepte? Pot fi mai multe motive. Unul dintre ele pleacă de la ideea că mediul de afaceri este proscris şi că nu există şanse de reabilitare. Ideea, chiar dacă este categorică, poate avea reflecţii particulare de adevăr în funcţie de experienţa fiecărei persoane participante. Al doilea motiv poate fi legat de natura incoruptibilă a lui Dumnezeu. Şi atunci apare întrebarea: Poate fi o legătură între ceva corupt

BCU "LUCIAN BLAGA" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

şi ceva incoruptibil prin natura sa? Mergând pe această nouă direcţie, răspunsul corect ar trebui să fie: nu. Însă realitatea de la care putem pleca cred că este diferită. În concluzie, consider că răspunsul celor 5% dintre respondenţi pleacă fie de la o cunoaştere subiectivă a lui Dumnezeu, fie de la cunoaşterea insuficientă a mediului de afaceri românesc. Spun aceasta gândindu-mă la faptul că mediul de afaceri românesc nu este iremediabil neetic şi nici nu este rău prin natura lui, ci mai degrabă poate fi rău prin aplicaţie.

Întrebarea: „Dacă există o legătură între Dumnezeu şi afaceri?", ar putea primi un răspuns favorabil în următoarele trei condiţii:

- Prima, şi cu siguranţă cea mai importantă, este legată de percepţia şi atitudinea pe care Dumnezeu o are faţă de afaceri. Dacă plecăm de la conceptul pe care Biblia şi creştinismul îl susţin, acela că Dumnezeu este sursa moralităţii, atunci putem înţelege ceva din natura lui Dumnezeu. Cum putem armoniza această natură cu aspectul specific al profitului? Aşa cum am arătat în capitolele precedente, atitudinea lui Dumnezeu faţă de bani nu este una exclusivă, ci inclusivă şi instreuctivă. Istoria evreilor şi, implicit baza teologică a Bisericii creştine, confirmă faptul că templul, sinagoga, şi mai târziu, biserica sunt legate de apectele economice, considerându-se chiar în interdependenţă. Înţelegerea acestui adevăr condiţionează într-un

mod direct înţelegerea întrebării despre legătura dintre Dumnezeu şi afaceri.

- A doua condiţie a înţelegerii pleacă de la cunoaşterea obiectivă a mediului de afaceri românesc. Consider că mediul de afaceri românesc este stabilit în primul rând de mediul legislativ, apoi de mentalitatea personalului din acest mediu, neexcluzând şi alte aspecte, cum ar fi manierele de lucru, nivelul de educaţie şi cunoaştere legislativă etc. Cunoaşterea mediului de afaceri românesc necesită în primul rând o abordare evaluativă, dar nu este suficient. Necesită şi o înţelegere, o înţelegere a insuficienţei, a cunoaşterii prin prisma nevoilor şi prin prisma aspiraţiilor lui. Personal privesc mediul de afaceri românesc cu mult optimism, dar şi cu multă dorinţă de schimbare. Prin aceste exprimări care pot fi interpretate ca fiind o abordare emoţională, vreau să recunosc forţa şi spiritul de actualizare ale românului şi dorinţa lui de a fi în pas cu vremurile afacerilor etice. Indiferent cât de mult este incriminat mediul de afaceri, există persoane cu un profund simţ de datorie civică şi morală. Aceste persoane, din nefericire, nu sunt cele mai mediatizate, considerându-se de centrele media româneşti, probabil, că sunt exponenţii unor realităţi monotone sau nesemnificative.

- Cea de-a treia este legată de percepţia pe care respondentul o are cu procesul implementării etice în afaceri. Chiar dacă etica nu include Biserica în

BCU IASI

procesul ştiinţific în care abordează valorile morale, nici nu o exclude explicit. Când spun Biserică, nu vreau să limitez termenul doar la nivel instituţional, ci aş dori să includ şi aspectul educativ, care implică influenţa directă a Bisericii şi învăţăturilor ei asupra enoriaşilor. Această percepţie este condiţionată atât de specificul interpretării date de Biserică supra termenilor bogăţie" şi sărăcie" cât şi de nivelul de trai al respondentului. Este normal ca spiritul uman să fie reactiv faţă de bogăţie sau sărăcie, în funcţie de influenţa bisericii respective.

Răspunsurile la prima întrebare arătă atât deschiderea faţă de subiect cât şi cunoaşterea sensibilităţii subiectului. Personal cred că oamenii religioşi ar trebui să fie mai interesaţi şi motivaţi să aplice valorile etice în viaţa de zi cu zi. De ce? Pentru că ei iau în calcul şi aspectul transcendental în abordarea subiectului. Această abordare poate fi superioară, depinzând în primul rând de autenticitatea ei. De asemenea cred că pot exista destul de multe legături între Dumnezeu şi afaceri. Trebuie însă să luăm în calcul atât înţelegerea lui Dumnezeu, cât şi a afacerilor. Totodată, nu trebuie neglijată nici dimensiunea spirituală a individului care poate amplifica sau restrânge aplicaţia moralităţi în domeniul afacerilor. Dacă vorbim doar de mediul de afaceri şi nu de individ, părerea personală este una pozitivă în privinţa acestei relaţii. Ţinând cont că România este o ţară creştină, din nefericire mai puţin practicantă, abordarea moralităţii trebuie să fie una de

succes cu rezultate atât în privinţa domeniului social cât şi în cel al mediului de afaceri.

8.1. Aspecte etice reflectate în comportamentul religios

A doua întrebarea a chestionarului a vizat nu atât de mult partea teoretică ci partea practică a afacerilor şi în mod special impactul practicii religioase, a manifestării religioase a membrilor bisericilor. De ce este important comportamentul oamenilor religioşi în acest studiu? Deoarece consider că aspectele teoretice, la fel ca în orice alt domeniu, pot fi aplicate şi măsurate în funcţie de impactul în comportamentul respondenţilor.

Cel mai mare procent dintre cei care au răspuns, adică 40%, au considerat că un cod etic ideal pleacă de la ideea de credinţă în divinitate. Cel de-al doilea procent, de 30%, s-a concentrat în jurul convingerii că relaţia dintre religie şi afaceri există atunci când oamenii ascultă de Dumnezeu. Al treilea procent semnificativ a fost de 25%, prin care respondenţii şi-au manifestat convingerea că religia te învaţă noţiunile morale în viaţă şi în afaceri. Ultimul procent realizat a fost de 5%, al celor care au considerat fie că nu există o relaţie între religie şi afaceri, fie că cei doi termeni puşi în discuţie sunt incompatibili.

Evaluând răspunsurile la această întrebare, am ajuns la câteva concluzii. Am să enumăr patru dintre ele. Dacă mă refer la primul răspuns, acela că credinţa este cel mai bun cod etic, consider că lucrurile pot fi

adevărate până la un anumit punct. Spre exemplu, ideea de credinţă o consider un ingredient necesar într-o acţiune morală, însă în privinţa unui cod etic, cred că are un rol insuficient. Dacă discutăm obiectiv, problema studiului eticii ea are un rol mult diferit dacă nu cumva total diferit. În timp ce etica în afaceri se ocupă de abordarea ştiinţifică a valorilor morale, cred că credinţa se ocupă mai mult de aspecte morale şi spirituale, privite prin prisma aplicabilităţii şi mai puţin de studierea valorilor morale ca obiect de studiu. În acelaşi timp, consider, chiar dacă nu la un nivel ştiinţific, că o persoană religioasă poate aplica destul de multe valori morale în comportamentul său în relaţiile de afaceri, ceea ce ar fi de remarcat.

Cu privire la cel de-al doilea răspuns, consider corectă afirmaţia conform căreia relaţia dintre Dumnezeu şi afaceri este posibilă atunci când oamenii respectă recomandările şi poruncile lui Dumnezeu. Există oare şi o altă realitatea a conexiunii dintre oamenii religioşi şi afaceri? Accentul care cade pe ascultarea faţă de moralitate oferă posibilitatea existenţei unei realităţi mai puţin autentice, ca o legătură artificială între oamenii religioşi, dar fără un comportament moral şi afaceri. Existenţa acestei posibilităţi, a falsului, a lipsei de autenticitate, creează premisa unei baze incorecte şi instabile. Aceste aspecte ale autenticului şi falsului religios nu exclud existenţa comportamentului etic în afaceri în acţiunile şi gândirea unei persoane nereligioase. Cred că aici se poate adăuga educaţia morală, ca fiind importantă fără să fie substituită de aspectul spiritualităţii. În concluzie, cred că poate

exista o relaţie între religie şi afaceri, nesubstituind alte căi de implementare etică şi de asemenea negarantând autenticitatea comportamentului individului. Este nevoie de un proces educativ care să convingă individul de obligativitatea şi utilitatea gândirii şi acţiunile etice.

8.2. Aspecte etice şi adevăruri specifice în manifestarea Bisericii

O întrebare foarte importantă a sondajului a fost cu privire la adevăruri specifice în legătură cu aspectele financiare, pe care bisericile le promovează. Sunt mai multe exemple care vor diversifica studiul nostru. Cel mai mare procent a fost înregistrat în privinţa taxelor plătite pentru salariile preoţilor. Un procent de 50%, cei întrebaţi au considerat că implicarea lor financiară majoră este legată de acest aspect. Printre cei care au răspuns au fost şi preoţi şi pastori, care au dat aceleaşi răspunsuri.

Un procent de 30% îl deţine răspunsul cu privire la zecime, ca fiind o contribuţie pentru susţinerea activităţilor şi salariilor personalului cultic. 10% dintre respondenţi au declarat că aportul lor financiar la biserică este realizat în cadrul acatistelor, liturghiei, parastaselor, nunţilor sau botezurilor. Alte procente mai mici se situează în activităţi de milostenii sau alte donaţii pentru fiecare membru al familiei.

Dacă există bani transferaţi către biserici, atunci există şi adevăruri specifice. Este foarte uşor de deosebit fiecare biserică după practicile ei

BCU IAŞI

financiare. Spre exemplu donaţiile referitoare la acatiste, nunţi, botezuri, parastase şi la salariul preoţilor, sunt preponderent adevăruri specifice bisericilor istorice, ortodoxă şi catolică. Cele cu privire la zecime sunt de origine protestantă. În funcţie de acest specific putem vorbi şi de abordări etice sau mai puţin etice în privinţa bisericilor. Dacă luăm în calcul că fiecare biserică ar putea fi considerată un agent economic, atunci ar trebuie constituite instituţii speciale de control ale statului. Consider că povara economică deseori poate distrage Biserica de la adevăratele valori pe care ar trebui să le promoveze, spiritualitatea de exemplu, şi poate denatura rolul ei în societate. Însă consider de asemenea că orice instituţie, socială, civilă sau religioasă, nu poate rezista fără valorile financiare. Cu toate că Biserica este atât de implicată financiar şi uneori şi în tranzacţii economice, cum poate rezista printre cele mai credibile instituţii din România? Întrebarea este foarte importantă, răspunsul are nevoie însă de mai multe argumente. Cred că, în primul rând, Biserica nu pune accentul pe partea financiară, ci pe partea morală şi spirituală. Această manieră îi oferă credibilitate. În al doilea rând, cred că, cel puţin ca principiu, chiar dacă unele chestiuni particulare o infirmă, Biserica este o instituţie care funcţionează după un cod moral. După acest cod de moralitate, ceva similar cu codul etic al firmelor, sunt coordonate toate tranzacţiile financiare. Apoi mai consider că şi istoria de mii, sau sute de ani în cazul altora, oferă Bisericii certitudinea scopului primar.

Deci am putea vorbi de proiecte pe termen foarte lung pe care Biserica le are în derulare.

8.3. Interviu cu liderii bisericiilor privind implicarea în etica afacerilor

Pentru a înţelege mai bine rolul eticii în afaceri şi moralitatea eonomică din activitatea bisericilor, am intervievat mai multe personalităţi, pornind de la aceleaşi întrebări pe care le-am pus la interviul precedent. Diferenţele sunt esenţiale, nu atât ca esenţă, ci mai mult din punctul de vedere al complexităţii înţelegerii subiectului de către intervievaţi. De aceea răspunsurile sunt mai elaborate, documentarea este mai certă, iar concluziile pot fi mult mai aproape de adevăr.

Cei mai mulţi dintre intervievaţi sunt persoane care au combinat în activitatea lor domeniul teologic cu cel economic. Acest aspect oferă o notă de importanţă argumentelelor prezentate, dar şi de profesionalism. Cu toate că este delicat, subiectul moralităţii şi al teologiei în afaceri capătă noi valenţe în contextul centrării pe etica în afaceri.

Cum poate etica în afaceri să fie susţinută şi de către Biserică? Ce poate face Biserica în activitatea ei în aşa fel încât acest subiect să fie dezvoltat? La ce nivel de implicare se află Biserica în privinţa acţiunilor de promovare a eticii în afaceri în rândul enoriaşilor? Acestea sunt doar câteva dintre întrebările care-şi vor găsi răspunsurile pe parcursul studiului.

BCU "LUCIAN BLAGA" CLUJ-NAPOCA LIBRARY

În cadrul interviurilor reprezentanţilor bisericilor, am pus următoarele întrebări:

1. Care credeţi că este relaţia dintre religie şi etica în afaceri ?

2. Care sunt principiile etice pe care organizaţia dumneavoastră le promovează?

3. Există un adevăr specific în privinţa folosirii banilor pe care îl promovaţi?

4. Există publicaţii proprii ale organizaţiei dumneavoastră pe care le puteţi recomanda?

Răspunsurile oferite, chiar dacă sunt diverse, devin un tot unitar într-un final, adăugând fiecare valoare cercetării şi aplicării etice. Am invitat în acest studiu mai multe biserici şi de asemenea mai multe organizaţii cu caracter religios care au un aport în aplicarea eticii în afaceri sau în promovarea ei.

Voi reda mai jos concepţia ortodoxă cu privire la morală, filosofie şi valori. Concepţia ortodoxă despre asemănările şi deosebirile dintre filosofie şi morala creştină este foarte clar exprimată de domnul Liviu Stoina[55]:

"Caracterul moral creştin e tocmai natura înnoită lăuntric raportată la fiinţa absolută- Dumnezeu- şi pătrunsă de puterea Duhului Său. Creştinismul postulează, şi pe bună dreptate, "a păstra

[55] Liviu Stoina, preot şi lector al Facultăţii de Teologie Ortodoxă din cadrul Universităţii Bucureşti. Declaraţia este redată parţial şi este citată de pe site-ul: www.creştinortodox.ro

şi întregi toate bunurile naturale în Împărăţia Cerului. Pentru aceasta ştiinţa moralei creştine va cuprinde adevărurile ştiinţei naturale, iar interpretarea ei morală asupra vieţii va sta în armonie cu toate cunoştinţele pe care le putem avea.

Între Morala creştină şi etica filosofică există oarecum afinităţi, de pildă în privinţa virtuţii. Aceste afinităţi sunt explicabile pe baza revelaţiei naturale. Atotprezenţa lui Dumnezeu în lume explică posibilitatea raţiunii noastre de a cunoaşte chiar şi într-o măsură mică, înţelepciunea divină. În baza acestor considerente, filosofii păgâni au avut un impuls spre cunoaşterea adevărului divin prin revelaţia naturală.

Morala creştină şi etica filosofică, în ciuda faptului că le despart multe puncte deosebitoare, au şi puncte de contact, asemănătoare, dar pe care le ating din planuri deosebite. Ambele au în comun faptul că în preocupările şi observaţiile lor se află omul şi manifestările sale morale. Etica filosofică presupunem în general, ca scop al vieţii omului fericirea pe care o obţine aici pe pământ, iar firea decăzută a omului se reface numai prin mijloace umane; după morala creştină, scopul vieţii omului este tot fericirea, desăvârşirea, sfinţenia, dobândirea mântuirii în adevăratul sens al cuvântului, care începe aici pe pământ, este un proces îndelungat şi se continuă în viaţa de dincolo, iar firea decăzută a omului se restaurează numai prin ajutorul harului divin.

Atât morala creştină, cât şi etica filosofică(sub aspect teoretic), găsesc un punct comun şi în cultivarea valorilor morale, grupă aparte de valori care se înfăţişează în primul rând ca valori ale persoanei. Prin aceste valori se ierarhizează atitudinile, intenţiile, faptele persoanei. Specificul calitativ al valorilor morale prin care se deosebesc de celelalte valori constă în raportarea lor la libertatea fiinţei umane şi la raţiune, calităţi esenţial spirituale cu care a fost creată de Dumnezeu. Imperativele morale, care exprimă valori morale, sunt categorice, nu ipotetice, deoarece valorile morale se înfăţişează conştiinţei cu caracter absolut în sensul că urmărirea lor nu presupune alte scopuri care le-ar depăşi şi nu se legitimizează prin elemente străine de ele. Toate valorile morale se întemeiază pe valoarea fundamentală a binelui, ca forme particulare ale lui. Aceasta nu înseamnă că el ar fi suma lor, căci binele reprezintă şi un plus faţă de valorile pe care le fundamentează. Ele le străbate pe toate".

Remarci personale pe baza interviului

Concepţia ortodoxă cu privire la moralitate conţine mai multe aspecte care pot fi apreciate în studiul nostru cu privire la valorile morale. Consider că cel mai important lucru care ar trebui amintit este aspectul oarecum al similarităţii dintre etica filosofică şi morala creştină. Chiar dacă sunt prezentate ca având rădăcini diferite, interesul pentru promovarea valorilor poate deveni un factor unitar, prin promovarea aceloraşi valori, prin metode diferite. Atâta vreme cât se urmăreşte binele, ca fiind temelia

valorilor morale, pot fi speranţe în privinţa unei posibile colaborări inclusiv în domeniu eticii în afaceri.

Din partea Bisericii Catolice am purtat discuţii cu Emil Moraru[56], preot romano-catolic. În cadrul discuţiei pe acest subiect, dumnealui a transmis răspunsurile la întrebări folosind o lucrare de referinţă[57] în Biserica Romano-catolică.

1. Ce crede Biserica Romano-Catolică despre relaţia dintre religie şi afaceri?

În Vechiul Testament se întâlneşte o dublă atitudine faţă de bunurile economice şi faţă de bogăţie. Pe de o parte, este apreciată disponibilitatea bunurilor materiale considerate necesare pentru viaţă: o astfel de abundenţă – însă nu bogăţia sau luxul – este văzută ca o binecuvântare din partea lui Dumnezeu. În literatura sapienţială, sărăcia este descrisă ca o consecinţă negativă a lenei şi a lipsei hărniciei (cf. Proverbe 10,4), dar este descrisă şi ca un factor natural (cf. Proverbe 22,2). Pe de altă parte, bunurile economice şi bogăţia nu sunt condamnate în sine, ci pentru utilizarea lor greşită. Tradiţia profetică stigmatizează înşelăciunile, camăta, exploatarea, marile nedreptăţi, în special cele faţă de cei mai săraci (cf. Isaia 58,3-11; Ieremia 7,4-7; Osea 4,1-2; Amos

[56] Domnul preot Emil Moraru este lector universitar în cadrul Facultăţii de Teologie Romano-Catolică la Universitatea din Bucureşti, unde predă filosofia morală.

[57] Lucrarea de referinţă care va fi baza interviului, răspunsurile constând din citate ale acestei lucrări, şi care a fost trimisă de preotul Emil Morar ca răspunsuri la întrebările interviului, este *Compendiu de doctrină socială a bisericii*, Inițiată de Consiliul Pontifical pentru Dreptate şi pace, tipărită la Iaşi de editura Sapientia, în 2007.

2,6-7; Mih 2,1-2). Ce-i drept, aceasta consideră sărăcia celor asupriţi, a celor slabi şi a celor lipsiţi ca fiind un rău; vede în aceasta şi un simbol al situaţiei omului înainte lui Dumnezeu, de la care vine tot ceea ce este bun – ca un dar care trebuie administrat şi împărţit. Isus preia întreaga tradiţie a Vechiului Testament şi în privinţa bunurilor economice, a bogăţiei şi sărăciei, şi le conferă o definitivă claritate şi plinătate (cf. Matei 6,24 şi 13,22; Luca 6,20-24 şi 12,15-21; Romani 14,6-8 şi 1Timotei 4,4). Prin darul Duhului Sfânt şi prin convertirea inimilor, el vine să instaureze „Împărăţia lui Dumnezeu", pentru a face astfel posibilă o nouă convieţuire în dreptate, în fraternitate, în solidaritate şi în împărtăşire. Împărăţia inaugurată de Cristos perfecţionează bunătatea originară a celor create şi a activităţii umane, compromisă de păcat. Eliberat de rău şi reintrodus în comuniunea cu Dumnezeu, fiecare om poate continua lucrarea lui Isus, cu ajutorul Duhului Său: face dreptate celor săraci, îi eliberează pe cei asupriţi, îi mângâie pe cei întristaţi, aspiră în mod activ la o nouă ordine socială, în care să se ofere soluţionări adecvate la sărăcia materială şi în care sunt controlate mai eficient forţele care împiedică încercările celor mai slabi de a se elibera de condiţiile de mizerie şi sclavie. Când se întâmplă aşa ceva, Împărăţia lui Dumnezeu este prezentă deja pe pământ, deşi nu-i aparţine acestuia. În ea vor fi împlinite definitiv promisiunile profeţilor. Activitatea economică şi progresul material trebuie să fie puse în serviciul omului şi al societăţii; dacă oamenii se dedică credinţa, speranţa şi iubirea ucenicilor lui Cristos, chiar şi economia şi progresul

pot fi transformate în locuri ale mântuirii şi ale sfinţirii; şi în aceste domenii este posibil a da expresie unei iubiri şi unei solidarităţi mai mult decât umane şi a contribui la creşterea unei noi umanităţi, care să fie o prefigurare a lumii timpurilor de pe urmă. Isus sintetizează întreaga revelaţie cerând credinciosului să se îmbogăţească înaintea lui Dumnezeu (cf. Luca 12,21): şi economia este utilă în acest scop, atunci când nu-şi trădează funcţia de instrument pentru creşterea globală a omului şi a societăţii, a calităţii umane a vieţii.

2. Care sunt principiile etice pe care organizaţia dumneavoastră le promovează?

Chiar dacă urmărirea unui profit echitabil este acceptabil în activitatea economică şi financiară, recurgerea la camătă trebuie condamnată din punct de vedere moral: „Traficanţii, ale căror practici mercantile şi de camătă provoacă înfometarea şi moartea fraţilor lor, săvârşesc indirect o omucidere, care le este imputabilă".[58] Această condamnare se extinde şi la raporturile economice internaţionale, în special în ceea ce priveşte situaţia ţărilor mai puţin avansate, cărora nu pot fi aplicate „sisteme financiare abuzive sau chiar cămătăreşti".[59] Mai recent, magisteriul a folosit cuvinte grele şi clare împotriva acestei practici care se extinde acum în mod dramatic: „Nu practicaţi camăta! Această plagă este şi în zilele noastre o realitate neruşinată, capabilă să stranguleze

[58] *Catehismul Bisericii Catolice*, 2269.
[59] *Idem*, 2438.

viaţa multor persoane".[60] Doctrina socială recunoaşte corecta funcţie a profitului, ca un prim indicator al bunului mers al întreprinderii: „Când o întreprindere generează profit înseamnă că factorii productivi au fost folosiţi în mod adecvat."[61] Lucrul acesta nu acoperă conştiinţa faptului că profitul nu indică totdeauna că întreprinderea serveşte în mod adecvat societatea.[62] Este posibil, de exemplu, „ca bilanţul economic să fie satisfăcător şi în acelaşi timp oamenii, care constituie patrimoniul cel mai preţios al întreprinderii, să fie umiliţi şi ofensaţi în demnitatea lor[63]. Aceasta se întâmplă atunci când o întreprindere este inserată în sisteme socio-culturale marcate de exploatarea persoanelor, înclinate să se sustragă de la obligaţiile dreptăţii sociale şi să violeze drepturile muncitorilor. Este esenţial ca, în interiorul întreprinderii, urmărirea legitimă a profitului să se armonizeze cu apărarea indispensabilă a demnităţii persoanelor care lucrează în respectiva întreprindere pe diferite poziţii. Aceste două exigenţe nu sunt nicidecum în contradicţie una cu alta, din moment ce, pe de o parte, n-ar fi realist gândul că viitorul întreprinderii poate fi garantat fără producţia de bunuri şi servicii şi fără a urmări profiturile care sunt rodul activităţii economice desfăşurate; pe de altă parte, dând omului care lucrează posibilitatea dezvoltării personalităţii sale, este promovată

---

[60] IOAN PAUL II, *Discurs la Audienţa generală* (4 februarie 2004), 3: *L'Osservatore Romano,* 5 februarie 2004, p. 4.

[61] IOAN PAUL II, Enc. *Centesimus annus,* 35: AAS 83 (1991) 837.

[62] Cf. *Catehismul Bisericii Catolice,* 2424.

[63] IOAN PAUL II, Enc. *Centesimus annus,* 35: AAS 83 (1991) 837.

productivitatea şi eficienţa muncii însăşi. Întreprinderea trebuie să fie o comunitate solidară,[64] care nu se preocupă doar de interesele întreprinderii, ea trebuie să urmărească o „ecologie socială"[65] a muncii, ea trebuie să contribuie la binele comun şi prin salvgardarea mediului natural.

3. Există un adevăr specific în privinţa folosirii banilor, pe care îl promovaţi?

Doctrina socială a Bisericii insistă asupra aspectului moral al economiei. Pius al XI-lea, într-un pasaj din enciclica Quadragesimo anno, vorbeşte despre raportul dintre economie şi morală: „Dar, cu toate că economia şi doctrina morală în domeniul lor fiecare se bazează pe principii proprii, ar fi greşită afirmarea că domeniul economic şi cel moral sunt atât de despărţite şi străine unul de altul, încât primul să nu atârne deloc de al doilea. Aşa-numitele legi economice, care provin din natura lucrurilor şi din firea sufletului şi a corpului omenesc, stabilesc numai ceva din ceea ce poate şi ce nu poate să ajungă omul în câmpul economic şi cu care mijloace. Aceeaşi minte deduce clar, din natura lucrurilor şi din cea individuală şi socială a omului, care este scopul propus de Creator întregii ordini economice. Însă numai Legea Morală este aceea care, precum ne constrânge să urmăm în orice acţiune a noastră scopul cel din urmă şi cel mai înalt, tot aşa, în orice fel de activitate, ne spune să urmărim scopurile speciale, care i-au fost stabilite de natură, sau mai bine de

[64] Idem, 43; AAS 83 (1991) 846-848.
[65] Idem, 38; AAS 83 (1991) 841.

Dumnezeu, autorul naturii, şi să subordonăm scopurile particulare scopului suprem".[66] Raportul dintre morală şi economie este necesar şi intrinsec: activitatea economică şi comportamentul moral se întrepătrund reciproc în mod intim. Distincţia necesară dintre morală şi economie nu conţine o separare între cele două domenii, ci, din contră, o reciprocitate importantă. Aşa cum în domeniul moral trebuie să se ţină cont de raţiunile şi de exigenţele economiei, lucrând în câmpul economic trebuie să fie o deschidere faţă de instanţele morale: „Şi în viaţa economico-socială trebuie stimate şi promovate demnitatea persoanei umane, vocaţia ei integrală şi binele întregii societăţi. Căci omul este autorul, centrul şi scopul întregii vieţi economico-sociale".[67] A da greutatea corectă şi cuvenită raţiunilor proprii ale economiei nu înseamnă a refuza ca iraţională orice considerare a ordinii metaeconomice, tocmai pentru că scopul economiei nu este în economia însăşi, ci în destinaţia sa umană şi socială.[68] Asta pentru că scopul realizării omului şi unei bune convieţuiri umane nu este încredinţat nici domeniului economic şi nici nivelului practic al economiei. Acesteia îi revine mai degrabă o misiune parţială: producţia, distribuirea şi consumul bunurilor materiale şi prestarea serviciilor. În perspectiva dezvoltării integrale şi solidare, poate fi apreciată corect evaluarea morală pe care doctrina socială o oferă asupra economiei de piaţă sau, mai simplu, asupra economiei libere: „Dacă prin

[66] PIUS XI, Enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931) 190-191.
[67] CONCILIUL VATICAN II, Const. past. *Gaudium et spes*, 63: AAS 58 (1966) 1084.
[68] Cf. *Catehismul Bisericii Catolice*, 2426.

'capitalism' înţelegem un sistem economic care recunoaşte rolul fundamental şi pozitiv al spiritului întreprinzător, al pieţei, al proprietăţii private şi al responsabilităţii aferente pentru mijloacele de producţie, al liberei creativităţi umane în sectorul economic, răspunsul este, desigur, pozitiv, chiar dacă ar fi mai corect să vorbim despre o 'economie a întreprinzătorilor' sau de o 'economie de piaţă' sau pur şi simplu de o 'economie liberă'. Dar dacă prin 'capitalism' înţelegem un sistem în care libertatea în domeniul economic nu este încadrată de un context juridic ferm care să o pună în slujba libertăţii umane integrale şi să o considere drept o dimensiune particulară a acestei libertăţi, a cărei axă este de ordin etic şi religios, atunci răspunsul este categoric negativ."[69] În acest fel este definită perspectiva creştină privind condiţiile sociale şi politice ale activităţii economice: nu numai după regulile sale, ci şi calitatea sa morală şi semnificaţia sa.

Din partea Bisericii Adventiste din România i-am adresat câteva întrebări domnului Ioan Câmpian[70].

1. Care credeţi că este relaţia dintre religie şi etica în afaceri?

---

[69] IOAN PAUL II, Enc. *Centesimus annus*, 42: AAS 83 (1991) 845-846.

[70] Domnul pastor Ioan Câmpian este licenţiat în economie în cadrul Universităţii Babeş Bolyai din anul 1988, iar în teologie din anul 1998 la aceeaşi universitate. Din anul 2000 este absolvent de studii postuniversitare în cadrul Institutului de Dezvoltare Economică din cadrul ASE, iar din 2001 absolvent de master în leadership în cadrul Universităţii Andrews, Michigan, SUA. În perioada 1988-1995 a fost director economic la Conferinţa Moldova, iar din 1995-2009 director general economic în cadrul Uniunii de Conferinţe a Bisericii Adventiste din România. Din anul 2009 ocupă funcţia de secretar general în cadrul aceleeaşi instituţii.

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Un răspuns imediat ar fi că aceleaşi principii care guvernează relaţiile din cadrul unei prietenii, familii, biserici sau alte relaţii sociale se aplică şi în cadrul eticii afacerilor. Totuşi trebuie să fim conştienţi de faptul că în lumea afacerilor ne întâlnim cu anumite realităţi şi probleme specifice domeniului, pe care nu le întâlnim în afara acestui cadru. Pornind de la acest considerent, nu puţini sunt cei care lasă să se înţeleagă faptul că între lumea afacerilor şi etica personală sau religie există o linie de demarcaţie, şi că religia nu are răspuns la toate problemele cu care se confruntă oamenii de afaceri. Ce are de-a face o lume în care se aplică legea junglei cu principiile sau declaraţiile din Predica de pe muntele fericirilor rostită de Isus Hristos: „Ferice de cei săraci în duh, căci a lor este Împărăţia cerurilor" sau „nu vă împotriviţi celui ce vă face rău. Ci oricui te loveşte peste obrazul drept, întoarce-l şi pe celălalt".

Luarea unor decizii corecte în mediul plin de competitivitate al afacerilor nu este o sarcină uşoară. De aceea nu trebuie să ne izolăm de cei implicaţi în acest domeniu sau să-i criticăm. Să căutăm, în primul rând, să înţelegem provocările cu care se confruntă şi pe urmă să vedem modul în care religia poate să ofere răspunsuri la diferitele lor dileme. De cele mai multe ori, dilemele etice sunt generate de diverse valori aflate în competiţie, interesul personal cu ceea ce este drept de exemplu, iar pentru luarea unei decizii corecte este nevoie de curaj moral, care să nu ţină cont de consecinţe. Analizând lucrurile în profunzime, vedem cum, pentru orice situaţie, religia care are ca fundal Sfânta Scriptură ne poate oferi sprijin şi

îndrumare în dileme etice întâlnite în lumea afacerilor, iar în acest caz putem afirma că între religie şi etica afacerilor există o strânsă relaţie. În plus, religia, prin principiile pe care le promovează, poate oferi eticii nu doar relevanţă, ci şi fundamentul unei filozofii corecte de viaţă. Conform celor prezentate mai sus, răspunsul la întrebarea „Ar trebui un om religios să fie corect în afaceri?" nu poate fi decât unul pozitiv.

Deseori se pune întrebarea: cine este responsabil de promovarea eticii în afaceri? Domeniul afacerilor fiind atât de vast şi de complex în acelaşi timp, răspunsul este deseori acesta: toţi factorii implicaţi. Totuşi rolul de model în promovarea unei culturi organizaţionale bazate pe standarde morale înalte îl au, în primul rând, liderii organizaţiilor, patronii, managerii din poziţii-cheie. Ei deţin şi pârghiile necesare. Ei pot monitoriza şi promova performanţa etică a afacerii fără să sacrifice performanţa economică a organizaţiei. Experienţa a demonstrat că acei oameni de afaceri care şi-au coordonat activitatea în armonie cu o etică personală bazată pe principiile Bibliei au avut succes atât pe plan personal, familial, cât şi pe plan profesional.

2. Care sunt principiile etice pe care organizaţia dumneavoastră le promovează?

Chiar dacă Biserica Adventistă de Ziua a Şaptea nu organizează cursuri de etică a afacerilor cu membrii ei, rolul ei fiind cel de a susţine relaţia enoriaşilor cu Dumnezeu şi a consolida convingerile religioase ale acestora, în mod indirect, prin

predicarea Cuvântului lui Dumnezeu şi studiul acestuia, se promovează constant principiile fundamentale ale eticii atât în afaceri, cât şi în orice altă sferă a vieţii. Pentru a exemplifica acest lucru, voi prezenta doua principii, începând cu ceea ce ne defineşte. Susţinem nu doar valabilitatea celor Zece Porunci rostite de Însuşi Dumnezeu pe muntele Sinai, ci şi obligativitatea păzirii acestora, inclusiv a poruncii a patra. Mulţi au impresia că această poruncă se referă doar la necesitatea respectării unei zile de odihnă şi trec cu vederea cel mai important principiu al eticii afacerilor, care se găseşte în partea introductivă. Prima parte a poruncii spune: „şase zile să lucrezi". Munca este un dar primit de la Dumnezeu încă de la începutul creaţiei şi defineşte identitatea noastră. Problema nu este doar găsirea unui loc de muncă, ci a unui sens în munca desfăşurată, un loc în care capacitatea creativă şi toate capacităţile cu care am fost înzestraţi să fie puse în valoare. Sursa oricărui venit, conform Bibliei, este munca, o muncă ce aduce onoare lui Dumnezeu şi beneficiu întregii societăţi. Un alt principiu important în domeniul eticii afacerilor, care îşi are originea în aceeaşi revelaţie divină rostită la Sinai şi care este promovat de către Biserica A.Z.Ş este onestitatea. Porunca a noua din Exod 20,16 spune: „Să nu mărturiseşti strâmb împotriva aproapelui tău!" Minciuna este un efort intenţionat de a înşela. Un creştin neonest constituie o contradicţie de termeni. Indiferent cât de credincioşi am fi în realizarea ritualurilor religioase şi în ajutorarea celor săraci, lipsa onestităţii faţă de partenerii de afaceri, precum şi faţă de clienţi conduce la o descalificare în privinţa identităţii noastre creştine.

În cadrul organizatoric al Bisericii există un departament care se ocupă în mod special de aspectele practice ale vieţuirii creştine, numit Administrarea creştină a vieţii, departament care promovează principii care se regăsesc în etica afacerilor. Aici enoriaşii sunt învăţaţi cum să-şi administreze finanţele, familia fiind locul unde se aplică acest lucru. Cine nu este un bun administrator al finanţelor proprii nu va fi un bun administrator pentru o organizaţie. Sunt prezentate multe principii pe care Biblia le promovează, cum ar fi cel al protecţiei mediului, o raportare corectă faţă de natura creată de Dumnezeu, precum şi faţă de semeni; de asemenea modul de folosire eficientă a timpului şi de îngrijire a sănătăţii.

Revenind la aspectele financiare, în Biblie avem principii privind investiţiile, împrumuturile, economisirea resurselor financiare, precum şi cheltuirea chibzuită a acestora. Un alt principiu fundamental în cadrul eticii afacerilor pe care Biblia îl prezintă sub diferite aspecte este cel al recunoştinţei. Când ne spune: „Mulţumiţi-vă cu ce aveţi", Biblia nu ne încurajează la indolenţă, ci la eliminarea invidiei, a lăcomiei şi a nemulţumirii. Dacă aceste principii ar fi luate în considerare în domeniul afacerilor, am fi scutiţi de multe crize economice şi financiare.

3. Există un adevăr specific în privinţa folosirii banilor pe care îl promovaţi?

În general, fiecare biserică creştină promovează principiile etice ale Bibliei. Recunoaştem în schimb că Biserica Adventiste de Ziua a Şaptea pune un

accent mai mare pe necesitatea respectării Legii exprimate de Însuşi Dumnezeu pe muntele Sinai, Lege ce se rezuma în cele două coordonate majore ale vieţuirii creştine: iubirea faţă de Dumnezeu şi iubirea faţă de oameni. Ne considerăm beneficiarii darurilor şi binecuvântărilor divine. Dumnezeu – ca să ne ferească de pericolul însuşirii pe nedrept a acestora – ne cere să recunoaştem că El este Dăruitorul într-un mod palpabil, restituind o parte din timpul pe care îl avem la dispoziţie prin păzirea Sabatului ca zi de odihnă. Beneficiarii suntem tot noi, pentru ca avem nevoie într-o lume stresantă de o zi dedicată familiei şi relaţiei cu Dumnezeu. Acest principiu al odihnei este binevenit în lumea atât de agitată a afacerilor şi oferă un echilibru psihic şi spiritual. Un alt principiu al restituirii este cel al zecimii, prin care Dumnezeu ne spune: „Totul Îmi aparţine Mie. Eu îţi ofer nouă părţi şi doar una este a Mea." Prin punerea în practică a acestui principiu, noi recunoaştem că El este sursa a tot ce suntem şi avem. Este şi un mod prin care Dumnezeu ne vindecă de egoism, ne învaţă să fim altruişti, aşa cum este El, iar cei implicaţi în afaceri au nevoie de acest lucru. Aceste principii nu sunt ale Bisericii Adventistă de Ziua a Şaptea, ci ale Bibliei. Biserica nu face altceva decât să le promoveze.

4. Există publicaţii proprii ale organizaţiei dumneavoastră pe care le puteţi recomanda?

Există nu doar publicaţii, ci instituţii ale Bisericii care fac acest lucru. Aş aminti, în primul rând, Centrul Media Adventist, postul de televiziune Speranţa TV, precum şi Radio Vocea Speranţei cu o

largă acoperire naţională, iar prin satelit, cu acoperire internaţională, prin care principiile amintite mai sus, precum şi altele care se regăsesc în Biblie, sunt promovate prin intermediul diferitelor emisiuni. Sunt invitate persoane specializate în acest domeniu, care chiar dacă nu fac parte din Biserica A.Z.Ş., având totuşi un fundal creştin, oferă sfaturi competente în domeniul eticii afacerilor.

O altă instituţie a Bisericii A.Z.Ş. care ajută la promovarea principiilor biblice ale eticii afacerilor este Casa de editura Viaţă şi Sănătate, care a publicat mai multe cărţi în domeniu, printre care: Bucuria între a primi şi a dărui (autor: departamentul Administrarea creştină a vieţii al Conferinţei Generale a Adventiştilor de Ziua a Şaptea), Administrarea creştină a vieţii (autor: Ellen White), Fundamentele isprăvnicie (autor: Angel Rodriguez) etc. Revista Curierul adventist, publicaţia oficială a Bisericii A.Z.Ş., publică anual mai multe articole în acest domeniu, iar revista Semnele timpului, o revista de analiză şi opinie creştină, are un spaţiu dedicat economiei, în care apar nenumărate articole ce promovează principiile eticii în zona afacerilor.

Un alt mijloc prin care Biserica încurajează şi promovează un comportament etic în afaceri îl constituie Asociaţia Adventistă pentru Suport şi Iniţiativă (ASI), filială a organizaţiei ASI Europa, care reuneşte oameni de afaceri adventişti, dar este deschisă oricui doreşte să facă parte din ea. Printre obiectivele prevăzute în statutul de organizare se află şi cel al „mediatizării unui cod deontologic şi etic;

promovarea unui comportament în afaceri bazat pe principiile moralei creştine".

Aspectele prezentate mai sus sunt doar câteva dintre multele eforturi pe care Biserica A.Z.Ş. le realizează în acest domeniu atât de complex, sensibil şi important în acelaşi timp.

Remarci personale pe baza interviului

Este de remarcat seriozitatea abordării acestui capitol al principiilor morale în afaceri din mai multe perspective. Faptul că intervievatul este licenţiat şi în economie, şi în teologie oferă un plus de încredere şi o abordare folosind argumente credibile din ambele domenii în procesul compatibilizării termenilor. Sunt mai multe aspecte ce pot fi remarcate, printre care: importanţa luării deciziilor prin prisma eticii în afaceri, construirea unei filosofii religioase, etice, morale proprii a omului de afaceri ca bază a gândirii şi acţiunii etice, exemplificarea, recomandarea şi actualizarea principiilor morale biblice, plecând de la cele Zece Porunci, printre care: să nu minţi, să nu furi etc., accentuând de asemenea gândirea omului satisfăcut cu ce deţine şi în care transpare sentimentul de mulţumire.

De apreciat este şi existenţa unui departament special al administrării vieţii[71] şi care aduce o idee nouă, ce merită apreciată. Acest departament, de departe unul practic, încearcă să le ofere membrilor

[71] Acest departament necesită o implicare sistematică privind promovarea valorilor morale şi spirituale necesare membrilor bisericii. Mai multe detalii pot fi găsite la: www.adventist.ro/index/administrarea-crestina-a-vietii.html

bisericii o gândire echilibrată cu privire la finanţe şi o mentalitate bazată pe o abordare etică.

Un alt aspect de remarcat este şi rolul organizaţiilor creştine, în situaţia de faţă a ASI România[72], prin accentul pus pe mentalitatea religioasă a oamenilor de afaceri care sunt membri în acest tip de organizaţii. Este de apreciat activitatea socială şi educaţională realizată prin seminare, întâlniri de afaceri şi proiecte sociale.

În concluzie, cred că Biserica Adventistă are un aport semnificativ la promovarea şi dezoltarea eticii în afaceri. Atât prin accentul pus pe cele Zece Porunci, care constituie baza morală a Bibliei, cât şi prin învăţătura despre zecime şi alte adevăruri specifice. De asemenea, se confirmă rolul de propovăduire a principiilor morale, aplicate inclusiv afacerilor, rol care pleacă de la asocierea cu credinţa, cu menirea şi poate ajunge până la asumarea acestui rol printr-o aplicare personală etică şi o înţelegere complexă a imperativului principiilor morale.

Din partea Bisericii Române Unite cu Roma, Greco-Catolice, ne-a răspuns părintele Conferenţiar Universitar dr. Ioan Mitrofan[73]:

---

[72] ASI România, denumită Asociaţia pentru Suport şi Iniţiativă din România, este o organizatie non-profit, independentă, apolitică, obştească, neguvernamentală, umanitară şi caritabilă, care îi reuneşte pe membrii ei pe baza liberului consimţământ, fără nicio discriminare privind ramurile de activitate economic, poziţie socială sau naţionalitate. Mai multe detalii pot fi găsite pe www.asiromania.ro

[73] Părintele Conferenţiar Universitar dr. Ioan Mitrofan, din cadrul Facultăţii de Teologie Greco-Catolica Blaj, cu sprijinul domnului Florin Jula, consilier eparhial în cadrul Episcopiei Române Unite cu Roma, Greco-Catolice, Oradea.

1. Care credeţi că este relaţia dintre religie şi etică în afaceri?

Pentru a înţelege mai bine răspunsul, trebuie să plecăm de la clarificarea termenilor:

- religie – relaţia omului cu Dumnezeu;
- etică – conduită (corectă) impusă de anumite norme, în relaţiile dintre oameni;
- afacerile – privesc relaţiile aleatorii sau prestabilite între oameni, pe principiul schimbului de valori (de regulă echivalente).

Putem aşadar să precizăm că relaţia dintre oameni şi Dumnezeu nu poate fi privită ca o afacere de tip do ut des (adică îţi dau ceva şi îmi dai altceva în schimb). Relaţia noastră cu Dumnezeu este întotdeauna bazată pe ne-echivalenţă: adică iubirea dăruită de Dumnezeu creaturii este în sine infinită, în timp ce răspunsul omului ca mulţumire şi atitudine de preamărire a Creatorului nu poate acoperi îndeajuns această iubire.

Etica vine – pentru creştini şi teişti – ca un corolar al Decalogului, în care sunt cuprinse toate normele de urmat în trei direcţii: relaţia cu Dumnezeu, cu aproapele şi cu tine însuţi.

În consecinţă, dacă vorbim de afaceri şi sunt „curate", atunci principiul este oneste vivere, naeminem laedere, suum cuique tribuere = „să trăieşti cinstit, să nu vatămi pe nimeni şi să dai fiecăruia ceea ce i se cuvine". Dacă sunt „necurate",... ce amestec are Cerul cu mamona? E adevărat că, instituţional,

Biserica (bisericile) au nevoie de valori materiale ca să subziste ca instituţii pământene, dar aici ne întoarcem la principii şi la litera Evangheliei: la baza acestor relaţii trebuie să stea corectitudinea şi atitudinea morală a factorilor care intră în asemenea relaţii. Că nu se întâmplă peste tot aşa, este o problemă subiectivă şi critica sau comparaţiile sunt cu totul subiective şi circumstanţiale. Cine ne-a pus pe noi judecători?

2. De ce consideraţi că un om religios ar trebui să fie „mai corect"?

Un om religios trăieşte principiile Decalogului şi alte norme (porunci bisericeşti) impuse de statusul său – altfel ar fi un făţarnic; de aceea trebuie să se conducă după normele etice propovăduite de acest corp de norme de conduită. Nu trebuie să fie mai corect în afaceri, ci trebuie să fie corect în toate, inclusiv în afaceri!

A răspuns Isus la această provocare când a fost întrebat dacă să i se dea ori nu impozitul Cezarului: „Daţi Cezarului ce este al Cezarului, şi lui Dumnezeu ce este a lui Dumnezeu" Prin urmare, nu este nicio relaţie. Pe Dumnezeu nu-l putem pune „în ecuaţii" de-astea ludice...

Ca bibliografie (valabil pentru toate răspunsurile): Catehismul Bisericii Catolice, versiunea românească, manualele de teologie morală vechi ortodoxe şi catolice – la noi Aloisie TĂUTU, Compendiu de Teologie Morală vol. I şi II, apoi manuale recente – la noi PESCHKE, K. H. Traducerea mea la

vol. I, apoi Cărţile de Doctrina socială a Bisericii la P. MĂRTINCĂ Isidor, de la Bucureşti) s.a.

3. Care sunt principiile etice pe care organizaţia dumneavoastră le promovează? Noi? Nu suntem o organizaţie: nici de partid, nici de afaceri, nici de sindicat. Biserica e definită pe scurt „poporul lui Dumnezeu" şi, chiar dacă are mii de feţe şi denominaţiuni rămâne „trup mistic al lui Dumnezeu" de la Întrupare la Parusie, iar persoanele umane, ca entităţi unice pentru veşnicie, urmează un drum mai drept sau mai sinuos spre Împărăţia cerească; pentru acest motiv nu avem principii etice proprii distincte de doctrina Bisericii lui Cristos, adică cele care rezultă din Scriptură şi Tradiţie, adică trăirea învăţăturii biblice peste veacuri în popoare, culturi şi conjuncturi istorice diferenţiate. De aceea este nevoie de o nouă evanghelizare şi de inculturarea Cuvântului în viaţa şi credinţa popoarelor.

Etic şi moral exprimă cam acelaşi lucru (vezi mai sus) doar că etica poate face abstracţie de Dumnezeu şi rămâne la nivelul „înţelepciunii raţionale" pe când morala cultivă principiile revelate cu un scop şi o direcţionare transcendentală. Etica nu are asemenea ispitiri măreţe; ea vrea relaţiile pe orizontală să fie cât de cât echilibrate, după mintea (sănătoasă). Prin urmare, trebuie prestabilit cadrul de derulare a preocupărilor umane: e cam greu de confirmat şi pare o exagerare să spui „afacere cinstită!" Prin urmare, în afaceri, de multe ori se trece pe lângă normele etice, deoarece criteriul în afaceri este câştigul materializat, nu Împărăţia promisă. Afacerile trăiesc după prover-

bul „Să nu dai pasărea din mână pe cioara din gard!" (chiar dacă aceea pare mai mare, aici intervine riscul şi flerul tranzacţiilor dincolo de chemarea lui Dumnezeu). Cred că la schimbul în natură, practicat pentru nevoile primitivilor, apărea şi dragostea reciprocă şi generozitatea – să dai o măsură plină şi îndesată – pe când în afacerea modernă unde tronează banul, tronează „ochiul dracului" care nu priveşte cu bunăvoinţă nici criteriile divine şi nici împlinirea lor: altfel nu l-ar fi ispitit pe Isus să-i dea lumea cu condiţia de a i Se închina lui. Şi i s-a răspuns „Mergi înapoi, de la Mine, Satano!"

4. Există un adevăr specific în privinţa folosirii banilor, [adevăr] pe care îl promovaţi?

Există un singur adevăr: nu unul specific şi altul nespecific. „Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa" – aici se cuprinde Adevărul. Şi El, Cristos, l-a mărturisit şi în faţa lui Pilat: „Eu am spus numai Adevărul" şi Pilat a rămas încurcat: „Ce este Adevărul"?...

În ceea ce priveşte însă folosirea banilor care nu ne permite să ieşim din lumea în care banul a devenit mijloc universal de schimb (ba mai mult şi mijloc de procurare a ceea ce n-ar trebui râvnit, deoarece „toate ne sunt permise, dar nu toate de folos") există un proverb potrivit „banul este un bun slujitor, dar un rău stăpân" şi de aici toate atitudinile cumpătate (să nu fii desfrânat), filantropice (sfaturile milei trupeşti şi sufleteşti), de mulţumire cu ce ai (să nu pofteşti niciun lucru al aproapelui tău). Nenorocirea timpului nostru este că s-a pierdut simţul măsurii şi ordinea de prioritate; aceste metehne pot

duce la ceea ce se vede azi: unii prea au şi nu le ajunge, iar celor care n-au, li se mai ia şi ce au, mai scrie şi în Scriptură, asta dar nu se potriveşte spiritului de dreptate.

Dumnezeu este iubire. Acţiunile caribile, de întrajutorare, de elemosină, sunt exemple în care cel care are mai mult se poate lipsi de ceva din ce are, face milostenie cu cel lipsit (lipsit cândva, uneori, în anumite situaţii), face acte de caritate, este milos. Cum aştepta Lazăr cel sărac la poarta bogatului sau femeia neîndreptăţită care s-ar fi bucurat de firimiturile de la masa bogatului, dar nimeni nu i le-a dat, aşa sunt şi astăzi dezechilibrări ale BUGETULUI total al lumii – lumea este în criză pentru că lipseşte iubirea, deci criza este mai întâi morală, etică dacă vreţi şi abia apoi pecuniară, materială.

În Biserică, biserici, funcţionează sisteme de ajutorare care pleacă de la „bănuţul văduvei" şi până la sisteme financiare coordonate spre ajutorarea bisericilor (comunităţilor) în nevoie, în lipsă, în neputinţă. Mai mult, în învăţătura de credinţă există, pe lângă porunci şi sfaturi, Sfaturile evanghelice ale sărăciei, curăţiei trupeşti şi ascultării. Sunt unii care îşi însuşesc aceste sfaturi şi duc o viaţă în care nu se mai bucură de autonomia bunurilor lor; sunt călugării care respectă aceste sfaturi sau comunităţi care au la bază comuniunea de bunuri. Dar majoritatea oamenilor preferă să aibă ei cheia propriului seif. Mai sunt şi făţarnici sau ispititori, precum cei din Biblie numiţi, Anania şi Safira, care voiau să fie şi cu Dumnezeu, şi cu comunitatea, dar să mai aibă şi „la ciorap" ceva

bani. Şi Dumnezeu nu le-a cerut, dar dacă au promis şi nu au respectat votul făcut liber, au murit!

Aşadar fiind o adeziune liberă, persoana umană poate face donaţii, poate renunţa la binele acestei lumi sperând dobândirea Împărăţiei cerurilor. Sau poate chivernisi pentru sine şi din prisos să facă milostenie sau poate repezi pe cel care îi bate în poartă pentru o bucată de pâine etc. Toate acestea sunt atitudini umane pentru care la întrebarea „De ce?" se poate răspunde simplu: pentru că Dumnezeu l-a creat pe om liber.

5. Există publicaţii proprii ale Bisericii Greco-Catolice pe care le puteţi recomanda?

Toate revistele Bisericii noastre pot fi citite: sunt scrise în limba română, dar servesc pentru informarea şi susţinerea interesului credincioşilor noştri pentru problemele bisericii şi a lumii de azi. Sunt editate la nivelul eparhiilor de Lugoj (Reînvierea), Cluj-Gherla (Viaţa creştină), Oradea (Vestitorul Unirii) şi Blaj (Unirea) s.a. la nivelul unor parohii. Mai apar revistele Blajul, Cultura creştină şi unele publicaţii ştiinţifice în cadrul Universitar. Se găsesc la eparhii şi la standurile universitare de la Cluj, Blaj sau Oradea.

În carţile de Doctrină Socială a Bisericii se regăseşte învăţătura Magisteriului cuprinsă în Enciclice şi Scrisori ale Suveranului Pontif şi ale Dicasterelor (ministere) din structura Bisericii Catolice; mai pot fi aflate amănunte şi în Dreptul canonic al Bisericii Latine sau Orientale. Ele instruiesc enoriaşii prin propovăduirea făcută de preoţi şi episcopi şi prin acţiunile caritative instituţionalizate. Am amintit titluri de cărţi, dar la bibliotecile din marile oraşe – în

centre universitare – se află şi alte titluri pe acest subiect, trebuie căutate.

Remarci personale asupra interviului

Sunt mai multe aspecte care pot fi apreciate în acest interviu. În primul rând abordarea la nivel academic a răspunsului, plecând mai întâi de la clarificarea termenilor prin definiţii. Apoi intervievatul continuă punând accent în special pe „iubire" ca fiind ingredientul necesar ce Îl leagă pe Dumnezeu de om şi afacerile de moralitate. Delimitarea afacerilor în „curate" şi „necurate", pleacă de la ideea de principii morale funcţionale sau aplicabile. Bibliografia în aceste domenii este concretă şi vastă, împletind afacerile cu viaţa spirituală şi moralitatea. În privinţa adevărului specific pe care Biserica îl promovează apare ideea de existenţă a unei persoane prin care se face totul – Iisus Cristos. În finalul interviului revine ideea de „iubire" necesară ca motivaţie în toate aspectele vieţii economice, spirituale sau morale.

Din partea Asociaţiei Religioase „Adunările lui Dumnezeu" a fost invitat domnul Mihail Măndoiu[74]:

1. În primul rând, aş dori să vă întreb care este concepţia dumneavoastră cu privire la relaţia dintre religie şi etica în afaceri?

Am putea vorbi despre o relaţie între cele două elemente. Atunci când plecăm de la definirea religiei ca un adevăr sau o credinţă ancorată în supranatural,

[74] Mihail Măndoiu este directorul postului de radio SOS Ploieşti şi de asemenea vicepreşedintele Asociaţiei Religioase „Adunările lui Dumnezeu". Activitatea postului se radio SOS se remarcă prin multiple acţiuni de promovare a principiilor etice în afaceri cu aplicaţie spre zona spirituală şi prin acţiuni umanitare, cele mai actuale acţiuni fiind din domeniul social, în urma inundaţiilor din zona Moldovei şi Basarabiei.

putem vorbi şi despre coduri morale, şi etice, dogme şi alte valori pe care să le considerăm indispensabile manifestării religioase.

Dacă însă definim religia ca un ansamblu de practici combinate cu ritualuri, iar credinţa ca o expresie a legăturii personale cu Dumnezeu, atunci cred că abordarea corectă ar fi să privim mai degrabă un tip de relaţie între credinţă şi afaceri. De ce? Pentru că consider credinţa ca un factor care înnobilează viaţa şi caracterul atât în afaceri, cât şi în viaţa de zi cu zi.

Pe de altă parte, dacă vom defini afacerile ca o expresie a dorinţei de a dobândi resurse indispensabile vieţii, atunci acest demers devine natural, pentru orice persoană responsabilă. Modul în care facem acest lucru devine corect sau incorrect, licit sau illicit, creativ sau evazionist, adevăr sau minciună. Cred că acest mod de a face lucrurile este esenţial în abordarea etică a afacerilor. Din nefericire, mediul de afaceri este afectat de cei care nu respectă regulile jocului şi trişează. Mita, corupţia, „comisioanele", toate pun aprenta în mod negativ pe imaginea României, influenţînd calitatea pieţei şi aducându-şi aportul la subminarea economiei. Dacă privim dintr-un punct general de vedere, aceste practici duc la sufocarea concurenţei, a calităţii şi a motivarii de a lucru etic.

2. Care sunt principiile etice pe care organizaţia dumneavoastră le promovează?

Pot fi luate în discuţie principii morale şi etice, care pot să se intersecteze sau nu cu etica în afaceri. Consider că, pentru un creştin există, valori cum ar fi:

adevărul, onestitatea, integritatea, „o cumpănă dreaptă", consecvenţa în afirmaţii şi decizii, plata la timp a impozitelor, furnizorilor şi angajaţilor şi respectul pentru partenerii de afaceri.

Cred că aceste valori nu sunt exclusiv creştine, însă avantajul este că în filosofia creştină aceste valori nu sunt impuse de factori externi, ci interni, de tipul acceptării unei filosofii de viaţă, pe care o putem numi „creştinism practic".

Este important să privim realist şi adevărata sursă a veniturilor financiare, şi a bunurilor materiale în general. Această sursă, în gândirea creştinului, este Dumnezeu, care este Creatorul tuturor lucrurilor. El este sursa moralităţii, a înţelepciunii şi a belşugului.

3. Există un adevăr specific în privinţa folosirii banilor pe care îl promovaţi?

Sunt două aspecte pe care le putem numi adevăruri specifice: zeciuiala şi dărnicia. Zeciuiala ţine de ascultarea noastră de Dumnezeu, iar dărnicia de sensibilitatea noastră pentru nevoile altora. Conştienţa că suntem doar administratori ai bunurilor materiale ne ajută să înţelegem aceste două afirmaţii amintite mai sus. Ideea centrală este că, având mai mulţi bani, reaponsabilitatea sporeşte.

4. Există publicaţii proprii ale Bisericii dumneavoastră pe care le puteţi recomanda?

Chiar dacă nu există publicaţii destinate exclusiv subiectului eticii în afaceri, există publicaţia „Lumina Evangheliei", în care am tratat subiecte despre valorile morale sociale şi spirituale ale afa-

cerilor. De asemenea, cred că pot aminti aici aportul la promovarea subiectului în cadrul programelor postului de radio SOS Ploieşti, unde mai mulţi specialişti au dezbătut aceste subiecte. Tot în cadrul programelor de radio există zilnic un buletin de informaţii financiare pentru informarea ascultătorilor. O promovare a principiilor moralităţii în afaceri şi în administrare în general este făcută şi prin cursurile Universităţii Biblice din Bucureşti, care este în administrarea cultului.

Remarci personale asupra interviului

Consider că răspunsurile pleacă de la realităţi obiective din viaţa cultului amintit. Se poate observa familiaritatea intervievatului cu subiectul şi datorită experienţei în domeniul afacerilor. Valorile expuse sunt de apreciat ca şi adevăruri specifice de altfel. Cred că acestea capătă o notă de originalitate datorită promovării lor ca factori interni, vorbind despre acceptarea şi asimilarea unei filosofii de viaţă conforme cu idealurile etice. Ca o concluzie, este un aport important pe care această îl are în privinţa promovării eticii în afaceri, în cadrul cercului de influenţă, atât prin radio cât şi pe linie religioasă.

Din partea Bisericii Creştine după Evanghelie l-am invitat pentru interviu pe domnul Virgil Achihai.

1. Care consideraţi că este legătura dintre religie şi etica în afaceri? De ce un om de afaceri creştin ar trebui să fie mai corect decât ceilalţi?

Consider că Sfânta Scriptură nu are în terminologia sa cuvântul „afacere". Este greu de spus

de ce nu îl are. Cu siguranţa şi datorită termenului destul de actual. Însă putem găsi în mai multe locuri referiri la activităţi economice. Luând în considerare că Vechiul Testament are de-a face cu istoria evreilor şi gândindu-ne la înclinaţia lor pentru finanţe, cred că este uşor de înţeles anvergura tratării subiectului. În multe dintre locurile referitoare la aspectele economice vom găsi expresia „muncă". Iar, în fond, o afacere presupune muncă şi iar muncă, de dimineaţa până seara, de luni până luni – aceasta pentru un om care are drept scop "profitul". Omul de afaceri creştin, deşi urmăreşte profitul, nu caută să-l obţină cu orice preţ. Cred că aici poate fi făcută o diferenţiere între mentalitatea oamenilor de afaceri creştini şi alte mentalităţi.

Perspectiva creştină asupra vieţii şi muncii porneşte de la realitatea existenţei lui Dumnezeu ca şi Creator, de la adevărul că omul a fost creat în mod special, că Dumnezeu conduce întreaga lume şi printre multe altele, niciodată un creştin nu va spune sau gândi: „Scopul scuză mijloacele."

În Vechiul Testament, rodul muncii oneste era privit ca răsplată, iar lenea, trândăvia, era condamnată, ca şi necinstea în relaţiile cu ceilalţi. Credinciosul trebuie să muncească cu hărnicie, disciplinat, în respectul celorlalţi, spre Gloria lui Dumnezeu.

Noul Testament aduce cu sine adevărul schimbării radicale a inimii omului, ceea ce se traduce prin adevăr, dreptate, credincioşie, îngăduinţă, corectitudine, bunăvoinţă şi multe altele, care culminează cu ridicarea blestemului adăugat muncii şi implicit întregului pământ.

Omul religios care a îmbrăţişat creştinismul are în vedere permanent poruncile lui Dumnezeu, în toate aspectele vieţii private şi publice. Am putea vorbi despre cel puţin trei porunci cu privire la raportarea la afaceri:

- „Fiţi sfinţi căci Eu sunt Sfânt" – Levitic 11,45. Această poruncă doreşte să ridice standardele de gândire ale omului şi să considere că raportarea corectă nu se face la ceilalţi, care pot avea o gândire şi o acţiune neetică, ci la Dumnezeu care este idealul moral al credinciosului. Dacă oamenii de afaceri creştini ar prelua în totalitate această gândire, acţiunile lor ar fi mult diferite, bazate pe principii morale. Nu cred că acest lucru ar trebui negociat, este un imperativ.

- „Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi" – Matei 22,39. Este o a doua poruncă având un caracter social, raportarea la semeni. Sunt de remarcat cele două realităţi: „aproapele tău şi tu însuţi". Cele două referiri vin deseori în contradicţie, însă porunca de aici doreşte să-l educe pe credincios nu doar să devină preocupat de nevoile celuilat, ci să-l iubească, adică să se identifice cu el. Cred că expresia „ca pe tine însuţi", creează un echilibru. Credinciosul nu trebuie să ajungă într-o extremă a neglijării proprii în favoarea aproapelui, ci să devină sensibil la nevoile celuilalt: „Fiecare dintre voi să se uite nu la foloasele lui, ci şi la foloasele altora" – Filipeni 2,4.

În concluzie, omul religios, în speţă creştin, este chemat ori să facă afaceri cinstite de la început până

la sfârşit, ori să le părăsească, dacă vede că mediul de afaceri nu este potrivit pentru a-şi păstra ţinuta morală.

2. Care este concepţia dumneavoastră cu privire la etica în afaceri? Vă rog, expuneţi-ne poziţia dumneavoastră în privinţa afacerilor şi în mod special a dimensiunii financiare.

În privinţa banilor, Biblia este mai mult decât clară fără a condamna banii, ea vorbeşte despre pericolul iubirii de bani şi despre cel al extremei îngrijorări pentru lucrurile esenţiale ale vieţii. Voi enumera mai jos două dintre imperativele morale de care ar trebui să ţină cont individul care are în vedere dezvoltarea unui carater corect din punct de vedere etic.

Poate fi observat unul dintre principii în următoarea exemplificare: „Cei ce vor să se îmbogăţească, dimpotrivă, cad în ispită, în laţ şi în multe pofte nesăbuite şi vătămătoare, cari cufundă pe oameni în prăpăd şi pierzare. Căci iubirea de bani este rădăcina tuturor relelor; şi unii, cari au umblat după ea, au rătăcit de la credinţă, şi s-au străpuns singuri cu o mulţime de chinuri." – 1 Timotei 6, 9.10. Această perspectivă ne oferă o imagine mult mai complexă despre cum ar trebui să se comporte un creştin în orice mediu. Ideile sunt destul de categorice în citatul de mai sus, transmiţând ideea unor porunci care nu oferă posibilitatea negocierii.

Un alt principiu este descris în următorul text: „Nu vă îngrijoraţi dar zicând: «Ce vom mânca?» sau «Ce vom bea?» sau «Ce vom îmbrăca?» ... Nu vă

îngrijoraţi dar de ziua de mâine; căci ziua de mâine se va îngrijora de ea însăşi. Ajunge zilei necazul ei." – Matei 6,31.34. Acest text, pe de o parte, obligă individul să depăşească nevoile imediate, acelea pentru care cineva poate dezvolta un comportament neetic, de teama zilei de mâine, pe de altă parte conştientizează faptul că lucrurile materiale nu sunt totul, ele devenind un aspect secundar.

3. Care este contribuţia dumneavoastră la dezvoltarea eticii în afaceri în rândul credincioşilor?

Dacă trebuie să mă refer la etica în afaceri, pot spune că există o contribuţie, cel puţin în întâlnirile noastre periodice, chiar dacă nu este o prezentare pur ştiinţifică. Consider că importanţa eticii în afaceri este esenţială în construirea personalităţii etice a unui om de afaceri creştin. El are cel puţin trei obligaţii: către stat, faţă de societate şi faţă de divinitate. Aceste trei obligaţii ar trebui să-l facă să se distingă de majoritatea managerilor care nu gândesc la fel.

4. Ne puteţi vorbi despre promovarea unor publicaţii care tratează subiectul eticii în afaceri printre enoriaşii dumneavoastră?

În privinţa publicaţiilor despre etica în afaceri, atunci când există întâlniri, în special cu oamenii de afaceri creştini, promovăm cărţi ca de exemplu:

- John F. MacArthur: Combaterea materialismului
- John F. MacArthur: Etică creştină
- R.C. Sproul: Etică creştină
- Carl F. H. Henry: Dumnezeu şi cultura
- Norman Geisler: Etica creştină

Remarci personale asupra interviului

Sunt de remarcat mai multe aspecte în acest interviu. Mai întâi este evident interesul Bisericii pentru domeniul moralităţii. Baza interpretării moralităţii este Biblia, iar sfera de aplicare a principiilor morale rămâne cadrul intern, cel al credincioşilor, dar şi cu interferenţe cu mediile în care ei trăiesc şi lucrează. Un alt aspect de asemenea evident este imperativul cu privire la domeniul financiar. El capătă un contur în privinţa departajării de aspectul spiritual, iar în cazul extrem al unei posibile discrepanţe, credinciosul este sfătuit să aleagă dimensiunea spirituală şi morală ca fiind superioare. De remarcat şi filosofia întreitei obligaţii a omului de afaceri creştin în viziunea exprimată, care poate condiţiona procesul dezvoltării etice a individului. Cărţile sunt de apreciat, chiar dacă prezintă o abordare preponderent creştină, ele sunt un îndrumar potrivit pentru contextul discutat anterior. Cred că există un aport pentru conştientizarea valorilor, aport pe care personal în încurajez. Recomand de asemenea şi dezvoltarea printr-o abordare ştiinţifică a eticii în afaceri, fapt care, personal cred că ar contribui semnificativ la dezvoltarea mentalităţii eticii afacerilor în România.

L-am intervievat din partea Bisericii Penticostale pe domnul Eugen Jugaru[75].

---

[75] Eugen Jugaru este lector universitar în cadrul Institutului Teologic Penticostal din Bucureşti, pastor penticostal şi doctorand în cadrul Institutului Teologic Protestant din Cluj-Napoca.

1. Credeţi că se poate vorbi despre o relaţie între etică şi religie?

Da, cred că da. Relaţia dintre religie şi etică, respectiv etica în afaceri, este mai strânsă decât s-ar părea la prima vedere. Etica, fără îndoială, este influenţată de conceptele religioase ale omului. O persoană religioasă dovedeşte seriozitatea cu care îşi trăieşte credinţa printr-o atitudine etică vizibilă în societate. Etica este testul practic al adevăratei religiozităţi. Toţi ar trebui să fim corecţi, însă aceasta este o utopie în orice loc de pe mapamond, nu doar în România. Un om religios ar trebui să fie întotdeauna corect faţă de un nereligios pentru simplul fapt că „i s-a dat mai mult", iar cui I se dă mai mult, I se cere mai mult. Aceste expresii din Biblie vin să completeze nevoia omului spiritual de a avea o gândire şi o trăire etică. Omul religios este interesat de moralitate pentru că mai întâi a observat interesul lui Dumnezeu pentru aceasta. Cu toate că Dumnezeu este interesat mai întâi de mântuirea sufletului, pentru că pierderea sufletului în mod iremediabil este cea mai mare pierdere posibilă (Matei16,26), El îşi demonstrează acest interes în felurite moduri. Dumnezeu este Fiinţa Supremă şi reperul de dreptate din Univers, El S-a pronunţat în repetate rânduri (în special în Vechiul Testament) că nu suportă nedreptatea. Această atitudine de excludere a nedreptăţii include dreptatea ca fiind indispensabilă. Cu privire la afaceri, în sensul bun al cuvântului, ca mijloc pentru procurarea existenţei, acestea sunt îngăduite de Dumnezeu, cu menţiunea că acestea trebuie să fie corecte.

2. Puteţi să ne vorbiţi despre valori şi principii morale pe care Biserica dumneavoastră le promovează?

Principiile fundamentale promovate sunt cele cuprinse în Decalog, iar modelul suprem este cel prezentat de Mântuitorul în Evanghelii. Învăţăturile Apostolului Pavel din epistolele sale, mai ales cele care reglementează raportul dintre stăpâni şi sclavi (angajatori – angajaţi) reprezintă de asemenea o sursă importantă pentru comportamentul etic. Încurajăm onestitatea în afaceri, rostirea adevărului, respectarea legilor şi a cuvântului dat, hărnicia şi lucrul „ca pentru Domnul". Acestea sunt cele mai practice dovezi ale trăirii principiilor, nu doar ale promovării lor.

3. Există un adevăr specific în privinţa folosirii banilor pe care îl promovaţi?

Banul este o marfă, neutră, dar care poate aduce împlinire sau frustrare. Banii, ca de altfel toate lucrurile materiale, provin prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, spre exemplu El ne dă sănătate să putem munci. El ne oferă toate lucrurile „ca să ne bucurăm de ele" (I Timotei 6,17). De aceea încurajăm donaţiile spre cei mai puţin favorizaţi şi zecimile spre lucrarea Bisericii. De asemenea, principiul că banii trebuie folosiţi cu înţelepciune este unul foarte important. Banul trebuie totdeauna să fie un rob şi niciodată un stăpân. Deoarece există foarte frecvent ocazii când realitatea se schimbă. Un alt risc pe care îl pot aminti este alunecării în păcatul „iubirii de bani". Banii în sine nu sunt răi, însă Apostolul Pavel condamnă iubirea de bani ca fiind „rădăcina tuturor relelor" (I Timotei 6,10).

4. Există publicaţii proprii ale organizaţiei dumneavoastră pe care le puteţi recomanda?

Nu pot enumera anumite cărţi scrise la iniţiativa Bisericii noastre, însă există mai multe lucrări în domeniu, în special din lumea protestantă şi neoprotestantă, care sunt folosite în acest moment. Cred că Biserica Penticostală este într-un trent ascendent în ceea ce priveşte interesul pentru etica în afaceri. Necesitatea promovării subiectului şi în acelaşi timp presiunea din Occident ne îndeamnă să facem acest lucru.

Există anumite tipuri de întâlniri cu oamenii de afaceri care aparţin Bisericii, dar au fost mai mult ocazionale. Probabil că în viitor se va acorda atenţie mai mare acestui subiect. În acelaşi timp aş dori să remarc faptul că sunt promovate principii de etică prin intermediul predicilor în Biserică, prin discuţiile particulare cu prietenii şi persoanele cunoscute. De asemenea există cursuri de etică la Institutul Teologic din Bucureşti, unde studenţii, viitorii pastori, sunt familiarizaţi cu acest domeniu.

Remarci personale asupra interviului

Sunt de remarcat mai multe aspecte în acest interviu. Mai întâi limbajul flexibil şi folosirea corectă a termenilor arată că intervievatul este familiarizat cu domeniul eticii în afaceri. Legăturile dintre etică, religie şi Dumnezeu sunt aprofundate cu multă atenţie, ceea ce este de remarcat, şi de asemenea „banii" sunt prezentaţi ca fiind amorali. Există un domeniu foarte practic al interviului în care intervievatul vorbeşte despre principii morale

aplicate, în special în cadrul relaţiilor economice, ca fiind onestitatea, cuvântul dat, hărnicia, motivarea spirituală ca fiind superioară în luarea deciziilor şi altele. Contribuţia la promovarea pricipiilor morale există, în special la nivel universitar, şi în activităţile de cult şi în întâlniri sporadice. Este de remarcat trendul ascendent în ceea ce priveşte interesul pentru subiect. Dacă acest interviu a trezit dorinţa de a provova etica în afaceri, consider că şi-a atins scopul.

Voi descrie mai jos aportul pe care organizaţiile religioase îl aduc la promovarea eticii în afaceri. Un exemplu elocvent în acest caz este seminarul „Etica în afaceri", ţinut de Asociaţia Mentorendienst Braşov[76], în zilele de 24 şi 25 aprilie 2009. Seminarul l-a avut ca invitat pe Rolf Kummer[77], care s-a adresat liderilor bisericilor şi celor din organizaţiile non-profit. În cadrul seminarului au fost abordate mai multe subiecte printre care: portretul etic al managerului, valorile managerului, stiluri manageriale, creştinismul, etica şi succesul profesional, conducerea vieţii pe baza principiilor morale.

---

[76]Asociaţia Mentorendiest Braşov, www.romania.mentorendienst.org, este parte a Asociaţiei Internaţionale Mentorendienst Osteuropa cu sediul în Germania. Asociaţia are ca scop promova eticii şi a principiilor biblice în viaţa individului şi a societăţii în general şi dezvoltarea şi sprijinirea liderilor creştini din biserici.

[77] Rolf Kummer, din anul 2000, ocupă diverse posturi de conducere în cadrul companiei multinaţionale TYCO, divizia Flow Control: Între anii 2001 şi 2005 se află în conducerea fabricii ERHARD / TYCO Flow Control Germania – în paralel supervizează fabricile deţinute de TYCO în România, Ungaria şi Polonia. În anul 2005, în cadrul Tyco Flow Control / Waterworks UK – se ocupă de consolidarea şi reorganizarea producţiei în cele cinci fabrici din Marea Britanie. Din anul 2006 şi până în anul 2007 – ocupă postul de Director Manufacturing Optimization în cadrul Tyco Flow Control. În colaborare cu firma de consultanţă McKinsey Consulting are responsabilitatea de optimizare a producţiei din 86 de ţări. Din anul 2007 şi până în prezent ocupă funcţia de Managing Director of Tyco Waterworks Germany, o companie cu o cifră de afaceri de 150 milioane de Euro pe an şi 600 de angajaţi.

Reacţiile nu au întârziat să apară în rândul zecilor de participanţi, atât pentru, cât şi împotriva acestor subiecte. În cadrul seminarului au fost dicutate mai multe subiecte, cum ar fi: portretul managerului, valorile şi atributele lui, stilurile manageriale, motive şi motivaţii, credinţa şi rolul ei în succesul profesional, conducerea vieţii bazată pe principii.

Pentru a înţelege mai bine rolul acestei asociaţiei l-am invitat să ne răspundă la câteva întrebări pe domnul Marius Chiciudean,[78] organizatorul acestui seminar.

1. Domnule Marius Chiciudean, sunteţi o persoană religioasă care se ocupă de etică. Credeţi că există o relaţie între etica în afaceri şi religie?

Religia omului se reflectă direct în felul în care acesta face şi administrează afacerea. De fapt, etica în afaceri nu este altceva decât o reflecţie a religiei reale a omului respective, indiferent de apartenenţă. Este posibil ca în anumite grupări religioase să existe un sistem de valori preponderant intern, deci cu obligativitate doar la nivelul grupului sau a religiei respective. Însă, creştinismul nu învaţă discriminarea ci, doreşte să-I abordeze pe toţi oamenii la fel, adică într-o manieră etică. Sunt mai multe motive care stimulează corectitudinea unui om religios. În primul rând aş vrea să remarc frica de Dumnezeu, apoi respectul faţă de client, supunerea faţă de autorităţi, gândirea pe termen lung, bunăstarea personală şi a comunităţii din care face parte.

---

[78] Marius Chiciudean este preşedintele asociaţiei Mentorendiest Braşov şi pastor al Bisericii Baptiste din Braşov.

2. Credeţi că pot exista relaţii între Dumnezeu şi afaceri?

Chiar dacă pământul a fost blestemat din pricina păcatului, asta nu înseamnă că Dumnezeu a abandonat omul. În ceea ce noi numim blestemul căderii, găsim şi promisiunea binecuvântării: „Blestemat este acum pământul din pricina ta. Cu multă trudă să-ţi scoţi hrana din el în toate zilele vieţii tale; spini şi pălămidă să-ţi dea şi să mănânci iarba de pe câmp. În sudoarea feţei tale să-ţi mănânci pâinea,..." (Geneza 3,17-19). Prin acest text biblic avem promisiunea că, acolo unde se munceşte, va fi şi roadă. Într-un fel, acesta este angajamentul pe care Dumnezeu îl ia faţă de om şi cred că această atitudine a lui Dumnezeu descrisă aici, spune foarte multe despre realţia existentă sau despre cum priveşte Dumnezeu afacerile.

3. Care sunt principiile etice pe care organizaţia dumneavoastră le promovează?

Ca un răspuns succint la această întrebare, pot afirma că Asociaţia Mentorendienst promovează etica biblică în afaceri. Concret, iată câteva principii: iniţiativa personală în afaceri, onestitate în produsele sau serviciile oferite, corectitudine în relaţia cu statul atât financiară dar şi juridică, onestitate în relaţia cu angajatul sau partenerul de afaceri, onestitatea angajatului în relaţia cu patronatul. Un text biblic sugestiv în acest sens este Coloseni 3,23: „Orice faceţi, să faceţi din toată inima, ca pentru Domnul, nu ca pentru oameni."

4. Există un adevăr specific în privinţa folosirii banilor pe care îl promovaţi?

Banii nu sunt răi. „Iubirea de bani este rădăcina tuturor relelor." Cel credincios în lucrurile mici va fi credincios în lucrurile mari, deci banii sunt ceva mic, în comparaţia cu valoarea incomensurabilă a sufletelor omeneşti.

Un adevăr pe care îl promovăm, pe care aş dori să-l numesc o metodă de disciplinare, este oferirea cu credincioşie a unei prime părţi din venituri. Punctul de plecare ar fi 10%. Nimeni nu este obligat, deoarece nu mai trăim sub lege, ci sub har. Dar, atât timp cât sub lege, oamenii puteau dărui 10%, sub har avem posibilitatea de a merge mai sus. Procentajul este stabilit de fiecare persoană. Credincioşia acestui fel de dărnicie este barometrul ce anunţă o inclinaţie spre dragostea de bani, dar şi o prevenire disciplinară.

5. Există publicaţii proprii ale organizaţiei dumneavoastră pe care le puteţi recomanda?

Dacă mă refer la Asociaţia Mentorendiest Braşov, pot spune că momentan nu avem publicaţii pe această temă. În seminarele pe care le-am avut sau în relaţiile personale pe care le dezvoltăm, folosim ca ghid ajutător, pe lângă alte materiale şi Manualul de Conduită al Managerului. Acest Manual este semnat de orice persoană ce urmează să deţină o poziţie de management în compania multinaţională TYCO INTL. Întâlnirile organizate de noi au avut forma unor seminare, care, pe lângă prelegeri pe această temă au avut şi discuţii ale participanţilor în grupuri mici, precum şi sesiuni de întrebări şi răspunsuri.

BCU "LUCIAN BLAGA" UNIVERSITY LIBRARY

Dacă însă vorbim despre compania din Germania acolo există o serie de manuale care prezintă etica în afaceri sau principiile morale. De asemenea pot spune că Biserica Baptistă din România are mai multe apariţii editoriale pe care le promovează dintre care pot enumera: Dumnezeu şi cultura, eseuri scrise în onoarea lui Carl F. H. Henry, editori dr. D. A. Carson şi dr. John D. Woodbridge, de asemenea Etica creştină personală, autor Carl F. H. Henry, Regresia moralei, autor Paraschiva Pop, Studii asupra Predicii de pe Munte, autor Martyn Lloyd-Jones şi altele.

Remarci personale pe baza interviului

Consider că interviul este important în primul rând datorită aspectului practic de la care am plecat, seminarul „Etica în afaceri", prezentat la Braşov. Este lăudabil că o organizaţie nonprofit are ca scop promovarea eticii în afaceri. Chiar dacă există diferenţe, unele mai mici, altele semnificative, între abordarea eticii în afaceri faţă de abordarea centrală, clasică, este de apreciat aportul considerabil la promovarea valorilor etice şi morale adus de către Asociaţia Mentorendiest Braşov. Abordarea teologică este evidentă aici şi se întrepătrunde cu cercetarea etică în mai multe aspecte. Prin prezentarea celor câteva texte biblice, se întăreşte ideea că sursa moralităţii rămâne Biblia şi întăreşte de asemenea capacitatea ei de aplicare în domeniul afacerilor. Motivaţia pentru onestitate, ascultarea de legile statului şi corectitudine devine un imperativ religios, definit prin „a fi sub har", un imperativ care vine din interiorul omului, din inima lui, ceea ce îi sporeşte

B.C.U. "M. EMINESCU" IAŞI

responsabilitatea, indiferent de context. Un ultim aspect pe care aş dori să-l remarc este contribuţia Bisericii Baptiste în privinţa promovării valorilor morale prin publicaţiile coordonate de ea. Este evident, plecând de aici, interesul pe care biserica şi asociaţia îl au pentru etica în afaceri. Importanţa subiectului este întărită şi în mediile universitare pe care Biserica le deţine.

8.4. Concluzie

Activitatea bisericilor este diversă în privinţa promovării eticii în afaceri. Unii dintre intervievaţi au identificat corect subiectul şi l-au aplicat în contextul corespunzător. Unele biserici sau instituţii au considerat că etica în afaceri poate căpăta o structură mai spiritualistă, mai teologică şi în felul acesta au condus discuţia spre dimensiunea morală a economiei. Alte organizaţii sau bisericii au răspuns în mod onest că nu şi-au intersectat activitatea cu etica în afaceri, ceea ce este interesant e decizia de aprofundare a subiectului şi de găsire a oportunităţilor de promovare a lui, această decizie fiind influenţată de sondajul efectuat. Alte biserici au considerat că este important să lase distincţia dintre bani şi spiritualitate, prin aceasta delimitând rolurile celor două.

Rolul studiului a fost pe de o parte sondarea cunoaşterii subiectului şi a aplicabilităţii lui, iar pe de altă parte stimularea implicării în promovarea eticii în afaceri. Consider că, la prima parte a rolului, studiul şi-a împlinit scopul. La cea de-a doua, consider că

rolul a fost împlinit parţial, iar cea de-a doua parte ţine de viitor, de realizări în urma influenţei studiului. Consider că personalităţile bisericeşti intervievate au dovedit o familiaritate crescută cu subiectele, atât cele spirituale, legate de Dumnezeu, credinţă şi practică bisericească, dar şi faţă de cele economice; majoritatea celor chestionaţi fiind interesaţi de subiect în general, şi în special de acest domeniu.

Este de apreciat interesul Bisericii pentru etica în afaceri, dar consider că misiunea Bisericii ar trebui mult accentuată în promovarea eticii în afaceri, în rândul enoriaşilor ei. De ce totuşi nu o face?

Consider că rezerva, în special a bisericilor istorice, se bazează pe conflictul dintre etica filosofică şi spiritualitatea creştină. Este clar că sunt diferenţe esenţiale între cele două direcţii de gândire, în timp ce etica filosofică îşi găseşte originea în gândirea greacă, spiritualitatea creştină îşi găseşte originea în gândirea iudaică, orientată pe istoria revelaţiei lui Dumnezeu în Biblie. Este foarte dificil să uneşti Atena cu Ierusalimul. Însă, repet, intenţia mea nu este să sugerez o uniformizare a gândirii, nu pentru că nu ar fi bine, ci pentru că ar fi imposibil, neputând şterge o istorie de 3500 de ani. Sugestia care transpare în studiu este bazată pe capacitatea celor două tipuri de gândire, de a-şi depăşi limitele şi de a-şi păstra caracterul individual, de a găsi punctele comune, cele ale moralităţii, şi de a se sprijini reciproc în promovarea lor.

Consider totuşi că o acţiune comună nu este uşor de realizat. Cu toate acestea, chiar şi o simplă încercare poate fi utilă demersului etic. Etica în

afaceri trebuie să găsească manierele de acţiune pentru a deveni un demers popular şi util unei Românii într-o tranziţie permanentă a valorilor morale. Demersul etic poate găsi o cale deschisă în România prin accentuarea lui atât de Universitate, companii străine, dar şi de Biserică. Sunt optimist că Biserica îşi poate depăşi anumite limite, nu vorbesc de aspectul limitative moral, spiritual, dogmatic, ci de cel legat de prejudecăţile istorice, şi să înceapă un demers inedit de a promova, în rândul enoriaşilor săi, etica în afaceri.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

9. Propuneri de dezvoltare a eticii afacerilor din România

- Studiu privind aplicarea principiilor etice, realizat într-o instituţie creştină

Plecând de la dorinţa de promovare a principiilor etice, am dorit să realizez un program de implementare a acestora pe termen lung. Acest lucru a fost posibil beneficiind de posibilitatea de a fi general manager al societăţii comerciale Dinamic Audio Serv, o societate cu un profil jurnalistic, având o televiziune şi un lanţ de 40 de posturi de radio în România. Perioada pusă la dispoziţie a fost între aprilie 2006 şi aprilie 2009. Principiile etice au fost prezentate mai întâi în discuţii personale, iar unele dintre ele au constituit şi motivul constituirii unor şedinţe. Discuţiile personale au fost fie iniţiate de către manageri în mod proactiv, fie promovate reactiv în momentul apariţiei unui caz de lipsă de etică. Chiar şi în cazul apariţiei unui caz neetic, interesul de a promova principiului prin argumentare a primat în faţa unei metode corecţionale. Personalul societăţii a fost format din aproximativ 50 de angajaţi, cu vârste cuprinse între 22 şi 55 de ani, având o vârstă medie de 35 de ani. Studiul a avut patru obiective, care au fost promovate în perioada de desfăşurare.

Obiectivele studiului:

- Să prezinte principiile etice într-o formă actuală şi atractivă. Pentru că majoritatea angajaţilor erau tineri şi dinamici, am considerat că nu doar fondul studiului era important, ci şi forma lui. Cu cât era mai atractiv, cu atât era mai uşor de asimilat.
- Să implementeze, într-o perioadă definită, principiile etice. În funcţie de principiu şi de persoană, fiecare avea un timp finit în care ar fi trebuit să aplice principiul.
- Să creeze convingeri etice puternice în rândul angajaţilor. Dacă principiile etice aveau să fie transformate în convingeri, succesul studiului era garantat.
- Să le ofere angajaţilor suficiente dovezi şi ocazii ca să poată promova, la rândul lor, principiile etice, atât prin propriul comportament, cât şi prin emisiunile realizate.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

10. Principii etice. Clasificare

Principiile aplicate pot fi grupate în patru, ţinând cont de domeniu, aspectul aplicativ şi impactul principiilor asupra angajaţilor şi comunităţii. Este important de precizat şi faptul că ordinea expunerii principiilor arată şi ordinea aplicării lor.

- Principii legate de aspecte economice şi financiare – în această categorie au fost incluse plata impozitelor, transparenţa financiară, plata salariilor la zi şi altele.
- Principii legate de un comportament etic – aceste principii au pus accentul pe relaţiile etice între angajaţi.
- Principii axiologice – s-a plecat de la un studiu privind valorile morale intrinseci.
- Principii de relaţionare etică – au fost vizate relaţiile cu partenerii de afaceri, cu acţionarii şi responsabilitatea faţă de comunitate.

Principii etice aplicate

Voi descrie mai jos cele mai importante principii etice care au fost aplicate. Descrierea lor ţine cont şi de procesul în care angajaţii au fost invitaţi să participe, plecând de la prezentarea ideii şi până la asimilarea şi promovarea ei.

1. Transparenţa financiară. Prin folosirea sintagmei „transparenţă financiară", vreau să transmit ideea

BCU "Ovidius" Constanța

de corectitudine a distribuirii fondurilor, de alocare corectă a primelor şi salariilor, de încurajare a posibilităţii ca angajaţii să pună întrebări cu privire la chestiuni financiare etc. O altă preocupare în privinţa transparenţei financiare a fost gestionarea donaţiilor. Cu toate că donaţiile au constituit cea mai mare parte a intrărilor în societate, toate donaţiile primite au fost contabilizate şi s-a depus un efort susţinut pentru respectarea destinaţiei sugerate de donator, asigurându-i pe aceştia de corectitudinea folosirii lor prin scrisori, justificări contabile şi prin prezentarea realizării proiectelor discutate.

2. Transparenţa decizională. În momentul deţinerii puterii manageriale şi de decizie, cel mai mare pericol cu care se confruntă managerul este mentalitatea că nu trebuie să dea explicaţii angajaţilor despre deciziile luate şi în special despre motivaţia deciziilor. Dacă această mentalitate este depăşită, atunci managerul este pus în faţa unei mari posibilităţi de a colabora cu ceilalţi angajaţi în luarea unor decizii cu mult mai obiective. Transparenţa decizională, pe lângă alte avantaje, a detensionat personalul angajat preocupat de „cum", „de ce", „părerea mea este" etc. Odată ce nu s-a mai ocupat cu comentariul obişnuit şi incriminat la adresa managementului, personalul a putut să-şi folosească gândirea într-un mod creativ în dezvoltarea societăţii.
3. Respectul angajaţilor la locul de muncă. Într-o societate bazată pe concurenţă este foarte greu să implementezi respectul. Cu toate acestea s-a putut

implementa respectul, cel puţin până la nivelul nostru de percepţie. De ce am considerat important respectul? Pentru că fără respect nu se poate realiza nici unitatea grupului, nu poate fi vorba nici de încredere, şi bineînţeles, lipsa respectului ajunge să diminueze nivelul de eficienţă. Respectul reciproc este ceva uşor de realizat, dacă se face o conştientizare suficientă a rolului acestuia în privinţa îmbunătăţirii relaţiilor. Atunci când angajaţii ştiu că este un beneficiu reciproc şi când acesta este promovat pe o cale oficială.

4. Plata taxelor şi impozitelor la zi fără a apela la artificii financiare de amânare a lor. Cu riscul de a fi considerat subiectiv, sau poate prea idealist, cred că plata impozitelor nu ţine doar de respectul faţă de autoritate şi societate sau de nobilul principiu etic. Doresc să accentuez o idee pe care am dezbătut-o mai pe larg în cadrul lucrării, aceea că plata impozitelor ţine şi de aspectul spiritual. Reamintesc acel principiu pe care Iisus Cristos îl promovează: „Daţi Cezarului ce este al Cezarului, şi lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu." Dacă vom aplica acest principiu, realitatea economică românească ar fi pozitivă, deci foarte diferită. Plata impozitelor nu este foarte dificilă dacă filosofia de lucru se bazează pe câteva criterii etice, morale şi spirituale;
5. Respectarea datei de plată a salariilor. Cele mai importante motivaţii pentru angajaţi pot fi atât cele de satisfacţie a lucrului bine făcut şi finalizat, cât şi cele financiare, legate de câştig personal,

sau cele legate de aprecieri ale propriei persoane, deci cele legate de dimensiunea emoţională. Cea mai simplă metodă pe care un manager o poate folosi este cea economică. Bineînţeles că şi aici pot apărea nemulţuniri ale angajatului cu privire la „cât câştig". Plecând de la premisa că acest lucru este stabilit prin negocierea anuală, ceea ce-i rămâne managerului este să facă o prioritate din plata salariilor la timp. Pentru angajaţi acesta este un mesaj direct de apreciere a muncii şi personalităţii lor. Acest aspect legat de punctualitate în plata salariilor a creat în gândirea angajatului sentimentul de siguranţă. În perioada desfăşurării studiului, aprilie 2006 – aprilie 2009, societatea era destul de interesată de credite, în special de consum. Acest lucru crea o obligaţie şi din partea societăţii să plătească salariile la timp, în aşa fel încât şi angajaţii, la rândul lor, să poate să-şi plătească creditele în timpul stabilit.

6. Angajarea personalului pe bază de abilităţi şi competenţe. Prima opţiune care era pusă în cazul unei noi angajări era aceea a abilităţilor. Salariile oferite de S.C. Dinamic Audio Serv S.R.L. erau aproape de nivelul mediu pe economie, şi din această cauză cerinţa unei experienţe mari şi a unor mari competenţe nu putea fi pusă în discuţie. Chiar dacă în această perioadă nu s-au făcut foarte multe angajări, am fost interesaţi să selectăm tineri care să urmeze o perioadă de pregătire, pe un termen limitat. Era mult mai uşor să formăm oameni decât să ne permitem să plătim oameni deja formaţi. Evident exista riscul ca, după doi sau

trei ani de pregătire, unii angajaţi să găsească un loc de muncă mai bine plătit şi să plece, ceea ce s-a şi întâmplat în câteva cazuri. Destul de puţine, din fericire, iar în cel puţin două dintre aceste cazuri s-a întâmplat ca persoanele să se întoarcă în S.C. Dinamic Audio Serv S.R.L., pe motiv că preferă să muncească pe bani mai puţini, dar într-o atmosferă de colegialitate şi într-o societate care pune preţ pe etică. Aceste câteva experienţe ne-au încurajat în continuarea implementării valorilor etice.

7. Nediscriminarea angajaţilor pe motiv de religie, sau studii, sau sex etc. Un principiu foarte important, căruia i-am oferit mai mult timp, a fost principiul nediscriminării. Societatea comercială în discuţie fiind una de producţie şi transmisie programe media, radio şi televiziune, am încercat să lărgim paleta de programe plecând de la emisiuni în limba română, cele mai multe de altfel, peste 70%, apoi emisiuni în limba maghiară, în mod special emisiuni transmise la radio în zonele cu un procent mare de vorbitori de limbă maghiară, emisiuni în dialectul rromani, având prezentatori şi invitaţi rromi. Un aspect de luat în seamă, care ulterior a devenit un criteriu, este faptul că mulţi dintre angajaţi erau şi studenţi, lucrând doar cu normă redusă, ceea ce oferea posibilitatea de a avea mai mulţi angajaţi, dar cu norme de lucru mai mici. Acest aspect sporea creativitatea şi în acelaşi timp nu expunea societatea la posibilitatea confruntării cu riscul plecării mai multor angajaţi dintr-odată, pentru

salarii mai bune în alte instituţii concurente. Societatea nu a făcut niciodată discriminări între bărbaţi şi femei, între nivelul salarial al bărbaţilor faţă de nivelul salarial al femeilor. Nu a fost înregistrată nicio acuzaţie de hărţuire sexuală la locul de muncă, nici la nivel verbal sau aluziv.

8. Promovarea altruismului prin tratarea personală a fiecărui angajat. Un aspect greu de realizat într-o societate dinamică şi orientată în special pe scopuri este să tratezi ideea principiilor. O trecere a importanţei de la scopuri la principii nu este una foarte uşoară. Mai întâi oamenii nu trebuie să-şi uite scopurile sau, mai bine zis, nu trebuie să-şi uite obiectivele. Accentul însă trebuie pus pe principii. Pentru ca acest pas să fie realizabil, este nevoie ca principiile să fie promovate şi aplicate mai întâi de persoanele care au putere de decizie. Oamenii au nevoie de exemple, şi în felul acesta ei sunt mult mai motivaţi. Într-o lume a finanţelor, în care aroganţa şi egoismul apar în special la nivel de management, este destul de uşor să schimbi direcţia şi să devii vizibil. De obicei, diferenţele salariale dintre manager şi angajatul de rând sunt foarte mari. Acest lucru nu s-a întâmplat în societatea în discuţie. Nu existau diferenţe între salariile brute de calcul. Diferenţele apăreau doar în funcţie de vechime, iar managerii aveau doar 3-6% mai mult decât ceilalţi. Această metodă a fost, pe cât de greu de înţeles şi de aplicat, pe atât de practică. În asemenea condiţii, compania devenea locul ideal în care putea fi promovat altruismul.

9. Dezvoltarea unei relaţii cu partenerii de afaceri bazate pe principii etice. Este de dorit ca o gândire şi o filosofie etică să fie reflectate în relaţiile cu partenerii de afaceri. Începând cu negocierea contractelor, onorarea lor, precum şi prin prestarea serviciilor, trebuie să fie reflectate principiile stabilite deja în domeniul eticii.
10. Dezvoltarea interesului pentru mediu şi al responsabilităţii sociale. Pe întreaga perioadă a programului de implementare etică, au fost realizate mai multe programe de conştientizare a importanţei mediului înconjurător şi a promovării şi întreţinerii condiţiilor de mediu. În colaborare cu mai multe instituţii ale statului şi alte asociaţii de profil au fost susţinute seminare, emisiuni şi alte activităţi. De remarcat pot fi proiectele realizate împreună cu organizaţia Amicus, o organizaţie studenţească, şi o altă organizaţie de tineret. Interesul a fost de a conştientiza societatea bucureşteană de efectele distrugerii mediului.
11. Promovarea valorilor etice care pot reduce activitatea criminală, consumul de droguri şi traficul de fiinţe umane. În cadrul programelor de televiziune şi de radio, au fost iniţiate mai multe programe educative antidrog, atât prin emisiuni medicale pentru educarea tinerilor, cât şi prin discutarea în emisiuni juridice în care s-au dezbătut complicaţiile unor astfel de fapte.
12. Programe care pun accentul pe promovarea familiei şi pe dezvoltarea unei relaţii între soţi, condamnând astfel relaţiile extraconjugale în orice context s-ar desfăşura ele. Apoi

conştientizarea familiei de a pune accent pe creşterea copilului într-un context etic şi moral, încercând astfel diminuarea activităţilor care pot contraveni eticii.

13. Realizarea unei colaborări cu o companie din Uniunea Europeană, o companie germană Stimme der Hoffnung, în vederea unui schimb de experienţă, pentru aplicarea conceptelor etice europene.
14. Încurajarea unei relaţii de reciprocitate cu angajaţii, pentru aportul lor la dezvoltarea viziunii etice a companiei şi aplicarea ei. Atunci când angajaţii sunt încurajaţi să gândească împreună cu factorii de decizie la dezvoltarea viziunii etice, angajaţii devin nu doar interesaţi să-şi asume principiile etice, ci chiar să le promoveze.
15. Relaţiile cu acţionarii au fost îmbunătăţite şi datorită aplicării principiilor etice. Pot spune, pe un ton pozitiv, că a colabora cu un acţionar care pune la rândul său accent pe etică, pe moralitate şi în special pe spiritualitate oferă o notă de confort. Atunci când în relaţiile cu acţionarii accentul cade pe profit, este foarte greu, dacă nu cumva imposibil în anumite circumstanţe, să urmăreşti îndeplinirea unor scopuri idealiste, cum ar fi etica în afaceri, altruismul, sau altele. Însă în momentul în care acţionarul pune în mod prioritar accentul pe eficienţă, etică şi moralitate, atunci cadrul de a forma o companie cu o mentalitate etică este deja creat. Cred că aşa s-a întâmplat şi cu S.C. Dinamic Audio Serv S.R.L. Cred că schimbarea mentalităţii acţionarilor de la o gândire fixată pe

profit la una orientată pe etică şi moralitate trebuie să fie o acţiune susţinută şi pusă în aplicaţie într-un timp scurt.

16. Asumarea şi promovarea pricipiilor etice în cadrul programelor radio-tv. Cred că mai importantă decât asumarea principiilor etice de către angajaţi a fost promovarea acestor principii în cadrul emisiunilor realizate de către companie. În felul acesta, cadre specializate şi personalităţi în domeniu au păşit pragul societăţii, contribuind la promovarea principiilor etice şi morale în cadrul emisiunilor. Pot aminti zeci de emisiuni făcute de Alex Clodeanu împreună cu Ioan Câmpian, absolvent al unei facultăţi de finanţe şi trezorier al Bisericii Adventiste, Lavinia Ştefan împreună cu Eduard Călugăru, de asemenea trezorier şi absolvent de finanţe, Dana Bordeianu împreună cu mai mulţi consilieri din cadrul Instituţiei Avocatul Poporului, care pe lângă discutarea legislaţiei generale a României, erau discutate şi aspecte etice ale domeniului economic, Cristian Măgură împreună cu profesorul Lucian Cristescu, având în discuţie multe aspecte ale eticii în afaceri, şi alte zeci de emisiuni pe acest subiect făcute de Liviu Dumitraşcu, Cornel Dărvăşan, Ioan Paicu, Bianca Stoicescu, Mihaela Rusu, Sorin Dinu împreună cu Adrian Dobre; profesor universitar dr. Steliana Sandu împreună cu invitaţi din cadrul Academiei de Studii Economice, de la Facultatea de Filosofie, de la Institutul Teologic de la Cernica şi alţii. Din nefericire, o evaluare obiectivă este greu de făcut, însă sper că mesajele

transmise în favoarea eticii în afaceri vor fi unele reale, materializate în schimbarea mentalităţii românilor, atât a celor implicaţi în afaceri, cât şi a celor care sunt doar spectatori activi, doritori de schimbări reale ale României.

17. Promovarea unor valori absolute: „să nu furi", „să nu minţi" şi a unor valori teologice: „să-L respecţi pe Dumnezeu", şi promovarea virtuţilor creştine. Conştientizarea personalului de existenţa şi importanţa unor valori absolute este necesară pentru fixarea unei baze morale şi spirituale, pentru amplificarea promovării eticii în afaceri.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

11. Rezultatele aplicării principiilor etice văzute prin declaraţiile ascultătorilor

Consider că pentru a fi obiectiv în evaluarea acestui studiu, este important să ofer posibilitatea unor ascultători să-şi spună impresiile. Voi oferi câteva dintre reacţiile pe care ascultătorii le-au avut faţă de programele prezentate de echipa S.C. Audio Serv S.R.L. Consider că o parte însemnată a acestor intervenţii se datorează experimentării şi aplicării valorilor morale în activitatea şi comportamentul echipei. Este, pe de o parte o încurajare a muncii echipei, pe de altă parte se poate într-adevăr spune că este o satisfacţie a dovezilor de funcţionabilitate a valorilor etice. Am încercat să echilibrez o anume balanţă în ceea ce priveşte nivelul intelectual al celor care fac declaraţii, pentru a putea observa faptul că valorile morale şi spirituale nu sunt apreciate doar de o categorie intelectuală, socială, economică etc. Valorile morale sunt absolute şi universal valabile.

„Provin dintr-o familie ortodoxă, în care de mică am învăţat să fiu morală, să-i respect pe cei din jur, să nu mint, să învăţ bine la şcoală... În acest spirit am fost crescuţi eu şi fraţii mei, mama mea ocupându-se de educaţia noastră. Cu toate acestea Dumnezeu era undeva departe, iar Biblia nici nu exista în casa noastră. Doar orele de religie de la şcoală şi mersul duminica la Biserică Îl aduceau pe Dumnezeu în mintea şi inima mea. Acum trei ani am descoperit frecvenţa 94,2 Mhz şi-I mulţumesc Lui pentru că mi-a arătat o nouă treapta spre Lumină. Sunt multe

emisiuni care m-au ajuat să înţeleg sensul vieţii, începând cu cele spirituale, de famile, de sănătate, de administrarea vieţii etc. Radio Vocea Speranţei (RVS) rămâne pentru mine O Nouă Treaptă Spre Lumină şi vreau să mulţumesc pe această cale postului de radio RVS pentru schimbarea pe care a adus-o în viaţa mea.

ADELA ILEANA (28 de ani, chimist)

„Noi credem în capacitatea poporului român de a construi pe principiile dreptăţii, cinstei şi corectitudinii declarative şi practice şi dorim ca un post de radio să militeze pentru aceste valori. Trăim vremuri în care cultura e socotită de unii cenuşăreasa existenţei. Nu au nicio vină că gândesc astfel: alături de mulţi dintre noi înfloreşte buruiana prostului gust şi prinde rădăcină urâtul. Dar noi vrem să prezentăm oamenilor, prin intermediul radioului, marile opere ale culturii române şi universale – capodoperele literaturii, muzicii, picturii, arhitecturii. Noi credem în Sfânta Scriptură şi în puterea ei de a modifica existenţa oamenilor şi vrem, prin emisiunile noastre, să-i îndreptăm pe oameni spre sursele autentice ale adevărului. Noi credem în Dumnezeu şi avem convingerea fermă că un popor care-şi îndreaptă gândul spre Creatorul lui va dăinui veşnic. Noi credem, cu tăria afirmaţiilor de mai sus, că postul de radio Vocea Speranţei este un post necesar României de azi şi de mâine."

Prof. Univ. Dr. PETRE ANGHEL, Consilier RVS

„Urez postului de radio Vocea Speranţei succese în următorii ani şi o bună audiţie în întreaga ţară. Socotesc că este de ajutor pentru fiecare ca Speranţa să se înmulţească, să fie speranţa sfintei evanghelii, acea speranţă care duce spre împărăţia lui Dumnezeu. Este nevoie de mai multe emisiuni, de mai multe ore de audiţie şi la diferite momente ale zilei. Pentru că ţara este întinsă, socotesc că este foarte necesar să se audă Vocea Speranţei în fiecare oraş, în fiecare sat chiar.

Vocea Speranţei trebuie să fie vocea care strigă spre noi ca vocea unui profet, ca vocea Sfântului Ioan Botezătorul, ca să netezim căile Domnului şi să Îl primim în inimile noastre."

Prof. Dr. ALEXANDRU STAN, preot ortodox, Parohia Sfântului Ştefan, prof. la Institutul teologic Ortodox

„Întotdeauna mă gândesc cu bucurie la acest post de radio. Am lucrat aproape 30 de ani în radio, iar acum lucrez în cadrul presei religioase şi pot spune că ascult Vocea Speranţei cu o dublă bucurie: în primul rând aceea de radiofonistă, iar în al doilea rând cu bucuria de a constata că Vocea Speranţei este o voce distinsă în corul vocilor binevoitoare care se adresează publicului. Vocea Speranţei a reuşit să facă priză cu publicul, în domeniul unor întrebări fundamentale care preocupă oamenii. După părerea mea este o presă distinctă şi merită toată consideraţia şi tot sprijinul, iar în calitate de reprezentantă a Vocii Catolice, apelez la cuvintele Conciliului Vatican care se referea la faptul că oamenii aşteaptă de la diferite

religii răspunsul la misterul condiţiei umane, care astăzi şi odinioară tulbură adânc inima omenească: ce este omul, ce este şi care este sensul şi scopul vieţii noastre, ce este păcatul, care este originea şi rostul suferinţei. Care este calea spre adevărata fericire (pentru că, iată, ni se oferă atâtea reţete ale fericirii); ce sunt moartea, judecata şi răsplata după moarte şi, în sfârşit, ce este acel ultim şi inefabil mister care ne cuprind existenţa, din care ne tragem şi spre care ne îndreptăm.

Tocmai aceste probleme fundamentale, problemele fiecăruia, sunt abordate cu curaj de Radio Vocea Speranţei şi pentru aceasta doresc să-l felicit încă o dată".

MARINA FARA, purtător de cuvânt al Arhiepiscopiei Romano-Catolice

„Este un lucru deosebit, ceva poate din lucrurile cele mai bune după 1989: să poţi pătrunde în casele oamenilor pe calea undelor şi să dai un mesaj, aşa cum şi postul dvs. de radio Vocea Speranţei face: să dai o speranţă, un mesaj de speranţă oamenilor este un lucru deosebit. Noi avem semnale de la foarte mulţi credincioşi, în vârstă, bolnavi, care stau cu radioul deschis pe frecvenţa dvs. şi care sunt încurajaţi şi sunt bucuroşi că pot auzi la radio mesajul Evangheliei, lucruri despre Domnul Isus Hristos, despre cum poţi fi mântuit, despre nădejde, despre speranţa pe care ţi-o dă Evanghelia. Ceea ce vă dorim este să puteţi continua cu acelaşi profesionalism.

Suntem bucuroşi să auzim şi să vedem că v-aţi format nişte cadre de profesionalişti şi postul dvs. de radio este un post bun şi nu putem decât să vă

felicităm. Eu cred şi am auzit şi păreri din afara sferei cereşti care au fost mulţumiţi şi încântaţi de nivelul pe care l-aţi putut atinge şi vă urăm să fiţi un post de radio creştin, un post pe care mulţi să-l asculte cu plăcere".

DAVID CUCIUR – fost preşedintele al Alianţei Evanghelice

Radio Vocea Speranţei şi Speranţa TV, în calitate declarată de media de nişă, se adresează unei audienţe specializate sau cu aşteptări bine conturate. Odată cu extinderea transmiei prin satelit, aria de recepţionare a ajuns să cuprindă un spaţiu larg, din nordul Africii până în nordul Scandinaviei, iar în vest, până în Anglia, către toţi românii din diaspora sau vorbitorii de limbă română. De aceea, atât RVS, cât şi TVS au în vedere realizarea de emisiuni morale, culturale, educative şi religioase, live sau înregistrate, într-o paletă foarte diversificată de subiecte care vin în întâmpinarea acestor aşteptări. Satisfacerea aşteptărilor a dus la asigurarea unei audienţe statornice, fidele, în continuă creştere, care nu ezită să-şi exprime satisfacţia sau critica deschis, telefonic sau în corespondenţă. Mulţi ascultători îşi exprimă bucuria de a putea intra în direct la emisiunile de dezbatere pe diverse teme şi-i salută pe realizatori spunând: „Bine aţi venit în casele noastre!"

IOAN PAICU, redactor-şef, Radio Vocea Speranţei

„Doamnelor, domnişoarelor şi domnilor redactori, mă numesc Aghiorghiesei Constantin, sunt din Iaşi şi vă ascult cu mult interes de două săptămâni.

Acum două săptămâni v-am descoperit pe scala de unde medii. Eu sunt orthodox, dar m-aţi cucerit mai întâi cu muzica plăcută şi liniştită. Am rămas pe frecvenţă ca să ascult muzica şi aşa am descoperit emisiunile de morală şi spirituale din fiecare seară. Pe acestea le apreciez în primul rând. Până să descopăr postul dv. n-am mai auzit aşa interpretări. Am şi eu o Biblie, dar mai mult o ţin prin bibliotecă decât o citesc. De aceea mi-e greu să urmăresc firul predicilor, pentru că predicatorii parcă le-ar vorbi unor specialişti în teologie. Vin la dv. cu rugămintea, dacă se poate, să difuzaţi şi emisiuni pentru mai puţin pricepuţi, aşa ca mine, nişte emisiuni de iniţiere. Vă mulţumesc."

„Existenţa unui post de radio cu orientare morală şi religioasă nu numai că este necesară, ci şi binevenită, pentru că există un transfer în mentalitatea publică, dinspre sfera vizualului către audio. Analizând în mod strict oportunitatea unui post de radio cu nuanţă religioasă, cred că la vidul moral este nevoie de Radio Vocea Speranţei. Vocea Speranţei nu este un post de radio confesional, atâta timp cât are porţile deschise pentru programele tuturor confesiunilor creştine; aş spune neconfesional, religios chiar, profund religios. Este absolut necesar să se diversifice paleta posturilor de radio din planul local, să se extindă spre planul naţional.

Am colaborat şi am realizat în colaborare cu o jurnalistă de la „Vocea Speranţei" un talk-show cu ascultătorii; impresia este de interactivitate pozitivă. Există un standard conform căruia, de la începutul la sfârşitul unei emisiuni, trebuie să fie un crescendo,

astfel încât emisiunea să fie cotată ca având succes sau o audienţă rezonabilă. Chiar sentimentul acesta l-am avut atunci când am fost invitat la postul de radio Vocea Speranţei, pentru că a existat acest crescendo, de la simplu la compus şi de la probleme mai lejere la probleme complexe.

Nu pot să vă urez decât să puteţi învăţa prin Vocea Speranţei că fiecare clipă trebuie să fie într-un fel un jubileu, şi evident „La mulţi ani" pentru acest post de radio care doreşte însănătoşirea morală a unei părţi a societăţii româneşti".

TITI DINCĂ, realizator de emisiuni în cadrul Departamentului „Viaţa Spirituală" din Televiziunea Română

„Noi suntem chiar în gravă suferinţă sub raport moral şi toată lumea spune: criza actuală economică e determinată de o criză politică şi adăugăm: criza politică e determinată de o criză morală. Orice instituţie şi orice mijloc de propagandă în masă sunt binevenite pe linia aceasta morală."

GABRIELA ŢEPELEA

„Am considerat că este un fel de competiţie: dar, până la urmă, mi-am dat seama că existenţa radioului Vocea Speranţei este o provocare bine venită, în sensul ridicării calităţii emisiunilor creştine în general, de a creşte în varietate, de a se apropia cât mai mult posibil de sufletele oamenilor, nu doar de urechile lor. Mă rog ca pe piaţa de idei a mass-mediei româneşti să aibă succes cei care sunt mai aproape de adevăr. Cred că e bine să existe o competiţie în privinţa calităţii, a varietăţii, a modalităţilor cât mai

adecvate de a comunica un adevăr care nu se schimbă, unei societăţi care se schimbă în permanenţă."

CRISTI ŢEPEŞ, realizator de emisiuni în cadrul Departamentului „Viaţa Spirituală" din Televiziunea Română

11.1. Concluzii

Aceste câteva intervenţii aduc cu ele o evaluare care întăreşte faptul că, dacă o companie pune accent pe valorile etice şi morale, acest lucru se va putea observa de cei din jur. Într-un mediu concurenţial este important să pleci de la ideea de a fi diferit. În România, ca şi în multe ţări occidentale, a fi diferit este din ce în ce mai greu. Firmele pun accentul de creativitate, pe diversitate. Este însă foarte important de accentuat valorile morale în afaceri, pentru a fi diferit. Manifestarea acestora este foarte evidentă într-un mediu lipsit de valori. Odată ce acestea sunt remarcate, devin repede apreciate. Cele câteva aprecieri sunt dovada faptului că o firmă poate avea atât profit, cât şi satisfacţia realizării etice.

Studiul valorilor etice devine un studiu captivant, mai ales în sfera lui mai mult decât ideologică, cea aplicativă. Rezultatul studiului aplicativ a avut o concluzie simplă: etica în afaceri poate funcţiona la fel de bine în România ca în orice ţară civilizată. Trebuie parcurse câteva etape pentru a se ajunge la nivelul funcţional. În primul rând, faza conştientizării importanţei valorilor este poate cea mai importantă etapă şi cea mai greu de realizat. Dacă această etapă

este bine înţeleasă, restul ţine doar de voinţă. A două etapă este aceea a metodei de implementare. La acest nivel consider că este important ca angajaţii să facă parte integrantă din procesul de conştientizare şi aplicare a principiilor etice, deoarece acest lucru influenţează în mod pozitiv şi destul de direct şi decizia de aplicare a acestora. O metodă de implementare impusă nu va avea efectul aşteptat, pierzându-se destul de mult timp şi energie într-o manieră coercitivă de aplicare. A treia etapă este cea mai practică, aceea de aplicare propriu-zisă. Aici este destul de vizibil dacă principiile etice sunt deja valori intrinseci sau dacă sunt doar aspecte exterioare impuse. Chiar dacă pare un nivel ideal, studiul mi-a arătat că aspectul intrinsec de asimilare a principiilor etice este posibil de realizat şi de aplicat. A patra etapă, aparent neobligatorie, este foarte importantă în privinţa dezvoltării unei mentalităţi bazate pe etica în afaceri. În procesul de învăţare, un rol important, poate cel mai important, îl ocupă predarea ideilor şi altora. Prin acest proces de perpetuare a ideilor nu doar îi învăţ pe ceilalţi, ci şi îmi repet propria lecţie şi o înţeleg mai bine.

Rezultatele care au apărut au fost pe de o parte de relaţie între angajaţi, iar pe de altă parte de relaţie între angajatori şi angajaţi. Este de remarcat faptul că baza de pornire în aplicaţiile etice nu a fost zero, ci nivelul angajaţilor de percepere a eticii şi moralităţii era deja destul de ridicat. Acest lucru a amplificat derularea proiectului de aplicare a principiilor etice, oferindu-i un avantaj cert. Angajaţii au tratat cu multă încredere şi responsabilitate ideile etice aplicate, iar

rezultatele nu au întârziat să apară încă din primele săptămâni. Un alt avantaj al derulării cu succes al programului a fost şi faptul că media de vârstă a fost de aproximativ 30 de ani. Se pare că o vârstă mai mică influenţează direct capacitatea de schimbare a mentalităţii individului. Prin implementarea valorilor etice, s-a transmis ideea că succesul nu reprezintă doar realizarea unui venit financiar considerabil, ci un complex de factori relaţionali, morali, religioşi, sociali, etici.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

12. Rolul Universităţii şi al Bisericii în promovarea eticii în afaceri

În cadrul unui studiu, realizat în vara anului 2010, am intervievat 45 de manageri despre importanţa promovării eticii în afaceri de către două dintre cele mai credibile instituţii din România, Universitatea şi Biserica.

Unii, dintre manageri, au fost deranjaţi de inactivitatea Bisericii, alţii de lipsa de influenţă a Universităţii. Faptul că întrebarea a creat reacţii este o dovadă că subiectul merită tratat şi că poate fi pus în centru atenţiei. Dacă luăm în considerare răspunsurile la ultima întrebarea, vom constata că există cea mai mare diversificare din acest sondaj. Cei mai mulţi dintre managerii intervievaţi, 34%, consideră că atât Universitatea, cât şi Biserica au un rol important în privinţa dezvoltării eticii în afaceri. Unele dintre răspunsuri atribuie Universităţii rolul de educare etică, formare etică şi o consideră un factor pozitiv şi dinamic în procesul dezvoltării etice. Alte răspunsuri indică faptul că Universitatea pregăteşte studenţii din punct de vedere etic şi profesional, iar acest lucru îl face foarte bine. Este aproape unanim acceptat, de cei care au răspuns că rolul Universităţii este pozitiv, că nu poţi reuşi fără şcoală sau că reuşita este diminuată din cauza lipsei ei. Într-un procent de 8% managerii intervievaţi au răspuns că Universitatea are rol decisiv şi singular, Bisericii nerevenindu-i niciun rol.

Cei care au răspuns pozitiv în privinţa Bisericii au considerat că aceasta are rolul de a promova principiile morale şi că acest lucru este mai eficient dacă se face cu fiecare individ. Un alt răspuns a apreciat faptul că atât Universitatea, cât şi Biserica sunt vectori de imagine, specificând faptul că, prin termenul de „Biserică", se înţelege totalitatea confesiunilor creştine, şi nu neapărat una anume. Bisericii s-a atribuit şi un rol secundar, în comparaţie cu Universitatea în privinţa eticii, dar unul principal în ceea ce priveşte echilibrul vieţii spirituale, fizice şi morale. Ideea care se regăseşte într-un procent mai mare este aceea că Universitatea şi Biserica nu se exclud reciproc, ci mai degrabă sunt complementare.

Este important de observat că cele două instituţii discutate, fiind deja două dintre cele mai credibile, sunt apreciate de cea mai mare parte dintre intervievaţi. De asemenea rolul lor de departe nu este finalizat, ci dimpotrivă primesc noi provocări în domeniul moralităţii şi eticii.

Personal, cred că Universităţii îi revine rolul principal de promovare a eticii în afaceri. Influenţa Bisericii este importantă, dar devine secundară, activitatea principală a ei fiind cea spirituală. Dacă cele două instituţii ar găsi manierele şi ocaziile de colaborare, etica în afaceri ar putea fi mult mai dezvoltată, iar managerii, angajaţii şi consumatorii ar putea intra într-o nouă mentalitate, mentalitatea etică. Îmi exprim optimismul cred că România merită să aibă o abordare etică mult mai amplă şi o imagine care să se bazeze pe principii morale.

Studiul realizat, departe de a fi exhaustiv, reprezintă doar o imagine din ceea ce ar putea însemna imaginea etică a afacerilor în România. Managerii intervievaţi au fost aleşi din mai multe oraşe, cei mai mulţi fiind din Bucureşti, Buzău, Iaşi, iar vârsta lor a variat între 25 de ani şi 55 de ani. Cei mai mulţi însă, s-au încadrat între 25 şi 40 de ani, ceea ce a însemnat o anumită generaţie ce a fost influenţată de perioada postdecembristă. Acesta ar putea fi considerat un avantaj, pe de o parte, deoarece a cunoscut o Românie în tranziţie, dar cu caracteristici mai bune totuşi decât România predecembristă. Pe de altă parte, există şi un dezavantaj – acela al lipsei unei experienţe şi într-un cadru mai puţin caracterizat de libertate şi iniţiativa privată. Întrebările studiului au fost selectate pentru a răspunde unor căutări cum ar fi: „Cât de familiarizat este omul de afaceri român cu etica în afaceri?", sau „Există coduri etice profesionale în cadrul societăţilor comerciale din România?", sau „La ce tip de motivaţie sunt mai sensibili manageri români atunci când discutăm despre implementarea eticii în afaceri în România?", sau „Cât de importante sunt cele două instituţii, Universitatea şi Biserica, în gândirea managerilor români, prima considerată importantă în privinţa educaţiei şi formării etice, cea de-a doua în privinţa spiritualităţii şi moralităţii?". Reacţiile au fost numeroase, diverse, unele ample alte destul de restrânse.

Plecând de la imaginea creată de acest sondaj, consider că avem o bază de plecare în discuţia despre etica de afaceri în România. Managerii, în special cei

mai tineri, sunt familiarizaţi cu termenii, alţii au ajuns la nivelul căutării şi dezvoltării eticii personale, iar alţii, şi o spun cu optimism şi satisfacţie, au o gândire etică şi aplică valorile şi principiile morale în instituţiile lor. Cea mai mare parte a intervievaţilor au oferit răspunsuri profunde, şi personal am mai apreciat şi faptul că şi-au luat timp să participe la acest chestionar. Consider că simpla participare reprezintă o parte din interesul pentru subiect.

Chiar dacă mediul de afaceri românesc este văzut deseori ca o luptă de gherilă, se întrevăd zone şi oameni care încep să fie interesaţi de implicarea socială, de planificarea etică pe termen lung, în detrimentul unui câştig neetic pe termen scurt, şi de asemenea, medii favorabile încurajării creării unei mentalităţi etice. Spunând aceste lucruri, nu ignor realitatea dură existentă, ci mai degrabă accentuez nevoia şi urgenţa unei schimbări. Aceste schimbări pot deveni reale dacă plecăm de la necesitatea investirii în educaţia etică, de la nevoia creării unui profil etic al omului de afaceri român şi de la mutarea accentului de pe profit neetic pe termen scurt, pe profit pe termen lung şi pe responsabilitatea faţă de comunitatea locală, naţională sau chiar internaţională.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Concluzie

Etica în afaceri apare ca o necesitate într-o societate aflată într-un dezechilibru al moralităţii, cauzat în primul rând de accentuarea exagerată a profitului, apoi de lipsa de conştientizare a finalităţii acţiunii economice. Plecând de la o asemenea realitate sumbră, se poate pune întrebarea: În ce măsură este posibilă aplicarea eticii în afaceri ţinând cont de contextul actual? În primul rând, consider că, odată cu accentuarea crizei morale, demersul etic devine imperativ necesar. Această conştientizare şi inclusiv aceste contraste reuşesc să ofere un succes real implementării etice.

Ca să putem înţelege mai bine importanţa conceptului etic, cred că ar trebui să plecăm de la considerentul că viaţa omului nu ţine doar de aspectul material, ci şi de aspectele morale şi spirituale, deoarece aspectul moral, în special, în cadrul studiului, joacă un rol definitoriu în crearea personalităţii individului.

Depăşind nivelul individual, putem vorbi despre importanţa vitală a eticii în afaceri la nivelul societăţii. Situaţia etică a României necesită o abordare complexă, ţinând cont de istoricul ei privind sistemul economic predecembrist, în care escrocheriile, mita, contrabanda sau exagerarea consumului erau imagini deja consacrate. Evaluând situaţia etică postdecembristă, putem observa mai mulţi factori care au influenţat dezvoltarea economiei

subterane în România. Printre aceştia, cei mai proeminenţi au fost divizarea economică necontrolată, reticenţa faţă de disciplină, creşterea numărului indivizilor corupţi prin descentralizarea şi redistribuirea responsabilităţilor şi prin conectarea la pieţele paralele internaţionale ale economiei subterane. Aceste acţiuni au accentuat imaginea neetică a României şi a românilor care ulterior au migrat în ţările europene, ducând cu ei un profil dezapreciat de majoritatea indivizilor interesaţi de lupta împotriva migraţiei.

Chiar dacă există rădăcini adânci într-o istorie comunistă interesată mai mult de ideologiile politice decât de adevăr, cinste sau alte valori morale, putem depăşi aceste limite datorită contextului ideologic şi politic european. Odată integrată, România intră în contact cu realităţile Vestului, realităţi care nu au atins un caracter absolut din punct de vedere moral, dar care, evolutiv, sunt superioare ţărilor fost comuniste.

România devină o ţară care, pusă în contextul European, poate să-şi dezvolte o imagine etică, promovându-şi astfel un profil favorabil în rândurile statelor comunitare. Realizarea demersului etic va atrage după sine credibilitate din partea investitorilor străini şi, automat, creşterea nivelului de viaţă al cetăţenilor ei. Există posibilitatea ca promovarea etică să devină o prioritate pentru mai multe instituţii. Cred că un loc prioritar îi revine Universităţii, un rol pe care aceasta îl realizează prin educaţia oferită studenţilor săi, dar şi prin promovări bibliografice în domeniu. De asemenea consider că Statul Român,

prin deciziile şi acţiunile sale, trebuie să ofere un exemplu etic şi o imagine favorabilă României. Nu în ultim rând, consider că Bisericile din România pot constitui un grup important în promovarea eticii. Pentru aceasta este nevoie de găsirea argumentele teologice necesare care să susţină demersul prezentării principiilor morale. Din fericire, există compatibilitate între aspectele morale ale studiului etic şi cele susţinute de spiritualitatea biblică. Ceea ce rămâne de făcut este ca aceste compatibilităţi să poată deveni funcţionale, aplicându-le în zona de influenţă a bisericilor. Din studiile realizate există, în cea mai mare parte, interes pentru acest subiect, dar şi implicare în activităţile bisericiilor. Activitatea de promovare de către biserici a eticii în afaceri devine importantă în contextul credibilizării Bisericii de către cetăţenii României prin convingerea acestora de lipsa de interes financiar din partea ei.

O privire optimistă, dar bazată pe studii care confirmă realitatea, este aceea că mediul de afaceri românesc devine favorabil eticii în afaceri. Managerii români devin interesaţi de dreptate, considerând-o necesară în domeniul economic, dar şi prin aprecierea, şi chiar invocarea, necesităţii unui context economic românesc bazat pe respect faţă de colaboratori, angajaţi, acţionari sau clienţi. De remarcat este şi prezenţa, sau în anumite situaţii necesitatea, unui cod etic de comportament al societăţii nu doar pentru a reglementa relaţii, ci şi pentru a crea o mentalitate bazată pe etică. Aspectele motivării eticii devin importante pe fondul intrinsec al promovării lor, necesitând uneori şi o implicare a

unor factori externi, stimulatori. Managerii români confirmă prin aceasta importanţa subiectului şi a urgenţei aplicării lui.

Studii realizate în cadrul acestei lucrări vin să confirme în primul rând că românul nu este predestinat să zăbovească într-o imagine a individului „şmecher", lipsit de valori, ci că are toate şansele, ca orice cetăţean al lumii civilizate, de a aplica valori etice în activitatea lui de succes. În al doilea rând, este de accentuat reacţia pozitivă a societăţii la exemplificarea valorilor bazate pe un spirit românesc autentic, dar având o abordarea susţinută a lor.

Consider că perioada istorică pe care România o traversează este propice pentru implementarea eticii în afaceri, plecând în primul rând de la o înţelegere profundă a binelui, definit ca eficacitate, condiţionat de mijloacele de realizare a lui. În al doilea rând, conştientizarea morală a individului, atât a agenţilor economici, cât şi a populaţiei, include generozitatea, respectul, responsabilitatea faţă de cei din jur, acestea devenind imperative în momentul alinierii la viziunea etică a UE.

Se impune ca managerii români să accentueze integritatea dovedită printr-un caracter incoruptibil şi onest, care să plece dintr-o puternică bază morală. Pentru ca acest lucru să fie realizat, este nevoie de un exemplu personal al managerului care să tindă să devină o forţă de schimbare a mentalităţii celor din jur. Nevoia acută de modele devine o nevoie stringentă într-o Românie interesată de progres, dar şi

de o imagine favorabilă în lumea politică şi economică internaţională.

Pentru a ajunge la acest nivel de gândire şi de aplicaţie, managerii români trebuie să parcurgă mai multe etape. În primul rând, este necesar să parcurgă etapa de conştientizare a nevoii etice în spaţiul economic românesc, apoi să studieze şi să depisteze dificultăţile în privinţa abordării etice, să facă demersurile necesare asimilării principiilor etice prin constituirea unor coduri etice plecând de la nevoile şi de la impedimentele locale.

În concluzie cred că aspectul teologic oferă o direcţie diferită în abordarea eticii în afaceri. Accentuarea valorilor morale pornind dintr-o motivaţie intrinsecă, necesită pe de o parte educaţie susţinută, iar pe de altă o înţelegere a principiilor biblice care pot fi un succes real pe termen lung. Această realitate este vizibilă în foarte multe dintre ţările vestice şi poate deveni o realitate şi în România. Totul ţine de voinţă.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Bibliografie

1. **Andrei Pleşu**-*Minima Moralia, elemente pentru o etică a intervalului*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2005, ISBN 973-50-0902-1
2. *Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament: cu trimiteri,* Societatea Interconfesională din Republica Moldova, 2005, ISBN 9975-909-16-7
3. *Biblia sau Sfânta Scriptură, tipărită sub îndrumarea şi purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe, cu aprobarea Sfântului Sinod*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 1997, ISBN 973-9130-88-7
4. *Biblia-ediţie de studiu Thompson*, Editura Universităţii Emanuel, Oradea, 2002, ISBN 973-85124-8-4
5. *Biblia, Noul Testament*, Editura Gute Botschaft Verlag, Dillenburg, Germany, 1998
6. Biblia, *traducere Dumitru Cornilescu*, ediţia de studiu Thompson, ediţia a doua, Editura Universităţii Emanuel, Oradea, 2002, ISBN 973-85124-8-4
7. *Biblia,* traducerea Dumitru Cornilescu, Societatea Biblică Interconfesională din Republica Moldova, 2005, ISBN 9975-909-16-7
8. **Christina Garsten, Tor Hernes**, editors-*Ethical Dilemmmas in Management*, Editura Routledge, Marea Britanie, 2009, ISBN 13: 978-0-415-43760-8

BCU BIBLIOTECA UNIVERSITARA LIBRARY

9. **Christine Le Bihan**, *Marile probleme ale eticii*, Institutul European Iaşi, 1999, ISBN 973-611-043-5
10. **Crane Endrew, Matten Dirk**-*Business Ethics*, Oxford University Press, New York, 2007, ISBN 13: 978-0199284993
11. **Dan Crăciun**-*Etica în afaceri: o scurtă introducere*, Editura A.S.E., Bucureşti, 2005, ISBN 973-594-552-5
12. **Dan Crăciun, Vasile Morar, Vasile Macoviciuc** - *Etica afacerilor*, Editura Paideia, Bucureşti, 2005, ISBN 973-596-270-5
13. **Daniel Dăianu,** *Economia noastră: reformă şi integrare*, , Editura Compania, Bucureşti, 2004, ISBN 973-8119-95-2
14. **Dragoş Pătroi**-*Evaziunea fiscală între latura permisivă, aspectul contravenţional şi caracterul infracţional*, Editura Economică, 2006, ISBN (10) 973-709-141-8
15. **Emil Cioran**-*Singurătate şi destin*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1991
16. **Gabriela Tigu**-*Etica afacerilor în turism*, Editura Uranis, Bucureşti, 2003, ISBN 973-9021-89-1
17. **Gerhard Maier**-*Matthaus-Evangelium, Hanssler*, Korntal, Germany, 1995, ISBN 3-7751-4014-X
18. **Henti Bergson**-*Cele două surori ale moralei şi religiei*, Institutul European, Iaşi, 1998, ISBN 973-9148-11-5
19. **Ioan Rămureanu** - *Istoria Bisericească universală*, Editura Institutului Biblic şi de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1992, ISBN 973-9130-02-X

20. **Larry Julian**-*God is my Ceo: following God's principles in a bottom-line world*, Adams Media and F+W Publications Company, Avon, USA, 2002, ISBN 1-58062-764-1
21. **Lloyd-Jones D. Martyn**-*Studii asupra predicii de pe munte*, Editura Cartea Creştină, Oradea, 2003, ISBN 973-9317-47-2
22. **Ludwing von Mises**-*Capitalismul şi duşmanii săi*, Editura Nemira, Bucureşti, 1998, ISBN 973-569-204-x
23. **Manuel G. Velasquez**-*Business Etics-concepts and cases*, Pearson Prentice Hall, London, 2006, ISBN 0-13-201787-3
24. **Mary Murray Bosrock**, *Maniere şi obiceiuri europene de business*, Editura Meteor Press, Bucureşti, 2009, ISBN 978-973-728-386-3
25. **Michael, Novak**-*Toward a theology of the corporation*, American Enterprise Institute, Washington, D.C, USA, 1981, ISBN 0-8447-3432-2
26. **Nicolae Craiu**-*Economia subterană între "DA" şi "NU"*, Editura Economică, Bucureşti, 2004, ISBN 973-590-921-9
27. **O.C. Ferrell, John Fraedrich, Linda Ferrell**-*Business Ethics-Ethical Decision Making and Cases, 7th*, Houghton Mifflin Company, Boston, 2008, ISBN-13: 978-0-618-74934-8
28. **Oliver F. Williams, C.S.C., John W. Houck**-*The Judeo-Christian Vision and the Modern Corporation*, University of Notre Dame Press, Indiana, USA, 1982, ISBN 0-268-01200-8

BCU "LUCIAN BLAGA" UNIVERSITY LIBRARY

29. **Ovidiu Nicolescu**-*Management comparat, Uniunea Europeană, Japonia şi SUA*, Editura Economică, Bucureşti 2006, ISBN 13 978-973-709-243-4
30. **Pado B.T. Scioppa**-*Eficienţă, stabilitate şi echitate: o strategie pentru evoluţia sistemului economic al Comunităţii Europene*, Oxford University Press, 1987
31. **Peter Singer,** editor-*Tratat de etică*, Editura Polirom, Iaşi, 2006, ISBN 10: 973-46-0243-8
32. **Pierre Pestieau**-*L'Economie Soutterraine,* Hachette, Paris, 1989, ISBN: 2-01-014520-8
33. **Steven P. McGiffen**, *Uniunea Europeană-ghid critic*, Regia Autonomă „Monitorul Oficial", Bucureşti, 2007, ISBN 978-973-567-566-0
34. *The Bible: revised standard version,* American Bible Society, New York, 1952
35. *The Holy Bible*, 1984, Zondervan Publishing House, Grand Rapids, Michigan
36. *The Holy Bible*, Bible Publishing House, Switzerland, 2002
37. *The Living Bible*, By Tyndale House Publishers, Whwaton, Illininois, 1971, ISBN 8423-2252-3
38. *The Living Bible*, Tyndale House Publishers, Wheaton, Illinois, 1971, ISBN 8423-2252-3
39. **Virgil Ionescu**-*Despre lux,* Editura Omega Press '93, Bucureşti, 1995, ISBN 973-96682-6-7
40. **Weber Max**-*Etica protestantă şi spiritul capitalismului,* Humanitas, 2007, ISBN 9735003902

41. **William MacDonald**-*Comentariul biblic al credinciosului*, Editura Lampadarul de Aur, Oradea, 2004, ISBN 3-89397-389-3

Dicţionare şi Enciclopedii

1. *Advanced Learner's Dictionary*, Sixth edition, Oxford University Press, 2000, ISBN 0 19 431538 X
2. DEX '98 *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998, ISBN 973-637-087-x
3. *Dicţionar biblic*, Editura „Cartea creştină", Oradea, 1995
4. *Encilopedia Bibliei,* Editura Logos, Cluj, 1996, ISBN 973-9212-06-9
5. *Enciclopedie de Filosofie şi Ştiinţe Umane*, Editura ALL EDUCATIONAL, Bucureşti, 2004, ISBN 973-684-561-3
6. **Florin Marcu**-*Marele Dicţionar de neologisme*, Editura Saeculum, Bucureşti, 2000, ISBN 973-9399-62-2
7. **Ion Bria**-*Dicţionar de Teologie Ortodoxă,* Editura Institutului Biblic şi de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1981
8. NODEX, *Noul dicţionar explicativ al limbii române*, 2002, Editura Litera Internaţional, ISBN 973-8358-04-3
9. *The American Heritage Dictionary of the English Language*, 4th ed., Houhton Mifflin Company, 2002, ISBN: 0618701737

BCU ASSENTIAL UNIVERSITY LIBRARY

Alte surse citate:

1. *Catehismul Bisericii Catolice,* 2269.
2. IOAN PAUL II, *Discurs la Audienţa generală* (4 februarie 2004), 3: *L'Osservatore Romano,* 5 februarie 2004
3. IOAN PAUL II, Enc. *Centesimus annus,* 35: AAS 83 (1991) 837.
4. Cf. *Catehismul Bisericii Catolice,* 2424
5. IOAN PAUL II, Enc. *Centesimus annus,* 35: AAS 83 (1991) 837.
6. Idem, 43: AAS 83 (1991) 846-848
7. Idem, 38: AAS 83 (1991) 841
8. PIUS XI, Enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931) 190-191
9. CONCILIUL VATICAN II, Const. past. *Gaudium et spes,* 63: AAS 58 (1966) 1084
10. Cf. *Catehismul Bisericii Catolice,* 2426
11. IOAN PAUL II, Enc. *Centesimus annus,* 42: AAS 83 (1991) 845-846

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Resurse web:

www.allabouttruth.org
www.antievaziune.ro
www.capital.ro
www.creştinortodox.ro
www.dreptonline.ro
www.europeana.ro
www.financiarul.ro
www.insse.ro
www.interpol.int
www.ioanguradeaur.ro
www.wikipedia.ro
www.wikipedia.org
www.itmarad.ro
www.gandul.ro
www.info-ghid.com
www.europeana.ro
www.crestinortodox.ro
www.planning.org
www.romania.mentorendienst.org,
www.planning.org/ethics/ethicscode.htm
www.europarl.eu
www.europa.eu
www.curteadeconturi.ro
www.generali.ro

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

20101/1543
7

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

B C U "M. EMINESCU" IASI

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2010/15473

7

UNIVERSITY LIBRARY
CENTRAL

ISBN 978-973-749-975-2

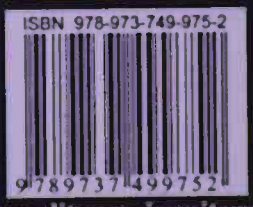

www.editurauniversitara.ro